

De små børns Bornholm

Evaluering

Niels Peter Mortensen, Katrine Iversen og Marianne Mikkelsen

VIVE

De små børns Bornholm – Evaluering

© VIVE og forfatterne, 2023

e-ISBN: 978-87-7582-254-6

Forsidegrafik: VIVE

Projekt: 301623

Finansiering: Bornholms Regionskommune

VIVE

Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd

Herluf Trolles Gade 11

1052 København K

www.vive.dk

VIVEs publikationer kan frit citeres med tydelig kildeangivelse.

Forord

De første 1.000 dage af små børns liv har indsatser det størst mulige potentiale for at gøre en forskel. Hensigten med programmet De små børns Bornholm er at løfte nogle af de udfordringer, der – som følge af nogle særlige demografiske forhold – er på Bornholm. I erkendelsen af at et omfattende program ikke udvikles og implementeres fra den ene dag til den anden, er programmet tilrettelagt, så det har været under løbende udvikling, tilpasning og implementering i perioden fra 2020 til 2023.

Denne rapport er afrapporteringen af en processuelt tilrettelagt evaluering, hvis primære formål har været at læringsunderstøtte udviklingen af programmet samt at følge virkningerne af programmet, i det omfang de har nået at vise sig. De små børns Bornholm er støttet af Egmont Fonden, og Socialt Udviklingscenter – SUS er programpartner.

Tak til Bornholms Regionskommune og medarbejderne herfra for det løbende samarbejde og deres velvilje i forhold til at bidrage til evalueringen.

Evalueringen er finansieret af Bornholms Regionskommune. Afrapporteringen er forfattet af projektchef Niels Peter Mortensen, der også er projektleder, projektchef Katrine Iversen og senioranalytiker Marianne Mikkelsen. Afrapporteringen har været i eksternt review.

Carsten Strømbæk Pedersen

Forsknings- og analysechef for VIVE børn og uddannelse

Indholdsfortegnelse

DEL 1 Afrapportering	6
----------------------	---

Hovedresultater	7
-----------------	---

1	Indledning	11
1.1	Evalueringsspørgsmål	14
1.2	Det samlede evalueringsdesign	15
1.3	Anvendte datakilder	17
1.4	Læsevejledning	19

2	Real-time evaluering af De små børns Bornholm	20
2.1	Familierettede indsatser	21
2.2	Indsatser målrettet dagtilbud	44
2.3	Civilsamfundsindsatser	57

3	Konklusion på real-time evalueringen	60
---	--------------------------------------	----

4	Hvem er de små børn på Bornholm, og hvad karakteriserer dem?	62
4.1	Afgrænsning af målgruppen	63
4.2	Børnene i Bornholms Regionskommune	65

5	Survey-resultater: trivsel i forældrerollen	80
5.1	Respondentgruppe og dataindsamling	80
5.2	Større andel bornholmske mødre i risiko for at udvikle stress eller depression	81
5.3	Mødrene adskiller sig ikke i forhold til stress i forældrerollen	82
5.4	Samme adgang til praktisk og følelsesmæssig støtte	84

6	Opfølgning på de langsigtede mål med programmet	86
---	---	----

7	Konklusion	89
---	------------	----

DEL 2	Dokumentation	91
-------	---------------	----

8	Data og analyse	92
8.1	Evalueringsdesign	92
8.2	Evalueringsspørgsmål	93
8.3	Registerstudie	95
8.4	Survey-undersøgelse blandt mødre til børn født i 2020-2022	99
8.5	Real-time evalueringen – workshopper	103

Litteratur		108
------------	--	-----

Bilag 1	Fremadrettet evaluering af De små børns Bornholm	111
	Evalueringsaktiviteter fremadrettet	111
	Fremadrettet dataunderstøttelse	112

Bilag 2	Bilagstabeller	114
---------	----------------	-----

DEL 1

Afrapportering

Hovedresultater

Tidligere undersøgelser viser, at Bornholm har flere demografiske sårbarheder end landsgennemsnittet. Blandt andet vokser flere børn op i hjem med relativ fattigdom og med forældre på overførselsindkomst. Børnene på Bornholm klarer sig relativt set dårligere i grundskolen, og andelen af børn, som anbringes, ligger over landsgennemsnittet.

Som følge af disse demografiske udfordringer har Bornholms Regionskommune haft et ønske om at sætte fokus på, hvordan de bornholmske småbørn og familier understøttes tidligt og bedst muligt. Ønsket er, at man igennem et integreret og tværfagligt fokus på de første 1.000 dage i et barns liv tager hånd om fremtidens borgere og deres familier der, hvor den potentielle virkning er størst. Forventningen er, at en tidlig indsats kan gøre en forskel tidligt i barnets liv, og at de positive virkninger kan få betydning gennem hele livet. Derfor er programmet De små børns Bornholm iværksat.

Formålet med programmet De små børns Bornholm er at styrke, gentænke og videreudvikle den samlede kommunale og tværsektorielle indsats for småbørnsfamilier på Bornholm, så endnu flere børn får de rette betingelser for at trives, lære og udvikle sig. I sidste ende har De små børns Bornholm til formål at løfte kvaliteten af det arbejde, der bliver udført på småbørnsområdet på Bornholm. Dermed kan programmet øge trivslen og livsmulighederne for alle børn og forældre på øen, men i særlig grad sætte tidligt og effektivt ind over for de børn og forældre, der er i begyndende mistrivsel. Dette sker for at forebygge, at børn og familier risikerer at havne i en udsat livsposition.

Vores evaluering af De små børns Bornholm har fulgt programmet gennem de første 3 år af programmets liv. Den primære del af evalueringen er gennemført med inspiration fra real-time evaluering (RTE) og er derfor gennemført løbende i perioden ved en formativ proces, der har informeret og understøttet indsats- og programudviklingen. Denne evalueringsrapport gør status over de indsatser, der samlet set er iværksat for at styrke den kommunale og tværsektorielle indsats for småbørnsfamilierne på Bornholm.

Ud over den formative evaluering består evalueringen af et registerstudie og en survey-undersøgelse. Hensigten med registerstudiet er for det første at give et detaljeret indblik i de socioøkonomiske karakteristika, der gør sig gældende for småbørnsfamilierne på Bornholm, og dermed i de forhold omkring familierne, som er hele bevæggrunden for iværksættelsen af programmet. Derudover er hensigten med registerstudiet at muliggøre en opfølgning på længere sigt på de langsigtede mål med programmet. Formålet med surveyen er at opnå en dybere indsigt i forholdene i småbørnsfamilierne på Bornholm

ved at belyse fx barnets sociale og følelsesmæssige udvikling, barnets sprog og kommunikation, forældrenes trivsel i forælderrollen og deres parforhold. Surveyen er opbygget på samme måde som VIVEs forløbsundersøgelse SPOR, hvilket muliggør, at vi kan sammenligne forholdene i de bornholmske småbørnsfamilier med landsgennemsnittet.

I det følgende præsenteres hovedkonklusionerne for hver af de tre dele af evalueringen.

Programmet har potentialet for at kunne gøre en forskel for de små børn på Bornholm

I regi af programmet er der udviklet og afprøvet i alt ni indsatser i programperioden samt udviklet et samarbejde med en lang række civilsamfundsindsatser. Som udgangspunkt for den formative evaluering er der indledningsvist udarbejdet en forandringsteori for hver indsats i programmet. Forandringsteoriene er efterfølgende i en iterativ proces løbende anvendt som værktøj til evaluering af indsatserne. Det er sket på workshopper med ledere og medarbejdere, der har dokumenteret udviklingen og den lokale tilpasning af indsatserne ved at opdatere forandringsteoriene.

Evalueringen viser, at de ni indsatser i deres nuværende form i vid udstrækning er implementeret og virker i praksis. Med udgangspunkt i de enkeltstående forandringsteorier har vi formuleret to tværgående forandringsteorier, der gennem en skitsering af virkningskæderne forbinder de enkelte indsatsers virkninger på kort og mellemlangt sigt med de langsigtede mål med programmet. Evalueringen viser, at medarbejderne i de enkelte indsatser ser tegn på virkninger på både kort og mellemlangt sigt, hvilket er en tydelig indikation på, at virkningskæderne i indsatserne er aktiverede. Dette er grundlaget for, at vores overordnede vurdering er, at programmet, som det foreligger på nuværende tidspunkt, har potentialet for at kunne gøre den forskel for de små børn og deres familier på Bornholm, hvilket er hensigten med programmet, og dermed også for, at de langsigtede målsætninger for programmet realiseres.

De bornholmske børnefamilier adskiller sig fra landsgennemsnittet på nogle parametre

Registerstudiet viser, at de bornholmske børnefamilier på en række parametre adskiller sig fra landsgennemsnittet, ligesom der er en række parametre, hvorpå de ligner landsgennemsnittet. Sammenlignet med landsgennemsnittet har forældrene til de små børn på Bornholm i højere grad etnisk dansk oprindelse, de har et lavere uddannelses- og indkomstniveau, ligesom der er flere mødre, som ikke er i arbejde eller under uddannelse. Familierne flytter også mere, og der er en mindre andel af børnene, der er indskrevet i et dagtilbud.

Ifølge registerdata ligger Bornholm på niveau med landsgennemsnittet i forhold til andelen af børn, der anbringes, og som modtager forebyggende foranstaltninger. Endelig har børnene samme udgangspunkt fra fødslen, når vi ser på fødselsvægt, og hvorvidt de er tidligt født.

De ovenstående forskelle og ligheder mellem de bornholmske børnefamilier og landsgennemsnittet skal ikke ses som virkning af programmet De små børns Bornholm, men derimod som en status på udviklingen generelt på Bornholm.

Trivslen i familierne ligger på flere parametre på niveau med landsgennemsnittet

Den udsendte survey har desværre en meget lav svarprocent, men tre resultater fra undersøgelsen giver et indblik i småbørnsfamilierne på Bornholm. Når resultaterne fra surveyen sammenlignes med data fra det landsdækkende SPOR-survey ses følgende:

- Mødrene på Bornholm har nogenlunde samme grad af stress i forældrerollen som forældrene i SPOR.
- Der er en større andel af mødrene på Bornholm, hvis besvarelser indikerer en øget risiko for at udvikle stress eller depressioner.
- Mødrene på Bornholm har praktisk og følelsesmæssig støtte, der svarer til den for familierne, der har besvaret SPOR.

Resultaterne af surveyen kan ikke ses som virkninger af programmet, da implementeringen er sket løbende over perioden, hvor survey-dataene er indsamlet.

Bornholms Regionskommune er lykkedes med at styrke og gentænke den kommunale indsats for småbørnsfamilierne

Samlet set vurderer vi, at Bornholms Regionskommune med De små børns Bornholm er lykkedes med at styrke, gentænke og videreudvikle den samlede kommunale og tværsektorielle indsats for småbørnsfamilier på Bornholm. Dermed kan programmet potentielt gøre den positive forskel for de små børn på Bornholm, som var hele hensigten med programmet.

Hvorvidt indsatserne kommer til at have den forventede langsigtede virkning, afhænger både af en fortsat drift af de indsatser, der er iværksat under programmet, og af, at medarbejdere og ledere fortsætter videreudviklingen og den lokale tilpasning af indsatserne på baggrund af den læring, der opstår i arbejdet med indsatserne. På programniveau er det endvidere centralt, at pro-

gramledelsen fortsætter det strategiske arbejde med at skabe og sikre sammenhæng på tværs af indsatser og understøtter den fortsatte udvikling og implementering af indsatserne under programmet. I Bilag 1 har vi formuleret en mulig fremadrettet ramme for den fortsatte udvikling og implementering af programmet i en formativ evaluering. Denne evaluering er designet med udgangspunkt i, at det er programledelsen, der skal eje og køre evalueringen, men med mulighed for løbende sparring og opkvalificering fra en evalueringspartner.

Data og metode

Evalueringens fundament er læringsorienteret evaluering designet med inspiration fra real-time evaluering. Evalueringen bygger på følgende metoder og datakilder:

- 35 workshopper med ledere og medarbejdere i Bornholms Regionskommune
- Ni forandringsteorier for indsatserne under De små børns Bornholm og to tværgående forandringsteorier
- Registerstudie af børnene på Bornholm og deres familier.

Survey udsendt ad tre omgange til alle, der er blevet mødre i Bornholms Regionskommune i 2020, 2021 og 2022.

Både surveyen og registerstudiet viser, at de forhold omkring småbørnsfamilierne på Bornholm, der ved programmets indledning er beskrevet i programansøgningen, stadig gør sig gældende. Dette bekræfter den fortsatte relevans af programmet og indsatserne under programmet, da det med denne evaluering netop er belyst, at programmet har potentialet for at kunne gøre en positiv forskel for familierne på Bornholm.

Med programmet De små børns Bornholm anerkender Bornholms Regionskommune, at løsningen på komplekse udfordringer skal fin-

des i tværfaglige og tværprofessionelle indsatser, som kræver tålmodighed, løbende udvikling, lokal tilpasning og implementering for at virke i praksis og for derigennem at skabe varige forandringer.

Vi vurderer, at programmet De små børns Bornholm kan tjene som inspiration til andre kommuner i forhold til at løse udfordringer med afsæt i den lokale kontekst og ved at anvende den ekspertviden og de konkrete erfaringer i mødet med borgerne, som de fagprofessionelle i kommunerne besidder.

1 Indledning

Undersøgelser viser, at Bornholm har flere demografiske sårbarheder end landsgennemsnittet. Som kommune er Bornholms Regionskommune placeret som nummer 11 på det socioøkonomiske indeks, der placerer kommunerne efter deres udgiftsbehov relativt til andre kommuner på en række socioøkonomiske parametre. Dette kan ses som en indikator på de sociale udfordringer, borgerne i kommunen står med, og kan derfor ses som en indikation på udsathed i kommunen.

På Bornholm ligger andelen af personer på overførselsindkomster over landsgennemsnittet, og Bornholm ligger i den tunge ende, hvad angår børn, som lever i husstande med relativ fattigdom, og hvor ingen af de voksne er i uddannelse eller beskæftigelse. Opgørelser viser endvidere blandt andet, at andelen af anbringelser på Bornholm ligger over landsgennemsnittet, og at karaktergennemsnittet for de bornholmske børn ved 9. klasses afgangsprøve ligger under landsgennemsnittet.

Som følge af disse demografiske udfordringer har Bornholms Regionskommune haft et ønske om at sætte særligt fokus på, hvordan de bornholmske småbørn og familier understøttes tidligt og bedst muligt. Ønsket er, at man igennem et integreret og tværfagligt fokus på de første 1.000 dage i et barns liv tager hånd om fremtidens borgere og deres familier der, hvor der er brug for det. Derfor er programmet De små børns Bornholm iværksat.

Formålet med programmet De små børns Bornholm er at styrke, gentænke og videreudvikle den samlede kommunale og tværsektorielle indsats for småbørnsfamilier på Bornholm, så endnu flere børn får de rette betingelser for at trives, lære og udvikle sig – og så alle småbørnsfamilier får en god start på familielivet og med tiden oplever at få den rigtige og nødvendige hjælp og støtte. I sidste ende har De små børns Bornholm til formål at løfte kvaliteten af det arbejde, der bliver udført på hele småbørnsområdet i Bornholm, for på den måde at øge trivsel og livsmulighederne for alle børn og forældre på øen, men i særlig grad sætte tidligt og effektivt ind over for de børn og forældre, der er i begyndende mistrivsel. Dette sker for at forebygge, at børn og familier risikerer at ende i samme udsathed, som alt for mange andre børn og familier på øen desværre kæmper med. Programmet kan således ses som en investering tidligt i livet hos borgerne på Bornholm, med forhåbning om, at denne tidlige investering skaber forudsætningerne for, at flere borgere på Bornholm på sigt trives i selvstændige voksenliv med beskæftigelse og uden behov for sociale indsatser, og dermed at programmet på sigt kan medføre et positivt afkast både menneskeligt og økonomisk.

Med fokus på de første 1.000 dage af et barns liv er det hensigten at De små børns Bornholm sætter ind der, hvor den potentielle virkning er størst. Forventningen er, at en tidlig indsats kan gøre en forskel tidligt i barnets liv, og at de positive virkninger kan få betydning gennem hele livet. På længere sigt er det således også forventningen, at De små børns Bornholm understøtter et godt børneliv i både daginstitutionerne og i skolerne.

Målet med De små børns Bornholm er at lykkes med at løfte og flytte børn på Bornholm, som har brug for støtte i de tidlige år for at komme bedst muligt fra start. Programmets langsigtede mål for børn på Bornholm, som de er formuleret af programledelsen, præsenteres i det følgende.

Målene med De små børns Bornholm

- Fald i behov for indsatser på baggrund af screeninger for efterfødselsreaktioner, ADBB-målinger og tilsvarende i barnets første leveår.
- Fald i antal bekymringer (målt gennem eksempelvis Hjernen og Hjertet) vedrørende børn i begyndende mistrivsel i 1-6-årsalderen.
- Bedre screeningsresultater – for eksempel sprog, motorik, mental og fysisk sundhed – ved screening af alle børn i 3-, 4- og 5-årsalderen.
- Stigning i antal børn, som vurderes skoleparate i året for forventet skolestart, og dermed et fald i antal børn, som får ud-sat skolestarten.
- Stigning i antal børn, som af lærere og pædagoger vurderes at have klaret sig så godt gennem indskolingsårene, som det enkelte barn har potentiale til fagligt og socialt.
- Bornholmske børn i 3. klasse er mindst på niveau med landsgennemsnittet i forhold til målene om, at mindst 80 % af børnene skal være gode til at læse og regne i forhold til de aktuelle nationale kriterier.
- Øget repræsentation i 0-6-årige børns deltagelse i idræts- og kulturtilbud.
- Øget repræsentation i blandt deltagelse blandt familierne til 0-6-årige i mødregrupper, fædregrupper og forældremøder samt familiearrangementer arrangeret på tværs af kommune og civilsamfund.

Opbygningen af programmet rummer en mangfoldighed af indsatser, der på forskellig vis og til sammen forventes at kunne gøre en forskel for de små børn på Bornholm og deres familier. Det karakteristiske for programmet er, at indsatserne i programperioden løbende er udviklet i den kontekst, hvor de er tænkt til at skulle gøre en forskel. Hen over de 4 år programmet er forløbet er indsatserne således kontinuerligt videreudviklet – nye indsatser er opstået, indsatser er lagt sammen, og andre indsatser er blevet opdelt i flere dele. Dette løbende udviklingsarbejde har stillet særlige krav til den evaluering af programmet, som vi har gennemført.

Vores evaluering af De små børns Bornholm har fulgt programmet gennem de første 3 år af programmets liv. Mens den primære del af evalueringen er gennemført løbende i perioden gennem en formativ proces, der har informeret og understøttet indsats- og programudviklingen, gør denne afsluttende evaluering af programmet status over de indsatser, der samlet set er iværksat, for at styrke den samlede kommunale og tværsektorielle indsats for småbørnsfamilierne på Bornholm.

Da programmet ved igangsættelsen er planlagt til at vare i 8 år, udgør denne afsluttende afrapportering nærmere en midtvejsstatus end en slutevaluering af programmet. I den forbindelse er det centralt at bemærke, at det med evalueringen ikke har været muligt at belyse, hvorvidt programmets langsigtede mål, som skitseret ovenfor, er opnået. Dette har to årsager. For det første har indsatserne i en stor del af den forgangne programperiode været under udvikling, hvorfor den fulde virkning af det samlede program først har haft mulighed for at realisere sig i den sidste del af programperioden. For det andet er det en naturlig følge af, at en stor del af de langsigtede mål først fuldt kan opgøres, når børnene i de familier, der har modtaget indsatser i regi af programmet, når skolealderen. På nuværende tidspunkt i programperioden er formålet med evalueringen således at belyse, hvorvidt det kan sandsynliggøres, at indsatserne i det samlede program, som de foreligger, kan forventes at bidrage til opnåelsen af de langsigtede mål med programmet.

I det følgende præsenteres først de overordnede evalueringsspørgsmål, som har guidet evalueringen, hvorefter evalueringens design udfoldes.

1.1 Evalueringsspørgsmål

Evalueringen af programmet De små børns Bornholm tager afsæt de i to overordnede evalueringsspørgsmål som præsenteres i Boks 1.1. Spørgsmålene er formuleret med afsæt i den lærende tilgang, som udgør grundlaget for udviklingen af programmet og programmets indsatser, og som designet af evalueringen derfor også har taget afsæt i.

Boks 1.1 Evalueringsspørgsmål

Evalueringen af De små børns Bornholm fokuserer på to sidestillede evalueringsspørgsmål:

- Har indsatserne fokus på udfordringerne på Bornholm, som de er afgrænset i den oprindelige ansøgning?
- Er indsatserne udviklet over evalueringsperioden fra idestadie til indsatser, der virker i praksis?

Evalueringsspørgsmålene er formuleret, således at det første forholder sig til at belyse, hvorvidt programmets indsatser kan bidrage til at imødekomme de udfordringer på Bornholm, som er årsagen til iværksættelsen af programmet. Det betyder også, at der med spørgsmålet rejser sig et behov for at få en opdateret viden om de oplevede udfordringer, som er baggrunden for iværksættelsen af programmet.

Det andet evalueringsspørgsmål vedrører udviklingen af indsatserne, herunder hvordan indsatserne er udviklet fra idestadiet til indsatser, der virker i praksis gennem en løbende tilpasning af indsatserne til den virkelighed, som de forskellige medarbejdergrupper arbejder i. Dette er vigtigt af to årsager: for det første fordi indsatserne, som de var beskrevet i den oprindelige ansøgning, endnu ikke var omsat til implementerbar praksis, og for det andet fordi den virkelighed, som indsatserne skal virke i, kontinuerligt er under forandring. Et centralt element i dette evalueringsspørgsmål er også at belyse, hvorvidt den fortsatte tilpasning af indsatserne kan finde sted i den lokale drift uden fortsat implementeringsunderstøttelse fra programledelsen. Hensigten er således ikke, at indsatserne skal være ensartede i driften på tværs af enheder, men derimod at den løbende lokale tilpasning af indsatserne kan understøtte en bæredygtige drift af indsatserne.

1.2 Det samlede evalueringsdesign

Det centrale i evalueringen af De små børns Bornholm har været processuelt at understøtte udviklingen af programmet og formidle læring løbende i udvik-

lingsprocessen. Evalueringen er derfor udført som en formativ evaluering inspireret af *Real Time Evaluation* (RTE) (Polastro, 2014), hvor tilbageløb af viden sker løbende og med et anvendelsesorienteret sigte. Evalueringen har dermed haft karakter af en iterativ proces, hvor feedback løbende har bidraget til at udvikle indsatserne. Gennem løbende workshoper med fokus på at opsamle erfaringerne med arbejdet med indsatserne i praksis og at omsætte disse erfaringer til læring er der således sket et tilbageløb af viden, der har kunnet danne grundlag for en tilpasning og videreudvikling af indsatserne. Figur 1.1 viser denne cyklus med en illustration anvendt på de gennemførte workshoper. Illustrationen viser, hvordan den primære del af evalueringsindsatsen har været tilrettelagt som læringsunderstøttende aktiviteter, hvor evalueringsteamet har været på besøg i medarbejdernes virkelighed og gennemført workshoper, hvor der er arbejdet med forandringsteoriene for de indsatser, som udgør programmet.

Figur 1.1 "VIVE-bussen"

Kilde: VIVE.

Ud over den formative evaluering indeholder det samlede evalueringsdesign også et registerstudie og en survey, der begge har en mere deskriptiv karakter.

I det omfattende registerstudie analyseres data for alle børn i målgruppen på Bornholm og deres forældre ved brug af data fra Danmarks Statistik. Formålet med denne del af evalueringen er todelt. For det første bidrager registerstudiet med et opdateret indblik i de socioøkonomiske karakteristika, der gør sig gældende for småbørnsfamilierne på Bornholm, og dermed et indblik i de forhold omkring familierne, som er hele bevæggrunden for iværksættelsen af programmet De små børns Bornholm. For det andet er hensigten med registerstudiet at gøre det muligt på længere sigt, via registerdata, at følge op på de langsigtede mål med programmet.

Hensigten med surveyen er at opnå en dybere indsigt i forholdene i småbørnsfamilierne på Bornholm, end det er muligt igennem et registerstudie. Surveyen er opbygget på samme måde som VIVEs forløbsundersøgelse SPOR¹. Spørgsmålene i SPOR handler om både barnets og familiens trivsel og belyser fx barnets sociale og følelsesmæssige udvikling, barnets sprog og kommunikation, forældrenes trivsel i forælderrollen og deres parforhold. Formålet med surveyen er ligeledes todelt. For det første muliggør surveyen en sammenligning af trivslen i småbørnsfamilierne på Bornholm med trivslen i småbørnsfamilier på landsplan. For det andet har det været hensigten at anvende surveyen til at følge en eventuel udvikling i trivslen hos småbørnsfamilierne på Bornholm for derigennem at belyse virkningen af programmet på længere sigt.

I det følgende beskrives de i evalueringen anvendte datakilder nærmere.

1.3 Anvendte datakilder

Evalueringen bygger på datakilderne beskrevet i det følgende. Datakilderne og bearbejdningen af disse er beskrevet mere uddybende i Kapitel 8.

Forandringsteoretiske workshopper. Der er afholdt i alt 35 workshopper med deltagelse af ledere og medarbejdere fra Bornholms Regionskommune. På workshopperne er der arbejdet med versioneringer af forandringsteoriene for de enkelte indsatser, hvor versionerne over tid dokumenterer udviklingen i de enkelte indsatser. Indledningsvist var deltagerne primært de ledere, der har udtænkt indsatserne, og formålet med workshopperne var at forbinde de langsigtede mål med De små børns Bornholm med indsatsernes forventede

¹ Læs mere om SPOR på <https://www.vive.dk/da/projektforloeb/spor/>

virksomheder. På workshopperne har deltagerne gruppevis opdateret forandringsteoriene med noter på den forudgående version af forandringsteoriene. I efterbehandlingen af disse har vi samlet de forskellige inputs til en samlet ny version af den pågældende forandringsteori. Over evalueringssperioden skiftede deltagerkredsen til primært at bestå af de medarbejdere, der udfører indsatsene. I denne del af processen er forandringsteoriene blevet kvalificeret og justeret på baggrund af medarbejdernes konkrete erfaringer og oplevelser med at implementere og udføre indsatsene i praksis. De forandringsteorier, der præsenteres i evalueringen, afspejler således den gældende praksis samt de virkninger, medarbejderne oplever eller forventer at opleve.

I den afsluttende fase af evalueringen har en del af formålet med workshopperne været at dokumentere **Den gode historie** og lade deltagerne fortælle om en evaluering af indsatsernes modenhed. Den gode historie er skriftlige praksishistorier indsamlet fra hver af de deltagende medarbejdere med fokus på konkrete børn eller familier, hvor medarbejderne har oplevet, at indsatsen har gjort en forskel. Disse gode historier indgår som kvalitativt datamateriale i af-rapporteringen. På de afsluttende workshopper har deltagerne gruppevist foretaget en evaluering af indsatsernes modenhed. De gruppevise evalueringer er skriftligt dokumenteret og er anvendt som datakilde til at belyse, hvorvidt de enkelte indsatser er parate til drift.

Som beskrevet har vi gennemført et omfattende **registerstudie**, hvor data for alle børn i målgruppen på Bornholm og deres forældre er indhentet. Denne delanalyse beskriver de forhold omkring familierne, som målsætningerne for De små børns Bornholm er tænkt at kunne påvirke på længere sigt. Delanalysen er således deskriptiv og skal ikke læses som resultater af evalueringen. Registerdata er udelukkende tilgængelige med tidsmæssig forskydning, hvorfor de potentielle virkninger af programmet først kan ses i registerdata på længere sigt.

For at få et indblik i de bornholmske børns hjemmemiljø har vi foretaget en **survey** til alle mødre på Bornholm årligt i evalueringssperioden. Surveyen er som nævnt opbygget på samme måde som VIVEs forløbsundersøgelse SPOR, hvilket muliggør, at vi kan sammenligne trivslen i de bornholmske småbørnsfamilier med landsgennemsnittet. Dertil har det været hensigten at anvende surveyen til at følge udviklingen i trivslen hos småbørnsfamilierne over tid. Svarprocenterne på spørgeskemaerne er desværre så lav, at det kun har været muligt at anvende data i mindre udstrækning. Også denne delanalyse har derfor en deskriptiv karakter og kan ikke læses som resultater af evalueringen.

1.4 Læsevejledning

Afrapportering indeholder ud over hovedresultater og indledningen to analytiske kapitler og en konklusion. Resultaterne af real time evalueringen i form af forandringsteoriene, de gode historier og deltagernes indsatsevalueringer præsenteres i Kapitel 2, der afsluttes med en opsamlende konklusion på den formative del af evalueringen. Herefter følger de deskriptive resultater af registerstudiet i Kapitel 4, mens resultaterne af survey-undersøgelsen præsenteres i Kapitel 5. I Kapitel 6 skitseres mulighederne for den fremadrettede opfølgning på programmets langsigtede mål. Denne første del af rapporten afsluttes i Kapitel 7 med en konklusion. I afrapporteringens Del 2 beskrives evalueringdesignet samt de anvendte metoder og data nærmere i Kapitel 8, mens en fortsat formativ evalueringstilgang for De små børns Bornholm beskrives i Bilag 1.

2 Real-time evaluering af De små børns Bornholm

Programmet består i alt af ni indsatser, der er udviklet og afprøvet i programperioden samt udvikling af et samarbejde med en lang række civilsamfundsindsatser. Arbejdet med forandringsteorier for de enkelte indsatser og en kontinuerlig test af disse i praksis har været omdrejningspunktet for den formative del af evalueringen De små børns Bornholm. I dette afsnit præsenteres indsatserne, de tilhørende forandringsteorier og erfaringerne med arbejdet med indsatserne.

Forandringsteorierne afspejler den bedste viden, der er om de enkelte indsatser på det tidspunkt, hvor forandringsteorien for indsatsen er formuleret. Derfor skal fremstillingen af forandringsteorierne for indsatserne i denne afrapportering ikke ses som et slutresultat for færdigudviklede indsatser. De præsenterede forandringsteorier afspejler derimod den bedste viden og de eksisterende erfaringer på tidspunktet for afholdelsen af de afsluttende workshops. Med afsæt i real time evalueringen (RTE)-designet har vi løbende givet feedback i forhold til tilpasning og implementering af indsatserne til medarbejdere og programledelsen på de enkelte workshops, dette igennem faciliterede refleksioner og drøftelser blandt ledere og medarbejdere på baggrund af eksempelvis følgende spørgsmål:

- Er der forskel på aktiviteterne i indsatsen som beskrevet i forandringsteorien og de aktiviteter i indsatsen i praksis?
- Ser I tegn på de virkninger på kort og mellemlangt sigt, som er skitseret i forandringsteorien? Ser I tegn på andre virkninger?
- Oplever I udfordringer i arbejdet med indsatsen – hvilke?
- Hvad lykkes I særligt godt med i indsatsen?
- Er der behov for at justere indsatsen?

Der er afholdt 3-4 forandringsteoretiske workshops for hver af de iværksatte indsatser. På den måde er der udarbejdet versioneringer af forandringsteorien for hver af indsatserne, i takt med at indsatsen er udviklet og implementeret.

I forbindelse med det løbende arbejde med forandringsteoriene for de enkelte indsatser i programmet har vi som et analytisk greb udarbejdet to tværgående forandringsteorier for indsatserne. Dette er sket for at visualisere sammenhængen mellem virkemidlerne i de enkelte indsatser og dermed visualisere, hvordan de forskellige indsatser sammen og hver for sig kan bidrage til opnåelsen af de ønskede virkninger på programniveau. De tværgående forandringsteorier anvendes på den måde som et analytisk redskab til på tværs af indsatserne at give en status på, hvor langt i forandringskæden programmet er i forhold til at opnå de ønskede virkninger. Der er udarbejdet en tværgående forandringsteori for indsatser, der direkte er målrettet småbørnsfamilierne, samt en tværgående forandringsteori for de indsatser, som er målrettet dagtilbuddene. I det følgende præsenteres således først de familierettede indsatser og den dertilhørende tværgående forandringsteori. Derefter præsenteres de dagtilbudsrettede indsatser og den tværgående forandringsteori for disse. For hver indsats skitseres indhold, som det er oplyst i Boks 2.1:

Boks 2.1 Indhold for de enkelte indsatser

For hver indsats præsenteres følgende:

- En beskrivelse af indsatsen
- Hensigten med indsatsen
- De fagprofessionelles vurdering af, hvor indsatsen er på skalaen fra idestadie til indsats, der fungerer i praksis, og udfordringer i indsatsen
- De oplevede virkninger af indsatsen belyst gennem de fagprofessionelles fortællinger om den gode historie
- Fremadrettede udviklingspunkter
- Den endelige forandringsteori.

2.1 Familierettede indsatser

Familier, der ikke er kendt af systemet, kan være svære at få øje på, og de går lettere 'under radaren' i den tidlige opsporing. Med De små børns Bornholm

har det været et ønske at styrke det tværfaglige samarbejde og sikre bedre overgange i de forskellige faser, man som familie oplever fra graviditeten, til barnet er godt i gang med dagtilbud. Derfor er der i regi af De små børns Bornholm iværksat indsatser, hvor jordemødre, sundhedsplejersker og dagtilbudspersonalet etablerer et tættere samarbejde omkring familierne i overgangene fra graviditet til opstart i dagtilbud samt opbygger tryggere og mere tillidsfulde relationer til familierne.

De familierettede indsatser har flere formål. Hensigten med indsatserne er både at understøtte og systematisere den tidlige opsporing, at sætte tidligere ind med indsatser til de børn og familier, der har behov for en indsats, at skabe en bedre kontakt og en større tillid mellem fagprofessionelle i kommunen og forældrene samt at styrke forældrenes forældre- og handlekompetencer.

Erfaringen på Bornholm er desuden, at særligt sårbare forældre og mange nybagte forældre kan være utrygge i forælderrollen og kan mangle de nødvendige kompetencer til at skabe tryghed og stimulere deres barn. I regi af De små børns Bornholm har man derfor iværksat indsatser, der kan klæde forældrene på til forælderrollen, styrke deres forældreevner og motivere dem til at deltage i de forskellige tilbud i kommunen og i civilsamfundet, der er målrettet småbørnsfamilier. Forældre, som på baggrund af den tidlige opsporing viser sig særligt sårbare eller usikre, tilbydes derfor indsatser i form af Theraplay-gravidforløb eller forløb, der tager udgangspunkt i metoden Circle of Security (COS). Med et udvidet familiesamarbejde i dagtilbuddene, hvor der arbejdes med opbygning af trygge og tillidsfulde relationer mellem forældre og dagtilbudspersonale, og hvor forældrene kan søge rådgivning og sparring, er det desuden hensigten at understøtte, at forældrene hurtigt kan få hjælp til de udfordringer, de måtte opleve i hverdagen.

Som en del af programmet deltog 11 sundhedsplejersker, tre familiebehandlere, to jordemødre og to sygeplejersker fra barselsafsnittet i et kursus i Newborn Behavioural Observation (NBO), hvorigennem de fagprofessionelle har fået redskaber til et fælles blik på spædbørns adfærd og kommunikation i de første 3 måneder af barnets liv. NBO er ikke en særskilt indsats i De små børns Bornholm, men udgør en del af det fælles faglige fundament i indsatsen Tættere tværfagligt samarbejde mellem jordemødre og sundhedsplejen.

For at understøtte forældrekompetencen hos de allermost udsatte familier, som har fået hjælp af systemet i flere år uden nævneværdig progression, er indsatsen Fælles Forandring afprøvet, dette i et forsøg på at vise vejen til en mere effektiv og meningsfuld indsats for både familier og medarbejdere.

I programperioden er der således arbejdet med følgende familierettede indsatser:

- Tættere tværfagligt samarbejde mellem jordemødre og sundhedsplejen
- Theraplay-gravidgrupper
- COS-P-forløb (Circle of Security-Parent)
- Fælles hjemmebesøg
- Udvidet familiesamarbejde
- Fælles Forandring.

I de følgende afsnit beskrives formålet med indsatserne, de fagprofessionelles vurdering af indsatserne, de oplevede virkninger af indsatserne, eventuelle fremadrettede udviklingspunkter samt forandringsteorien for indsatserne.

2.1.1 Tættere tværfagligt samarbejde

Tættere tværfagligt samarbejde mellem jordemødre og sundhedsplejen er en indsats, der er iværksat for at systematisere og styrke den helt tidlige opsporing af sårbare familier og familier i udsatte positioner. Forandringsteorien for indsatsen er skitseret i Figur 2.1.

Når vordende familier kommer til første konsultation hos jordemoderen, vurderes svangreomsorgsniveauet. I henhold til Sundhedsstyrelsens anbefalinger for svangreomsorg arbejdes der med fire niveauer for svangreomsorg, og de gravide indplaceres i enten gruppe 1, 2, 3 eller 4. Gruppe 3 eller 4 omfatter gravide, som kan have særlig behov for en indsats, herunder støtte i tiden efter fødslen. I regi af De små børns Bornholm tilbydes kommende forældre i svangreomsorgsgruppe 2, 3 eller 4 en fælles konsultation, hvor både deres jordemoder og deres kommende sundhedsplejerske deltager. Hensigten med den fælles konsultation er både, at jordemoderen kan understøtte en hurtig opbygning af en tillidsfuld relation mellem familien og sundhedsplejersken og understøttelse af overleveringen af viden omkring familiens situation mellem familien og sundhedsplejersken. Den fælles konsultation muliggør også, at jordemoderen og sundhedsplejersken på tværs af fagligheder kan drøfte bekymringsniveauet. Sundhedsplejen bliver igennem den fælles konsultation hurtigere opmærksom på særligt sårbare familier og kan ved behov iværksætte en tidlig og udvidet indsats med fx hjemmebesøg under graviditeten. Forudsætningen for iværksættelse af den fælles konsultation er, at familien giver sit samtykke til, at jordemoderen må kontakte sundhedsplejen.

Erfaringerne med Tættere tværfagligt samarbejde

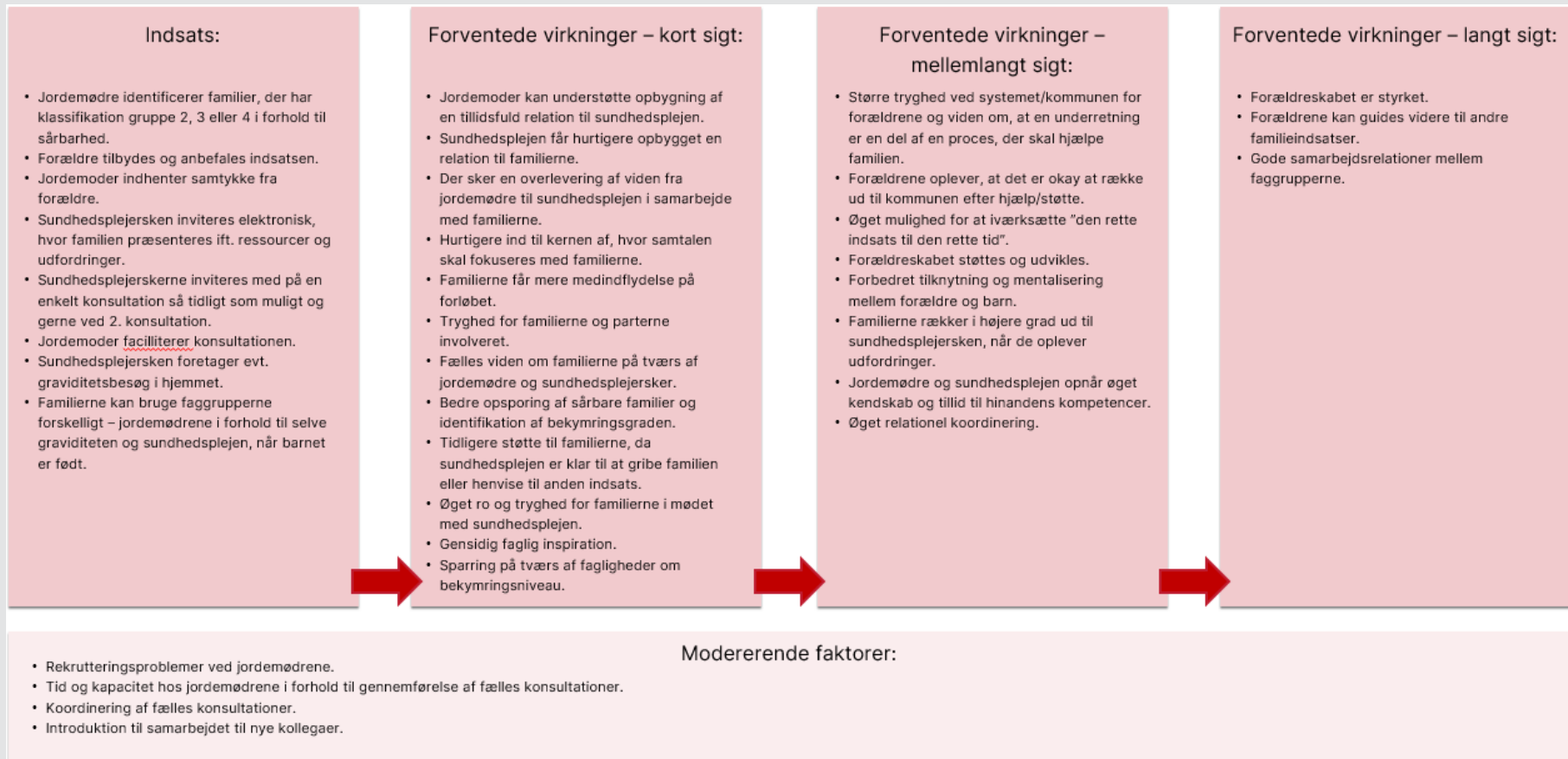
Erfaringen i regi af De små børns Bornholm er, at over halvdelen af de familier, der får tilbuddet, takker ja. Både jordemødrene og sundhedsplejerskerne oplever, at den fælles konsultation bidrager til hurtigt at få fokus på kerneproblematikkerne. Der opstår en relationel koordinering mellem jordemoderen og sundhedsplejersken med videndeling og sparring. Oplevelsen er desuden, at det for de sårbare gravide skaber en bedre sammenhæng mellem indsatsen under og efter graviditeten, hvilket skaber ro og tryghed både for forældrene og for de fagprofessionelle. Denne tryghed bidrager til, at familierne i højere grad rækker ud til sundhedsplejen, hvis de oplever udfordringer, og at sundhedsplejen på den baggrund bedre kan iværksætte indsatser, der kan styrke og udvikle forældreskabet og tilknytningen mellem barn og forælder. Både jordemoder og sundhedsplejen kan på den måde udgøre bindeledet til øvrige forældreindsatser i form af fx Theraplay-gravidgrupperne (se afsnit 0) eller COS-P-forløbene (se afsnit 0).

Erfaringen blandt de fagprofessionelle er, at de forventede virkninger på både kort, mellemlangt og langt sigt i flere tilfælde ses hos både familierne og i det tværprofessionelle samarbejde. Flere gravide giver også udtryk for, at det er en god oplevelse at have mødt sundhedsplejersken allerede før fødslen, og at det har været mere trygt at møde sundhedsplejersken sammen med jordemoderen frem for at skulle tage imod sundhedsplejersken alene og hjemme hos en selv.

I forbindelse med arbejdet med de fælles konsultationer er der også eksempler på, at sundhedsplejen har kunnet bidrage til at skabe bedre relationer mellem gravide og jordemoder. I en sag med en familie, hvor der var plan om tvangsanbringelse fra fødsel, var familien vred og afvisende både over for jordemoderen og myndighed. Sundhedsplejen havde et forhåndskendskab til familien i forhold til en ældre søskende, som gjorde, at sundhedsplejen kunne agere bindeled. Ved på fælleskonsultationen at italesætte familiens ressourcer og udfordringer, blev der skabt grobund for et samarbejde med og omkring familien. I fællesskab kunne jordemoder og sundhedsplejersken hjælpe familien med at tænke positivt om at være forældre på afstand.

En udfordring for gennemførelsen af de fælles konsultationer har været koordineringen af tid og skemaer mellem jordemødrene og sundhedsplejen, særligt som følge af lav kapacitet blandt jordemødrene. Det fremadrettede mål er at vedligeholde indsatsen og eventuelt udarbejde en spørgeguide til de fælles konsultationer, så det sikres, at man kommer hele vejen rundt om forholdene i den vordende familie.

Figur 2.1 Forandringsteori for det tættere tværfaglige samarbejde mellem jordemødre og sundhedsplejen

Note: Forandringsteorien er udarbejdet og videreudviklet ved gennemførelse af tre forandringsteoretiske workshops med de fagprofessionelle, der er involveret i arbejdet med indsatsen.

Kilde: Forandringsteori udviklet af de jordemødre og sundhedsplejersker, der har udviklet og arbejdet med de fælles konsultationer i Bornholms Regionskommune.

2.1.2 Theraplay-gravidgrupper

Forskning fra Finland finder evidens for, at det er godt for sårbare gravide og fædre at arbejde med Theraplay i grupper for at styrke tilknytning og relationen mellem babyen og forældrene (Salo et al., 2020). Forskningen finder også, at forældrene bliver bedre i stand til at kunne mentalisere sig med barnet og forberede sig følelsesmæssigt på deres forældreskab.

I regi af De små børns Bornholm er Theraplay-gravidgrupper afprøvet for gravide og deres eventuelle partner, som af deres jordemoder, sundhedsplejerske, læge eller sagsbehandler vurderes at være i svangeromsorgsniveau 3 med 2 eller flere risikofaktorer (Sundhedsstyrelsen, 2022). Der har været i omkring 65-70 gravide i Theraplay-tilbud i programperioden.

Gravidgruppen varetages i et samarbejde mellem sundhedsplejen og familiebehandlere og foregår cirka i uge 24-35 i graviditeten og består af fem sessioner under graviditeten og én session, når alle mødrene har født. Gruppen er meget omsorgsbaseret, og alle de øvelser, der gennemføres, har til hensigt at styrke mødrene i at mentalisere/sætte sig ind i, at de har en baby i maven og snart skal være en familie.

For at understøtte netværksdannelse de gravide imellem er der etableret messenger-grupper for hvert af kursusholdene. Her kan de gravide dele spørgsmål, billeder, glæder eller bekymringer. Dertil har de gravide efter gravidgruppen kunnet starte i mødregruppe sammen.

Den endelige forandringsteori for arbejdet med Theraplay-gravidgrupper i regi af De små børns Bornholm er skitseret nedenfor i Figur 2.2. Forandringsteorien skitserer både de konkrete aktiviteter i indsatsen, de forventede virkninger på kort, mellemlangt og langt sigt samt de modererende faktorer, som opleves at kunne påvirke implementeringen af og arbejdet med indsatsen i praksis.

Erfaringerne med Theraplay-gravidgrupperne

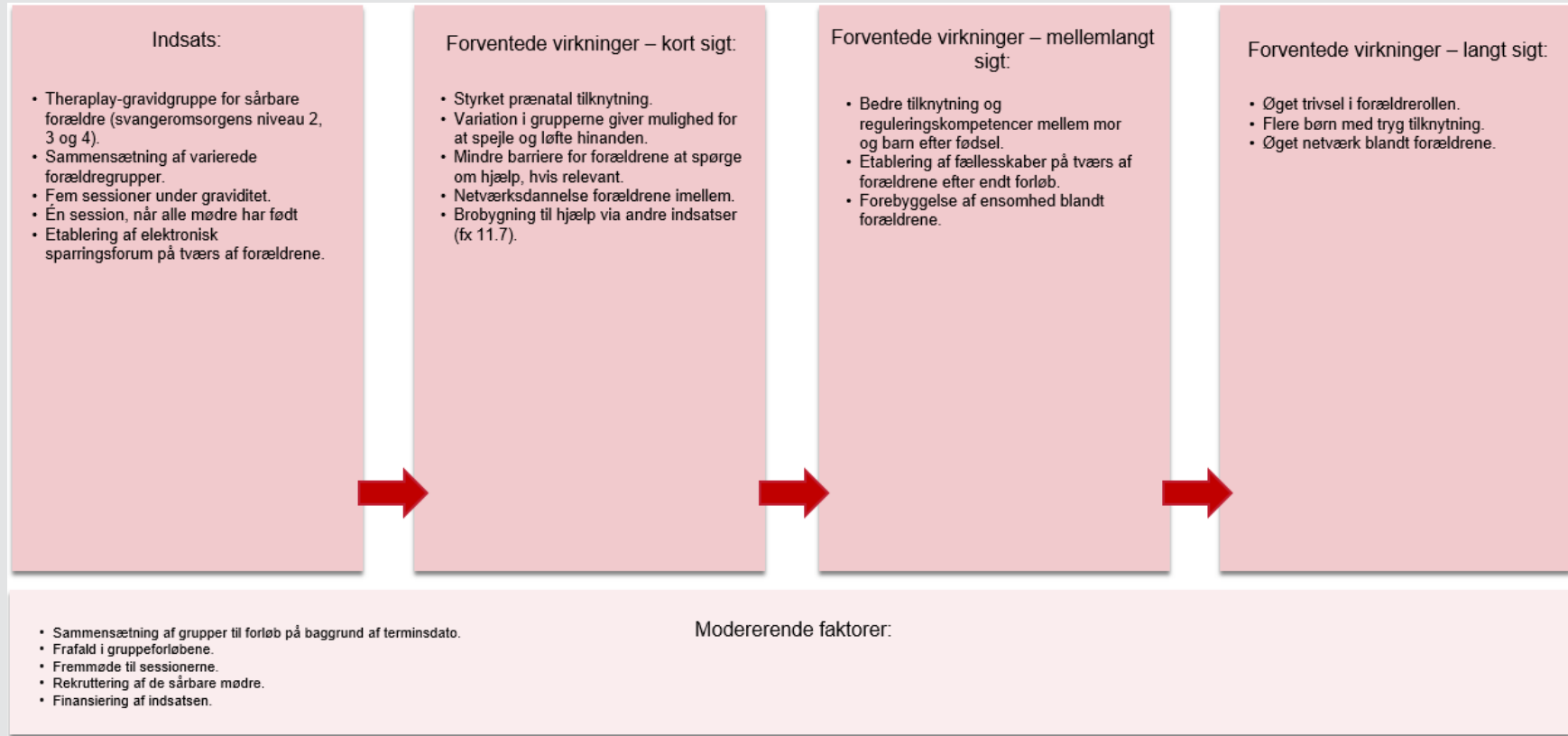
De fagprofessionelle vurderer, at indsatsen er implementeret og virker i praksis. De ser en stor virkning af indsatsen, herunder at mødrene får en tryggere start på moderskabet. Oplevelsen er, at det at arbejde med mødrenes tanker og følelser omkring det ufødte barn øger mødrenes mentaliseringsevne og tilknytning til barnet. Mødrene forholder sig til barnets aktivitet i maven og gør sig mange forestillinger om barnet. Oplevelsen er, at mødrene i højere grad føler glæde ved tanken om barnet, hvor de før var usikre og ængstelige. Efter fødslen virker de allerede mere kendte med den nyfødte og mere nysgerrige

på at lære deres barn at kende. Erfaringen er således, at Theraplay-gravidgruppen styrker mødre i rollen som førstegangsmødre, og at mødre efterfølgende har været mere reflekterende, gode til at inddrage faderen i fællesskabet og bedre til at aflæse barnets behov og signaler. En anden virkning er, at mødre bliver tryggere og mere tillidsfulde i relationen til de fagprofessionelle og i relation til de mødre, de har været i gruppe med, hvilket bevirker, at de hurtigere bringer vigtige emner, tvivlsspørgsmål og overvejelser på banen, både i plenum og i henvendelser til de fagprofessionelle. Samlet set er det således de fagprofessionelles vurdering, at der vil være de forventede virkninger af indsatsen på kort, mellemlangt og langt sigt. De oplever, at indsatsen øger trivselen i forælderrollen, de ser flere børn med tryk tilknytning, og de oplever, at der er skabt et øget netværk forældrene imellem (se Figur 2.2).

Det, der kan udfordre indsatsen, er fremmødet til gruppesessionerne. Nogle mødre har haft enten praktiske eller psykiske udfordringer, der har udfordret deres fremmøde. Disse udfordringer er forsøgt imødekommet ved, at enten sundhedsplejersken, gruppelederen eller en chauffør har fulgt mødre til møderne. Dertil kan det være en udfordring at sikre plads til alle mødre i den efterfølgende mødregruppe for mødre i sårbare livssituationer. Det er endvidere erfaringen, at det er vigtigt, at de fagprofessionelle, der visiterer mødre til indsatsen, kan informere mødre tilstrækkeligt om indsatsen, da dette kan have stor betydning for, om mødre takker ja til tilbuddet.

Fremadrettet er det et ønske at udvide forløbet med flere sessioner, da der opleves et behov for flere sessioner end de seks, som forløbet for nuværende består af. Dertil er det et ønske at knytte fædre tættere til indsatsen, fx ved at invitere dem til at deltage i sessionen efter fødsel.

Figur 2.2 Forandringsteorien for Theraplay-gravidgrupperne

Note: Forandringsteorien er udarbejdet og videreudviklet ved gennemførelse af tre forandringsteoretiske workshops med ledere og fagprofessionelle involveret i arbejdet med indsatsen.

Kilde: Forandringsteori udviklet af de ledere og fagprofessionelle, der har udviklet og arbejdet med Theraplay-gravidgrupperne forløbene i Bornholms Regionskommune.

2.1.3 COS-P-forløb

I De små børns Bornholm er der fokus på efterfødselsområdet. Allerede i forprojektet til De små børns Bornholm blev der identificeret et behov for tilbud til nye forældre. Det drejer sig særligt om gruppen af forældre, der enten har eller er i risiko for at udvikle en efterfødselsreaktion, eller som bare har brug for ekstra støtte i samspillet med barnet i den første tid. Derfor er COS-P iværksat som en del af De små børns Bornholm.

COS-P, der også kaldes Tryghedscirklen, handler om den tidlige tilknytning mellem mor, far og det lille barn, og om at føle sig "god nok" som forælder. Det er et forældrekursus, der har til formål at støtte forældrenes samspil med barnet, så barnet udvikler en sikker tilknytning til forældrene og støttes i sin udvikling og sine behov. Forandringsteorien for COS-P er illustreret i Figur 2.3.

COS-P-forløbet består af otte kursusgange af ca. 1,5 times varighed. På kurset arbejdes der med rollen som forældre, med at skabe mere ro omkring familielivet og med samspillet med barnet. Forældrene får konkrete redskaber, som kan bruges med det samme, og får mulighed for, sammen med de andre forældre på kurset, at dele deres erfaringer og tanker omkring forælderrollen.

Sundhedsplejen og psykologer samarbejder om COS-P-forløb for grupper af forældre. Det er sundhedsplejen, som rekrutterer familierne, primært på baggrund af ADBB-screeninger, men forløbet tilbydes også til forældre, som sundhedsplejersken vurderer, vil have gavn af tilbuddet.

I programperioden er der afholdt to forældrekurser hvert halve år svarende til i alt 10-12 kursushold med fire-otte deltagere. Tre medarbejdere fra PPR og fra sundhedsplejen har desuden gennemført en overbygningsuddannelse, der giver dem kompetencerne til at undervise fagpersonale, fx pædagogisk personale i COS-P. Der er afviklet et COS-P forløb for fagprofessionelle med deltagelse af dagplejere, personale fra børnehuse og sagsbehandler. Hensigten med at udbrede COS-P til de fagprofessionelle er etablering af et fælles sprog omkring børnene mellem forældre og de fagprofessionelle, som forældrene møder i deres hverdag. Forventningen er, at de fagprofessionelle derigennem kan understøtte forældrene i fortsætte anvendelsen af de tillærte redskaber.

Erfaringerne med COS-P-forløbene

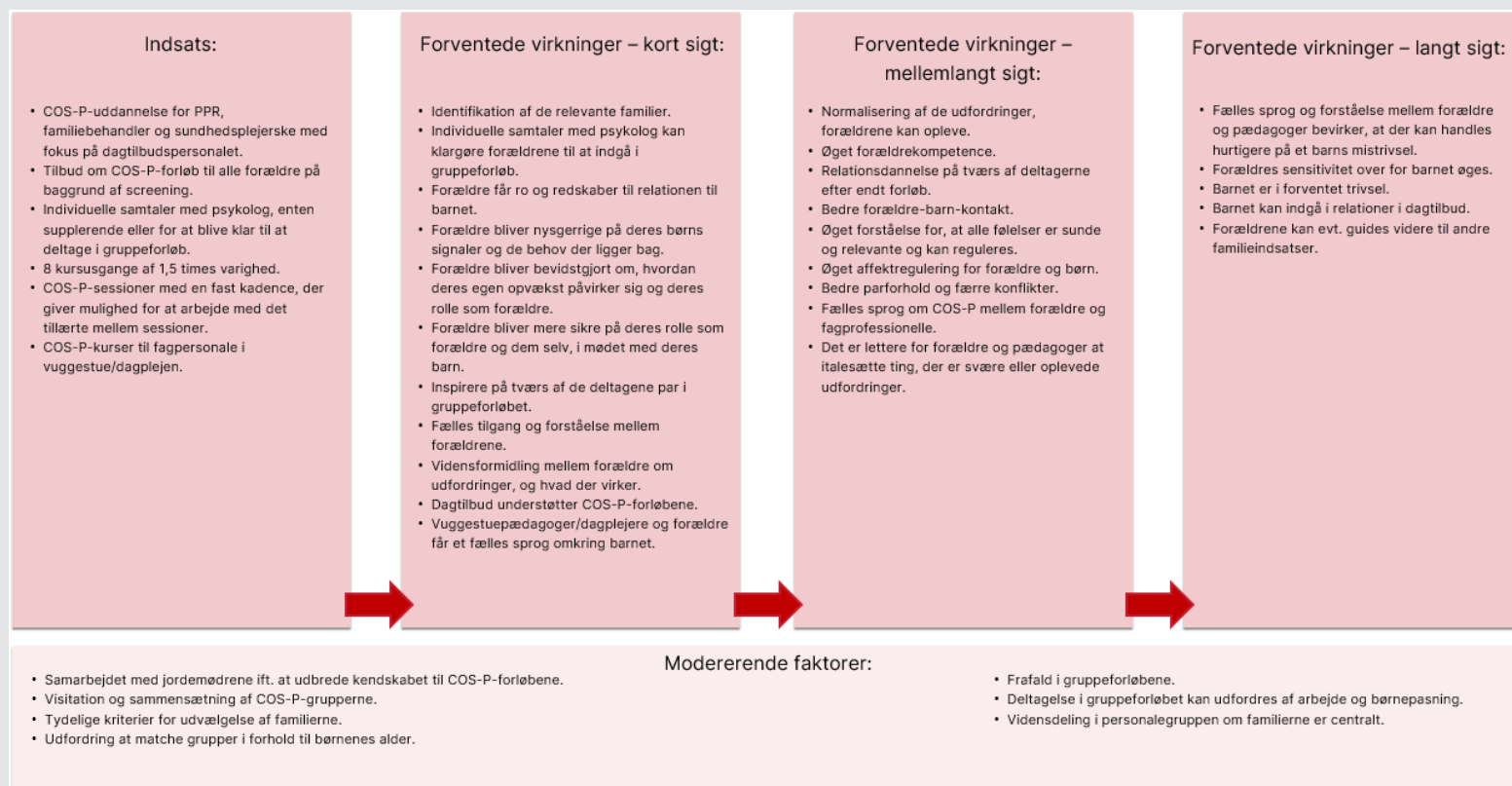
De fagprofessionelles oplevelse af forløbene er, at der bliver skabt et trygt rum for forældrene, hvor deltagerne kan dele sårbarheder og udfordringer. Materialet formidler, at det ikke er forventningen, at man skal være den perfekte forælder, men at man som forælder er opmærksom på egen adfærd, og

at man lærer af svære situationer, så de kan håndteres anderledes næste gang. Forløbet er med til at øge forældrenes refleksionsniveau, hvor de bliver mere bevidste om, hvordan deres egen opvækst påvirker dem og deres rolle som forældre samt deres egne forældreevner. Erfaringen er også, at forældrene på baggrund af kurset bliver mere nysgerrige på deres børns signaler og de behov, der ligger bag. På den baggrund forbedres kontakten mellem forældre og børn. At COS-P er et gruppeforløb, bevirker også, at forældrene kan sparre, inspirere og spejle sig i hinanden. Dette bidrager til en normalisering af de udfordringer, de enkelte forældrepar kan opleve, og til, at forældrene danner relationer med hinanden.

Samlet set er det de fagprofessionelles vurdering, at de forventede virkninger på både kort og på mellemlangt sigt viser sig for mange af de deltagende forældrepar, og forventningen er, at virkningerne på langt sigt også vil vise sig.

De største udfordringer i COS-P-forløbene handler om, at det kan være vanskeligt for forældrene at skaffe børnepasning. Dertil er der udfordringer med kapaciteten i forløbene, da flere forældre ønsker at deltage, end der er plads til. De fagprofessionelle i indsatsen har et fremadrettet ønske om at udbrede indsatsen, så flere forskellige faggrupper tilbydes kurset. Dette skal ske med henblik på at understøtte et fælles sprog både på tværs af fagprofessionelle og fagprofessionelle og forældre. Dertil er der et ønske om at tilbyde forløbet til alle nybagte forældre på Bornholm.

Figur 2.3 Forandringsteorien for COS-P

Note: Forandringsteorien er udarbejdet og videreudviklet ved gennemførelse af fire forandringsteoretiske workshops med ledere og fagprofessionelle involveret i arbejdet med indsatsen.

Kilde: Forandringsteori udviklet af de ledere og fagprofessionelle, der har udviklet og arbejdet med COS-P-forløbene i Bornholms Regionskommune.

2.1.4 Fælles hjemmebesøg

I alle kommunale vuggestuer samt hos udvalgte dagplejere tilbydes forældre i dag et hjemmebesøg ved opstart i dagtilbud. På hjemmebesøgene deltager både familiens sundhedsplejerske, som er velkendt, og en pædagog fra barnets kommende dagtilbud. Formålet med de fælles hjemmebesøg er dels at sikre en god overlevering af viden mellem sundhedsplejen og dagtilbuddet og at styrke samarbejdet tværprofessionelt. Dels er det hensigten at sikre en god overgang fra hjem til dagtilbud for barnet og familien. Dette skal ske ved, at pædagogisk personale fra dagtilbuddet besøger familierne i hjemmet og dermed allerede får etableret en relation til familierne forud for opstart i dagtilbuddet. Forventningen til indsatsen er, at den øgede vidensdeling mellem sundhedsplejen, dagtilbudspersonalet og forældrene samt understøttelsen af etableringen af en god relation mellem forældre og dagtilbudspersonalet kan understøtte, at det bliver nemmere tidligt at tale om eventuelle bekymringer relateret til barnet trivsel og dermed skabe grundlaget for en tidligere igangsættelse af nødvendige indsatser for barnet. Den udviklede forandringsteori for de fælles hjemmebesøg fremgår af Figur 2.4.

På besøgene er det pædagogen, der spørger familien ind til livet med det lille barn efter en spørgeguide udviklet i et samarbejde mellem pædagoger og sundhedsplejersker, der er uddannede småbørnskonsulenter. Spørgeguiden er bygget op omkring Kari Killens "*Internal model of the child interview*", som anbefales til opstartsmøder i fx dagtilbud, og den lokalt tilpassede spørgeguide, som anvendes på Bornholm, er kvalificeret af Kari Killen. Formålet med spørgsmålene er at få et udvidet kendskab til barnets første tid og forældrenes oplevelse af deres barn for at skabe større sammenhæng, mere viden og bedre viden i overgangene i barnets liv.

Sundhedsplejen har registreret over 90 hjemmebesøg i indsatsen frem til september 2022, og indsatsen er fuldt implementeret til alle nystartede børn i vuggestuer i 17 kommunale børnehuse fra sommeren 2022 og i udvalgte dagplejer.

Erfaringen med de fælles hjemmebesøg

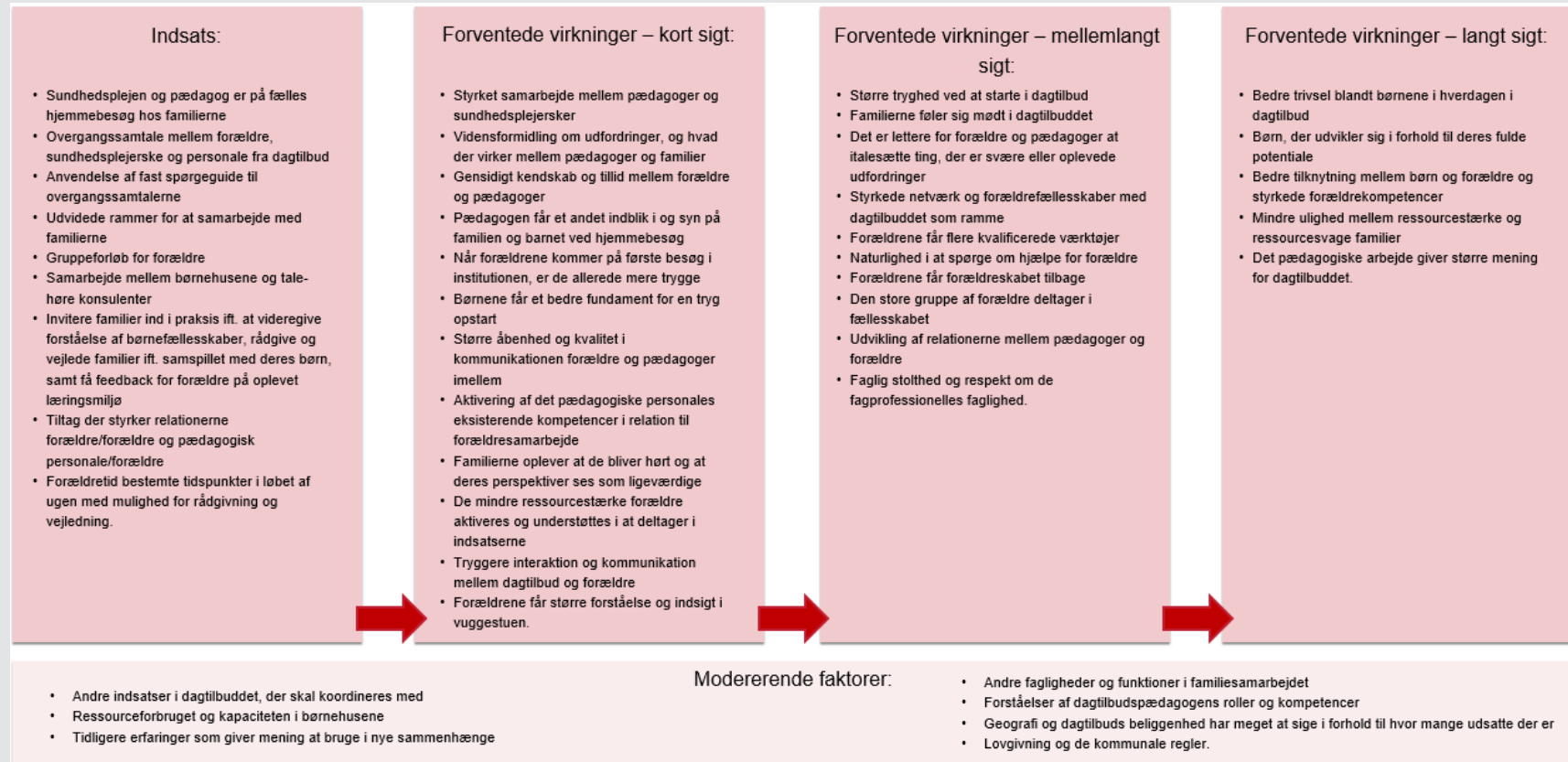
Vurderingen fra ledere og fagprofessionelle er, at indsatsen er fuldt udviklet og klar til at overgå til drift. Oplevelsen er, at de fælles hjemmebesøg giver et meget bedre fundament for opbygning af relationen mellem det pædagogiske personale og familierne. Hjemmebesøget giver det pædagogiske personale en større indsigt i familien. På hjemmebesøget er der tid og mere ro til at være nærværende over for familierne, og forældrene føler sig på den baggrund i højere grad set og hørt. Hjemmebesøget øger desuden videndeling på tværs af

sundhedsplejen, det pædagogiske personale og familierne, da sundhedsplejen kan understøtte, at vigtig viden om barnet og familien bliver videreformidlet. Dertil er det oplevelsen, at familierne på baggrund af hjemmebesøget er mere tillidsfulde og trygge ved det pædagogiske personale. Samlet set er det oplevelsen, at hjemmebesøget styrker samarbejdet omkring barnets og familiens trivsel, og at det bliver lettere både for forældrene og for fagpersonalet at italesætte eventuelle bekymringer omkring barnet. Vurderingen fra ledere og medarbejdere er, at de både ser de forventede virkninger på kort og mellem-langt sigt (se Figur 2.4). Dertil ses flere af virkningerne på langt sigt i praksis, og det er forventningen, at indsatsen både understøtter tidlig opsporing og indsats samt understøtter børnenes trivsel og udvikling.

Et eksempel på, at hjemmebesøgene kan skabe en større tryghed for forældrene ved barnets opstart i dagtilbud og iværksættelse af en konkret indsats i dagtilbuddet i forbindelse med opstart, er en familie, som havde en bekymring omkring måltiderne. Forældrene havde oplevet, at deres barn ved et måltid i hjemmet var ved at blive kvalt, og de var bekymrede for, om der ville være tilstrækkeligt opsyn med barnet under måltiderne i dagtilbuddet. Forældrene fik ved hjemmebesøget italesat deres bekymring. Pædagogen fik ved hjemmebesøget fortalt forældrene om, hvordan spisning i dagtilbuddet foregik, og det blev aftalt, at det pædagogiske personale ville sidde sammen med barnet, og at der blev aftalt en tæt dialog omkring barnets spisning i institutionen. Forældrene oplevede sig herefter meget tryggere ved at aflevere barnet i dagtilbuddet.

De udfordringer, der opleves i indsatsen, relaterer sig primært til, at hjemmebesøgene kræver, at en pædagogisk medarbejder afsætter tid til sammen med familiens sundhedsplejerske at besøge familien. Det kræver i nogle tilfælde vikardækning, hvilket er ressourcekrævende. På trods af dette er det et fremadrettet ønske, at hjemmebesøgene udvides til også at gælde overgangen fra vuggestue til børnehave, så der også ved denne overgang sikres videndeling omkring familien og eventuelle bekymringer for barnets trivsel.

Figur 2.4 Forandringsteorien for fælles hjemmebesøg

Note: Forandringsteorien er udarbejdet og videreudviklet ved gennemførelse af fire forandringsteoretiske workshops med ledere og fagprofessionelle involveret i arbejdet med indsatsen.

Kilde: Forandringsteori udviklet af de ledere og fagprofessionelle, der har arbejdet med de fælles hjemmebesøg i Bornholms Regionskommune.

2.1.5 Udvidet familiesamarbejde

Udvidet familiesamarbejde har til formål at styrke samarbejdet og relationen mellem fagpersoner i dagtilbuddene og familierne for derigennem at styrke viden og deling på tværs af de arenaer, barnet færdes i. Dertil er det et formål med indsatsen at styrke fællesskaberne og netværkene i familiernes nære hverdagsliv gennem deres barns dagtilbud og de mennesker, der mødes der.

Udvidet familiesamarbejde udformer sig forskelligt i de enkelte dagtilbud. Lokalt er der fokus på at skabe løsninger, der passer til de lokale behov. Indsatserne spænder fra arrangementer af social karakter, hvor pædagoger deltager aktivt i at skabe netværk for familierne og skabe tættere bånd til familier gennem mere uformelle snakke, til indsatser, hvor der er åben rådgivning i dagtilbuddet på faste dage med mulighed for at komme forbi til en snak om sit barn med fagpersoner. Andre tilbud kan være sociale arrangementer med temaer, der er relevante for børnefamilier. Det kan fx være børn og søvn, tydeligt forældreskab eller lignende. Endelig har en del af børnehusene haft samarbejder med civilsamfundsaktører, hvor familier, der ellers ikke har været aktive i foreningslivet, har fået mulighed for at deltage i særlige aktiviteter i en lokal idrætsforening. I alt har 16 børnehuse og dagplejen udviklet deres egen lokale version af udvidet familiesamarbejde, og den overordnede forandringsteori for indsatsen er skitseret i Figur 2.5.

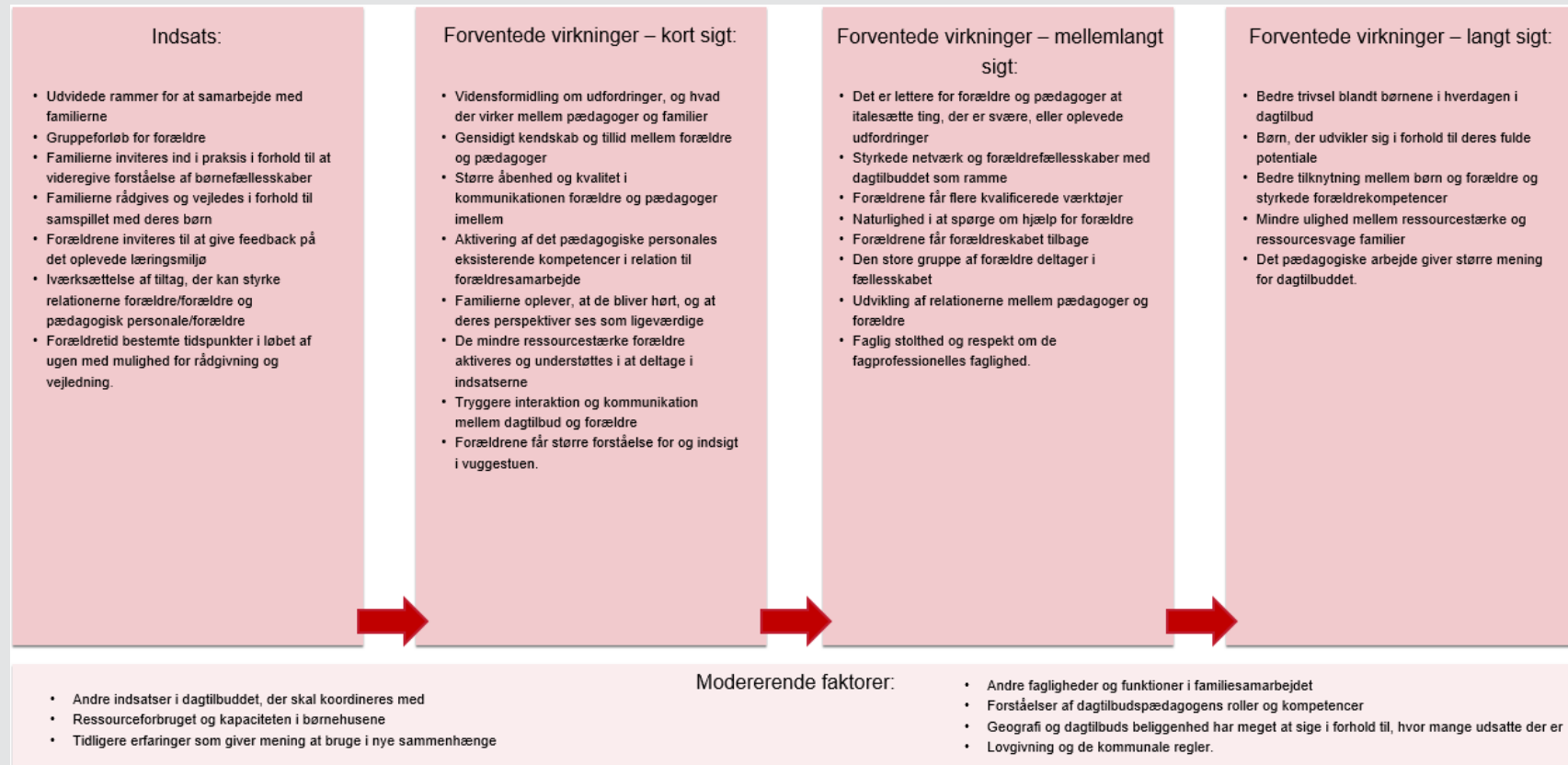
Erfaringerne med udvidet familiesamarbejde

Medarbejdere og ledere i de dagtilbud, der har arbejdet med udvidet familiesamarbejde, vurderer overordnet, at indsatsen er gået fra idestadie til en indsats, som virker i den lokale praksis. Oplevelsen er, at medarbejderne igennem de forskellige iværksatte aktiviteter og arrangementer får skabt tættere og mere tillidsfulde relationer til forældrene, og at de får større kendskab til og indsigt i familiernes dagligdag og liv og derigennem opnår en større forståelse for familierne. Dertil er det oplevelsen, at de familierettede aktiviteter i børnehusene bidrager til, at forældrene i højere grad danner indbyrdes relationer.

Som det fremgår af forandringsteoriens skitserede virkninger på kort sigt (se Figur 2.5), er det hensigten med indsatsen også at få aktiveret de mindre ressourcestærke forældre i fællesskabet. I indsatsevalueringen rejser flere af de fagprofessionelle tvivl om, hvorvidt det er lykkedes. For flere af de fagprofessionelle er det derfor et fremadrettet fokusområde at understøtte de mindre ressourcestærke forældres deltagelse og få skabt en tillidsfuld relation til dem med henblik på, at også de bliver trykke ved og oplever det naturligt at drøfte udfordringer med dagtilbudspersonalet.

Andre udfordringer relateret til arbejdet med det udvidede familiesamarbejde handler om ressourcer og kapacitet i børnehuse, hvor afholdelsen af arrangementer for forældre både i og uden for åbningstiden i børnehuse kræver, at det pædagogiske personale afspadserer på andre tidspunkter. Dertil kan der blandt forældrene være nogle for-forståelser af dagtilbudspædagogernes rolle og kompetencer, som der skal arbejdes med, førend forældrene er klar til at lukke pædagogerne ind i eventuelle udfordringer, de oplever i familierne i dagligdagen. Dette kræver også, at dagtilbudspersonalet sætter deres faglighed i spil på nye måder, hvilket indledningsvist kan foranledige en usikkerhed.

Figur 2.5 Forandringsteori for udvidet familiesamarbejde

Note: Forandringsteorien er udarbejdet og videreudviklet ved gennemførelse af fire forandringsteoretiske workshops med ledere og fagprofessionelle involveret i arbejdet med indsatsen.

Kilde: Forandringsteori udviklet af de ledere og fagprofessionelle, der har udviklet og arbejdet med de udvidede familiesamarbejde i Bornholms Regionskommune.

2.1.6 Fælles Forandring

Fælles Forandring er et eksperiment, der er iværksat med henblik på at gentænke myndighedsarbejdet over for de mest udsatte småbørnsfamilier på Bornholm, dette bl.a. ved at sikre en større kobling mellem almenområdet, den forebyggende indsats og myndighedsindsatsen. Eksperimentet er gennemført i et samarbejde mellem børne- og familieområdet samt beskæftigelsesområdet. I indsatsen arbejdes der ud fra fælles faglige mål, der går på tværs af centeropdelte opgaver og ud fra et princip om integreret faglighed, hvor de enkelte fagpersoner og centre revurderer og udvikler deres daglige løsninger hen imod en fælles og samordnet helhedsløsning for familien.

Formålet er at udvikle og afprøve en mere effektiv og meningsfuld indsats for familier, der har fået hjælp af systemet i flere år uden nævneværdig progression. De familier, der arbejdes med i indsatsen, er familier, der gradvist begynder at vise tegn på at kunne tage ansvar for egen udvikling, tage hånd om deres grundlæggende udfordringer og lykkes med at vælge en ny kurs, der har potentiale til at ændre deres liv radikalt til det bedre. Forandringsteorien for Fælles Forandring er skitseret i nedenstående Figur 2.6.

Familierne består hovedsageligt af forældre under 30 år med mindst ét barn under 6 år. Familierne er i igangværende foranstaltninger, eller der er på baggrund af gentagne underretninger udsigt til udarbejdelsen af en børnefaglig undersøgelse i regi af § 50 i serviceloven. En eller begge forældre er på offentlig forsørgelse, og der er en historik med flere års svag og sporadisk tilknytning til uddannelse eller beskæftigelse. Der kan også være tale om enkelte familiesager med risiko for anbringelse, hvor der er potentiale for ved den rette støtte at undgå anbringelse.

Indsatsen hviler på tre tilgange i form af helhedsorientering, borgerindflydelse og Relationel velfærd. Med indsatsen skal der således anlægges et bredere helhedssyn på familiens samlede situation ved på samme tid at tage udgangspunkt i familiens samlede udfordringer, behov og ressourcer. Dertil skal familierne i videst muligt omfang selv definere mål og midler i indsatsen og samarbejdet. De fagprofessionelles opgave er således at hjælpe familierne med at sætte retning for forløbet, prioritere, hvad der bør fokuseres på og arbejdes med, samt i hvilken rækkefølge dette skal ske. I indsatsen arbejdes der ud fra principperne i Relationel velfærd, hvorfor der er fokus på opbygning af tillidsfulde, personlige relationer mellem familier og medarbejdere. Dette anses som en grundlæggende forudsætning for at skabe social forandring. Der arbejdes både med familiernes kapacitet til at skabe det gode liv for dem selv samt med at styrke familiernes forbindelse med nære relationer, lokale fællesskaber, foreningslivet og arbejdsmarkedet. I programperioden har otte-ti familier modtaget indsatsen.

Indsatsen varetages af et team på fire medarbejdere, der kan inddrage øvrige medarbejdere og afdelinger ved behov, enten for at få vejledning og sparring eller for at de kan yde konkrete bidrag i samarbejde med familierne.

Erfaringerne med Fælles forandring

De fagprofessionelle i indsatsen vurderer, at indsatsen i programperioden er udviklet fra idestadie til en indsats, som er implementeret, og som virker i praksis. I indsatsen er der arbejdet med at sætte ind de steder, som særligt udfordrer familierne. Der er således både arbejdet med praktiske ting såsom udarbejdelse af budgetskemaer, indkøb af udstyr til hjemmet og oprydning og rengøring. Familierne er også blevet ledsaget til aftaler, og de er blevet støttet i at samarbejde med børnenes daginstitutioner, skoler, sundhedsplejersken, fysioterapeuter mv. Derudover er der gennemført både individuelle og par-samtaler med forældrene. Disse lavpraktiske indsatser og samtalerne har bidraget til at få håndteret de ting, som gør hverdagen uoverskuelig for forældrene, hvilket har givet forældrene mere overskud i hverdagen.

Oplevelsen hos de fagprofessionelle i indsatsen er, at de igennem indsatsen har fået skabt et bedre møde med borgerne og gennem hyppig kontakt med familierne har fået skabt en bedre relation til dem. Familierne oplever sig set og hørt, og de oplever at have medbestemmelse på fokus i indsatsen. Samtidig er der skabt færre kontaktflader mellem familierne og kommunen, hvilket både har lettet familiernes kontakt med kommunen og har skabt mere samlet viden om familien. Det opleves endvidere, at familierne har fået større tillid til systemet, at forældrene er i bedre trivsel, og at de får frigjort ressourcer, så de kan være bedre forældre og understøtte deres børns trivsel. Ifølge de fagprofessionelle har indsatsen i flere familier bidraget til at forebygge af anbringelser.

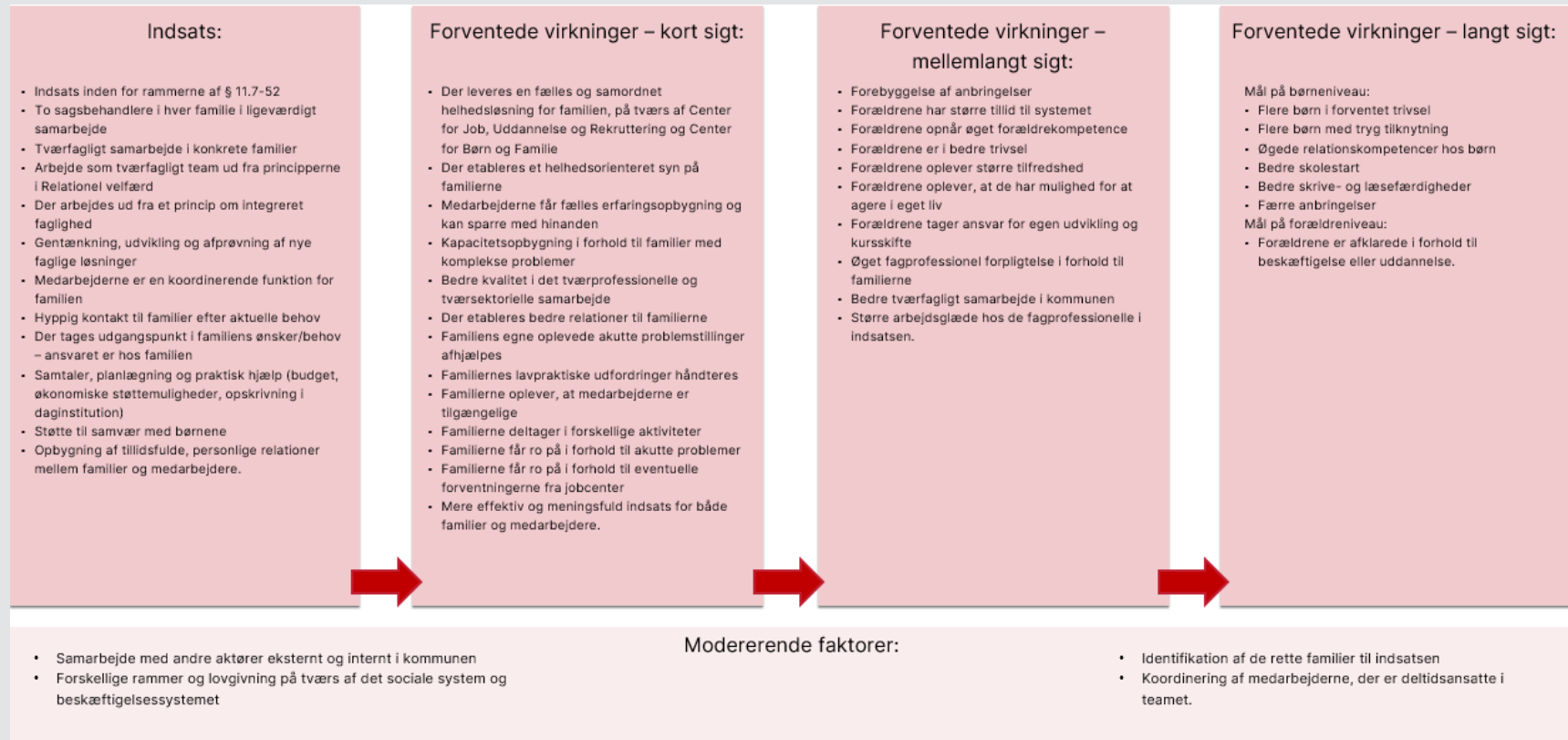
På organisatorisk niveau oplever de fagprofessionelle, at de lykkedes med at få skabt et mere helhedsorienteret blik på familierne, og at de har opnået en fælles erfaringsbase i forhold til at arbejde med familier med komplekse problemer. De oplever på den baggrund, at de opnår bedre kvalitet i det tværprofessionelle arbejde, og at indsatsen bliver mere effektiv og meningsfuld både for medarbejderne og for familierne.

Et eksempel er en familie, som ved opstart i indsatsen var anbragt på en familieinstitution, og hvor man fra kommunens side var bekymrede for børnene og for, at der var vold i familien. I regi Fælles Forandring blev der både arbejdet med familiens mere lavpraktiske udfordringer, budgetlægning og samarbejde med daginstitutionen og ledsagelse af familien ved lægebesøg og i jobcenteret. Dertil er der gennemført par-samtaler med forældrene. Familien modtog

indsatsen i 10 måneder, og forløbet har bevirket et betydeligt forbedret parforhold og forældreskab. Efter forløbet er der ikke længere en bekymring for børnene og faderen er kommet i fast job, mens moderen står over for jobafklaring. Forældrene selv italesætter, at de oplever sig lyttet til og behandlet ligeværdigt, og at deres samarbejde med kommunen er mere tillidsfuldt, hvorfor de nu tør række ud, når de har brug for hjælp.

Fremadrettet er der blandt medarbejderne et ønske at få skabt en bedre organisering omkring det involverede personales varierende arbejdstider i indsatsen. Dertil er der et ønske om at opskalere indsatsen, så flere familier kan hjælpes i indsatsen.

Figur 2.6 Forandringsteorien for Fælles Forandring

Note: Forandringsteorien er udarbejdet og videreudviklet ved gennemførelse af tre forandringsteoretiske workshops med ledere og fagprofessionelle involveret i arbejdet med indsatsen.

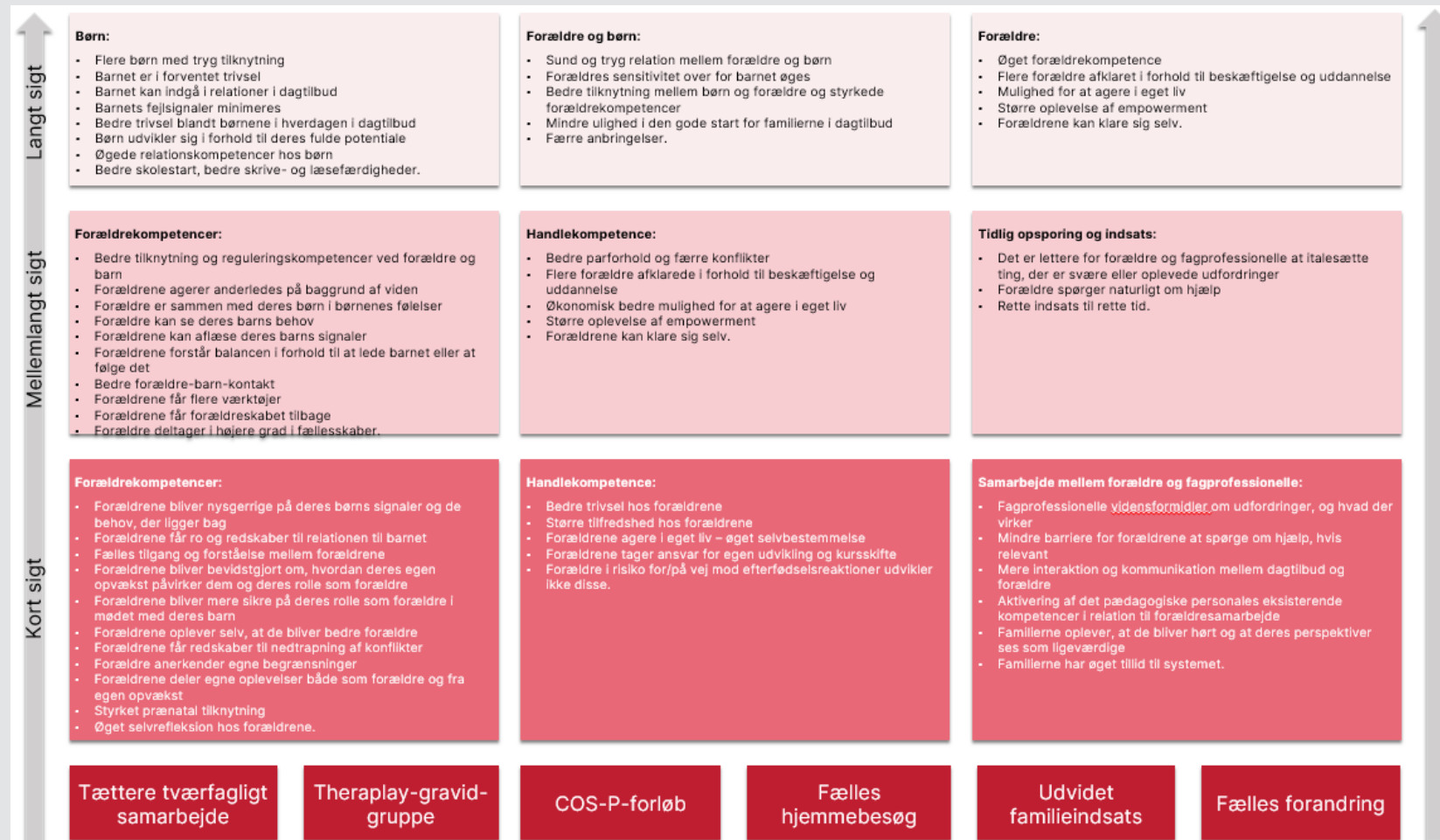
Kilde: Forandringsteori udviklet af de ledere og fagprofessionelle, der har udviklet og arbejdet med Fælles Forandring forløbene i Bornholms Regionskommune.

2.1.7 Tværgående forandringsteori for de familierettede indsatser

Formålet med de familierettede indsatser er, som tidligere skitseret, dels at styrke handlekompetencen og forældrekompetencen i de enkelte familier, dels gennem et styrket samarbejde mellem forældre og fagprofessionelle i kommunen og de fagprofessionelle imellem at styrke den tidlige opsporing og indsats. Dette skal samlet set ske for at understøtte en bedre tilknytning mellem forældre og deres børn samt ikke mindst understøtte både børnene og forældrenes trivsel.

På baggrund af forandringsteoriene for hver af de familierettede indsatser har vi udarbejdet en tværgående forandringsteori, der ser på tværs af de forventede virkninger af indsatserne på kort, mellemlangt og langt sigt. Dette er for at visualisere sammenhængen mellem virkningerne af de familierettede indsatser og de ønskede virkninger på programniveau. Den tværgående forandringsteori anvendes i det følgende som et analytisk redskab til på tværs af indsatserne at give en status på, hvor langt i forandringskæden programmet er i forhold til de ønskede virkninger med programmet. Den tværgående forandringsteori for de familierettede indsatser er illustreret i nedenstående Figur 2.7.

Figur 2.7 Tværgående forandringsteori for de familierettede indsatser

Kilde: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

På baggrund af de forandringsteoretiske workshops med de ledere og fagprofessionelle, der har udviklet, og som arbejder med de familierettede indsatser i De små børns Bornholm, er der, som præsenteret i de foregående afsnit, udarbejdet individuelle forandringsteorier for hver af indsatserne. Disse udgør et solidt fundament for den tværgående forandringsteori. Den tværgående forandringsteori afspejler således den nuværende praksis for de fagprofessionelles møde med børn og småbørnsfamilier i Bornholms Regionskommune.

Evalueringen viser, at virkningerne på kort sigt i vid udstrækning har indfundet sig, samt at der er tegn på flere virkninger på mellemlangt sigt. Vurderingen er, at indsatserne bidrager til, at forældrene opnår øgede forældrekompetencer, og at forældrene oplever større empowerment samt kan agere i eget liv. Dertil er det vurderingen, at indsatserne understøtter etableringen af sunde og trygge relationer mellem forældre og børn, at forældrenes sensitivitet over for barnet øges, og at der etableres en bedre tilknytning mellem forældre og børn. Samlet set er det vurderingen, at øgede forældrekompetencer, øgede handlekompetence hos forældrene samt tidlig opsporing og indsats skaber forudsætningen for aktiveringen af de langsigtede virkninger. Dette er alt sammen forudsætningen for, at flere børn opnår en tryk tilknytning, at børnene er i trivsel, at de kan indgå i sociale relationer, og at børnene udvikler sig i forhold til deres fulde potentiale. Det er således vurderingen, at de familierettede indsatser både enkeltvist og tilsammen bidrager til at skabe forudsætningerne for opnåelsen af målene med programmet De små børns Bornholm som beskrevet i indledningen af denne evaluering.

2.2 Indsatser målrettet dagtilbud

Mange undersøgelser, både nationale og internationale, viser, at dagtilbud med høj kvalitet blandt andet bidrager til mindre stressede børn, styrkelse af den sproglige, sociale og kognitive udvikling, samt at børn senere hen får højere karakterer i skolen, oftere tager en ungdomsuddannelse og klarer sig bedre senere hen i livet på arbejdsmarkedet. En indsats af høj kvalitet tidligt i barnets liv kan altså have en langvarig betydning for barnets senere livsmuligheder. Denne indsats kommer særligt børn i udsatte positioner til gode og kan således medvirke til at bryde den negative sociale arv (Taggart, 2019).

I regi af programmet De små børns Bornholm er der iværksat flere indsatser med henblik på at understøtte kvaliteten i dagtilbuddene i Bornholms Regionskommune. Der er blandt andet iværksat indsatser i forhold til en praksisorienteret opkvalificering af personalet med henblik på at udvikle den professionelle praksis og et inkluderende læringsmiljø i dagtilbuddene. Dertil er det hensigten at udvikle det tværprofessionelle samarbejde og samarbejdet med forældrene

med henblik på at understøtte tidlig opsporing og indsats. I programperioden er der arbejdet med følgende indsatser i dagtilbuddene:

- SprogTrappen
- Kompetenceløft i dagtilbud
- Tidlig indsats med inklusions- og ressource teamet.

I det følgende afsnit skitseres formålet med og indholdet i hver af indsatserne, tegn på indsatsernes virkning, medarbejdernes og ledernes vurdering af indsatserne og udfordringerne forbundet hermed samt eventuelle fremadrettede ønsker til og fokusområder i indsatserne.

2.2.1 SprogTrappen

Børn skal tilegne sig mange færdigheder i de første år af deres liv, men forskningen fremhæver ofte de socio-emotionelle og sproglige kompetencer som særligt afgørende for børns trivsel, læring og udvikling. Sproget er fundamentet for at kunne kommunikere og lære noget nyt. Samtidig er det et vigtigt redskab til at kunne sætte ord på følelser og meninger. For at understøtte arbejdet med sproglige udvikling for alle børn på Bornholm og herunder særligt børn i familier, der ikke har de bedste forudsætninger for at understøtte den sproglige udvikling hos deres barn, har man i regi af De små børns Bornholm valgt at implementere SprogTrappen.

SprogTrappen fungerer som et værktøj til at reflektere over praksis og læringsmiljø i dagtilbud med afsæt i det lille barns sproglige udvikling. Modellen bidrager til at få øje på det enkelte barns forudsætninger for sprog og dets reelle sproglige kompetencer, sådan at personalet kan ramme niveauet i samvær med barnet og bedst understøtte barnets udvikling præcis, hvor det er. SprogTrappen ser ikke kun på barnets formelle sprog, men inddrager alle de elementer, der gensidigt påvirker hinanden, når barnet skal udvikle sprog, blandt andet legeudvikling, relationer/sociale kompetencer, kognition og fælles opmærksomhed. Arbejdet med SprogTrappen understøtter fagpersonalet i systematisk at følge og støtte det enkelte barns udvikling over tid på baggrund af de observationer, der gøres i hverdagen. Sundhedsplejen registrerer børnene første gang i it-systemet "Hjernen og Hjertet", når børnene er 8-9 måneder gamle. Herefter screener personalet i dagplejen eller vuggestuen børnene hver sjette-ottende måned. Hensigten er gennem systematisk og løbende opfølgning at opdage eventuelle sproglige udfordringer tidligt. Der gennemføres på baggrund af de individuelle screeninger af børnene analyser af sprogudviklingen for den samlede børnegruppe i dagtilbuddet. Viden herfra

anvendes derefter til at planlægge aktiviteter og pædagogikken for børnegruppen. Viden fra SprogTrappen anvendes ligeledes i dialogen med det enkelte barns forældre. Forandringsteorien for SprogTrappen er skitseret i Figur 2.8.

Erfaringerne med SprogTrappen

Dagplejepersonalet og personalet i vuggestuerne vurderer, at SprogTrappen er implementeret og er overgået til drift i dagtilbuddene. Alle kommunale børnehuse samt dagplejen anvender SprogTrappen, og nogle børnehuse/dagplejere går forrest i forhold til at integrere SprogTrappen fuldt ud i husenes strukturer og rutiner. Der er skabt en systematik omkring indplaceringen af børnene i SprogTrappen, og der er etableret en systematik, hvor tale-høre-pædagogen ud fra observationer i læringsmiljøet understøtter de pædagogiske personales sprogpædagogiske arbejde der, hvor indplaceringer viser en forsinket eller spredt udvikling hos et eller flere børn. Størstedelen af medarbejderne i vuggestuerne og i dagplejen oplever på den baggrund, at SprogTrappen støtter op om deres arbejde med børns sprog, og at de gennem anvendelse af SprogTrappen har den fornødne viden til at understøtte børnenes sproglige udvikling.

Personalet i vuggestuerne og i dagplejen oplever, at registreringerne i SprogTrappen har givet dem en større indsigt i det enkelte barns udvikling. Det opleves hensigtsmæssigt, at redskabet ikke kun har fokus på sprog, men også på leg og generel udvikling, hvilket opleves at spille godt sammen med de styrkede læreplaner. Det italesættes, at SprogTrappen er et simpelt og brugbart redskab, som er let forståeligt, og som har bidraget til at etablere et fælles sprog omkring sproglig udvikling for personalet. Samtidig er det oplevelsen, at SprogTrappen er god til at tydeliggøre, hvor man bør sætte ind med en tidlig indsats. På den måde er det oplevelsen, at SprogTrappen både fungerer som et vurderings- og et handlingsredskab, hvilket gør det til et redskab, der er brugbart i hverdagen. Samlet set er det vurderingen, at der ses tegn på de virkninger af SprogTrappen både på kort og på mellemlangt sigt, som det er skitseret i forandringsteorien (se Figur 2.8).

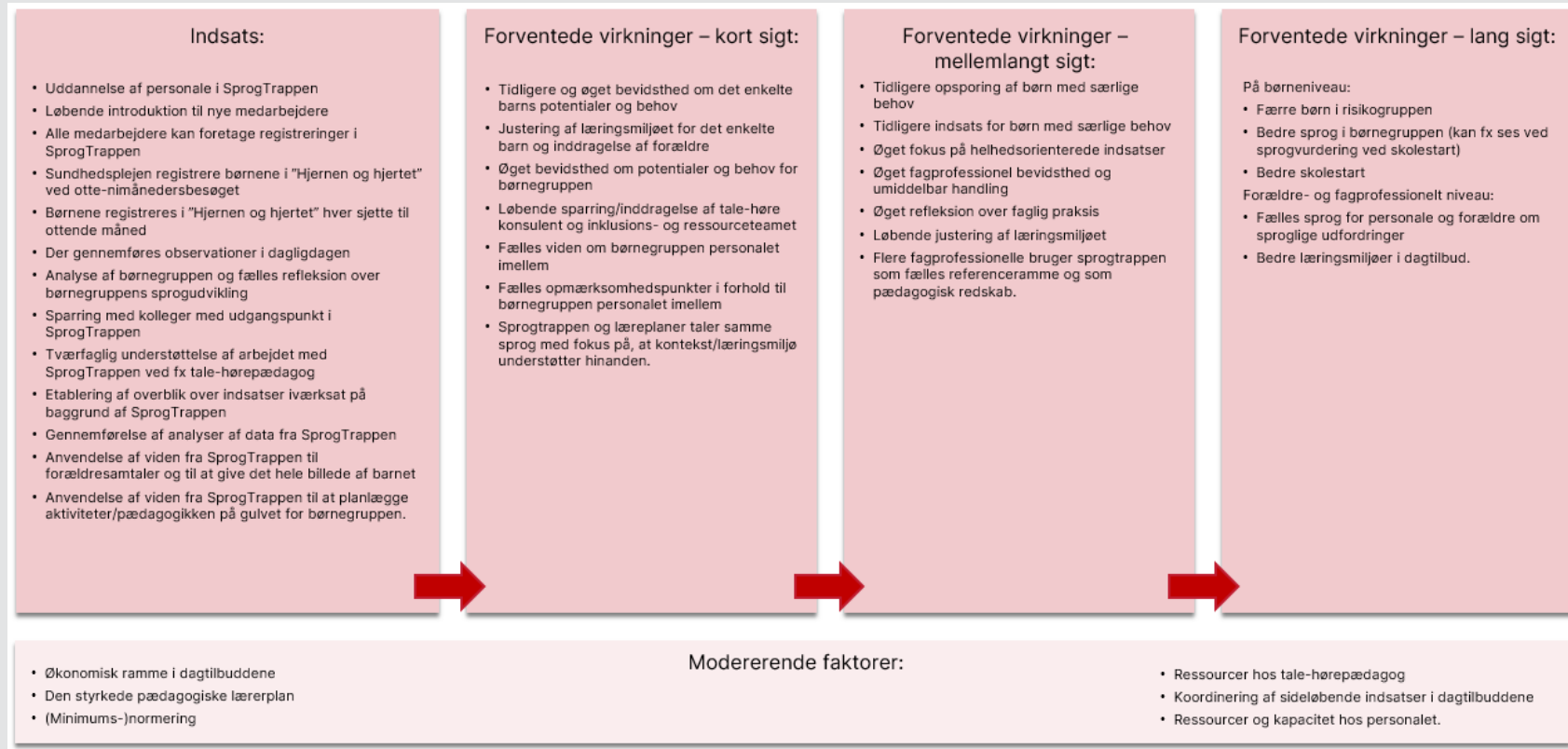
Børnehusene er stadigvæk i proces med at forankre SprogTrappen på en måde, som giver mening i hverdagen og i den pædagogiske praksis. En udfordring for anvendelsen af SprogTrappen er, at der både i dagplejen og i vuggestuen ofte mangler tid og personale til at handle på de indsatser, som SprogTrappen indikerer, at der er behov for. Nogle af vuggestuerne er desuden udfordrede af en skæv fordeling af uddannet og uuddannet personale, og af at travlhed kan stå i vejen for, at SprogTrappen kontinuerligt anvendes i hverdagen. Oplevelsen er, at arbejdet med SprogTrappen kræver prioritering af for-

beredelsestid til planlægning og udførelsen af indsatserne. Blandt de fagprofessionelle er der et ønske om at fortsætte arbejdet med SprogTrappen, og at arbejdet med SprogTrappen også udvides til at omfatte børnehaven.

For at understøtte det løbende arbejde med SprogTrappen udbydes brush-up-kurser til nye medarbejdere og private dagtilbud flere gange årligt.

Fremadrettet fra 2023 er det politisk besluttet i Bornholms Regionskommune, at dagtilbud i samarbejde med tale-/hørekonsulenterne indplacerer alle børn på SprogTrappen, når de er 24 måneder gamle.

Figur 2.8 Forandringsteorien for SprogTrappen

Note: Forandringsteorien er udarbejdet og videreudviklet ved gennemførelse af tre forandringsteoretiske workshops med ledere og fagprofessionelle involveret i arbejdet med indsatsen.

Kilde: Forandringsteori udviklet af de ledere og fagprofessionelle, der har arbejdet med SprogTrappen i dagplejen og vuggestuerne i Bornholms Regionskommune.

2.2.2 Kompetenceløft i dagtilbud

På Bornholm skal børnene have en tryk og omsorgsfuld hverdag i dagtilbudsregi, men de skal også stimuleres til at udvikle deres kompetencer bedst muligt. I regi af De små børns Bornholm har det været ønsket, at der med et kompetenceløft skabes en kultur blandt det pædagogiske personale, der fastholder et fokus på, at "*det vi gør, skaber læring hos barnet*", og ikke, at vi gør det, fordi det passer ind i en institutionens hverdag, eller fordi "*sådan har vi altid gjort*".

Bevægelsen fra pasningskultur til læringskultur bygger på et arbejde med at løfte og udvikle børnesynet og de faglige kompetencer i medarbejdergruppen. Hensigten med kompetenceløftet af det pædagogiske personale i regi af De små børns Bornholm har været at bidrage til, at alle de medarbejdere, der arbejder med de mindste børn, får en grundlæggende forandring og forankring i deres viden. Formålet med kompetenceløftet har overordnet været at sikre, at den viden, der er oparbejdet gennem forskning og evaluering af praksis, bliver implementeret i den pædagogiske praksis, og at der kan ses tegn på, at denne viden praktiseres i den enkelte gruppe i dagtilbuddet.

Kompetenceløftet har indebåret tilrettelæggelse af et uddannelsesforløb for alt personale med fokus på overførsel fra læring til handling i praksis for derigennem at sikre et gennemarbejdet kvalitetsløft af måden, det pædagogiske arbejde udføres på. Kompetenceløftet har således fundet sted i de enkelte børnehuse, og hvor det enkelte børnehus i samarbejde med underviserne fra Københavns Professionshøjskole (KP) har udvalgt lokale fokuspunkter for kompetenceløftet i de enkelte institutioner. På baggrund af fokuspunkterne har undervisere fra KP gennemført observationer i børnehusene med henblik på, at gennemføre feedbacksamtaler med det pædagogiske personale rum til refleksion. Derefter har læringsgrupper i de enkelte børnehuse gennemført prøvehandlinger med henblik på at justere praksis samt gennemført observationer og indsamlet data om praksis, som efterfølgende har dannet grundlaget for fælles faglige refleksioner og faglig sparring (se den skitserede forandringsteori for indsatsen i Figur 2.9).

I foråret 2023 modtager alle børnehusene to undervisningsvideoer og en opsamlende plakat fra Københavns Professionshøjskole. Formålet med dette er at fastholde implementeringen af kompetenceløftet.

Erfaringen med kompetenceløftet i dagtilbuddene

Hovedparten af børnehusene har oplevet, at der i kompetenceløftet har været en god sammenhæng mellem teori og praksis, og at forløbet har bidraget til at

etablere en fælles vidensbase i de enkelte børnehuse. I hovedparten af børnehuse er det oplevelsen, at de kontinuerlige besøg af underviserne har motiveret og hjulpet personalet til at reflektere over egen og fælles praksis og på den baggrund justere praksis. I flere af børnehuse har der i kompetenceudviklingsforløbet været fokus på at skabe bedre overgange samt at skabe en grundigere planlægning og tydeligere rollefordeling i forbindelse med gennemførelse af aktiviteter. Erfaringen er, at den grundigere planlægning gør det lettere at skabe en struktur for børnene og vejlede dem, så de ved hvad, der skal foregå. Erfaringen er, at dette i sig selv understøtter børnenes trivsel. Dertil er det med til at synliggøre børnenes kompetencer og skabe succesoplevelser for dem. På den måde er det i flere af børnehuse oplevelsen, at der er sket en ændring i læringsmiljøet, som har betydning for børnenes deltagelsesmuligheder.

Et konkret eksempel er en børnegruppe i en specialbørnehave, som har stort behov for støtte i leg, relationer og følelser i forbindelse med sammenlægning af to børnehaver. I regi af kompetenceløftet tilrettelagde det pædagogiske personale en indsats, som bestod i at gennemføre det samme teaterstykke hver uge, men med små variationer. Erfaringen var, at dette bidrog til en genkendelighed og kontinuitet for børnene samt gav dem et fælles sprog, fælles redskaber og en fælles referenceramme, som de efterfølgende kan bruge konkret i deres lege. Børnene blev gennem denne indsats støttet i udviklingen af både deres sociale relationer og deres følelsesmæssige reaktioner.

Oplevelserne af kompetenceløftet blandt lederne og det pædagogiske personale har været blandede, og på tværs af børnehuse er det vurderingen, at indsatsen ikke er fuldt implementeret i praksis. Dette har også betydning for de oplevede virkninger af indsatsen (se Figur 2.9), hvor det pædagogiske personale i nogle børnehuse både ser flere af virkningerne på kort sigt og mellemlangt sigt, er personalet i andre børnehuse har vanskeligere ved at få øje virkningerne på mellemlangt sigt.

I nogle børnehuse har indsatsen været udfordret af, at undervisningsforløbet ikke helt er lykkedes, mens man i andre børnehuse oplever at være udfordret af manglende ressourcer, tid til planlægning og organiseringen af personalet. Nogle steder efterspørges der flere praksisnære forløb og et genbesøg i forhold til at genaktivere det allerede tillærte.

Figur 2.9 Forandringsteori for kompetenceløft i dagtilbud

Note: Forandringsteorien er udarbejdet og videreudviklet ved gennemførelse af fire forandringsteoretiske workshops med underviserne fra KP, ledere og fagprofessionelle involveret i arbejdet med indsatsen.

Kilde: Forandringsteori udviklet af de ledere og fagprofessionelle, der har arbejdet med kompetenceløftet i Børnehusene i Bornholms Regionskommune.

2.2.3 Tidlig indsats – inklusions- og ressourcesteam

I den tidlige indsats med inklusions- og ressourceteamet er det inklusions- og ressourcepædagogens opgave at understøtte dagtilbuddene i, at alle børn skal forstås i samspil, i læringsmiljøer og i mulig forandring. Formålet med indsatsen er at styrke de fagprofessionelles refleksion over den daglige praksis i vuggestuerne samt tidligt at opdage og agere på børn i udsatte positioner. Forståelsen i indsatsen hviler på, at en udsat position ikke er en vedvarende position, men er en position der kan forandres med de rette indsatser. Børnene skal tilgås ud fra den givne kontekst, og derfor handler indsatsen om, at inklusions- og ressourcepædagogen understøtter dagtilbudspersonalet i at være nysgerrige på egne og andres perspektiver og positioner og i at have en forståelsesramme, hvor børnenes adfærd betragtes som ledetråde og ikke som et problem i sig selv. Indsatsen er en videreudvikling af inklusions- og ressourceteamets normale praksis, hvor fokus har været på enkelte børn i børnehaverne. Dermed sætter denne indsats tidligere og bredere ind, end det har været tilfældet tidligere.

Som skitseret i forandringsteorien for indsatsen i Figur 2.10 indledes forløbet med et opstartsmøde mellem inklusions- og ressourcepædagogen og dagtilbudsledere. Her drøftes det ønskede lokale fokus i forløbet og rammerne for forløbet, og der foretages en gensidig forventningsafstemning omkring forløbet. Herefter indgår inklusions- og ressourcepædagogen som en ekstra ressource i dagligdagen i vuggestuen og deltager i det pædagogiske arbejde i op til 6 måneder. I forløbet er der både fokus på enkelte børn, på børnegruppen og på personalegruppen, hvor inklusions- og ressourcepædagogen observerer det pædagogiske arbejde og faciliterer reflekterende møder og faglige drøftelser med personalet. På baggrund af de fælles refleksioner over praksis igangsættes der indsatser i forhold til at justere den lokale praksis. Dette sker med henblik på tidligere opsporing og indsats i forhold til børn i mistrivsel eller børn med særlige behov. Andre fagpersoner inviteres ind løbende efter konkrete behov.

Erfaringerne med den tidlige indsats ved inklusions- og ressourceteamet

Oplevelsen blandt det pædagogiske personale i vuggestuerne er, at det er virksomt, at inklusions- og ressourcepædagogen kommer ind udefra og kan bidrage med at se på læringsmiljøet med andre øjne. Dette øger den faglige refleksion og skaber en fælles nysgerrighed og fordybelse i forhold til den eksisterende pædagogiske praksis. Oplevelsen er, at refleksionsrummet har åbnet op for at snakke om de ting, som ellers blev taget for givet i dagligdagen, og åbnet op for afprøvning og etablering af nye mere virksomme rutiner og strukturer. Det opleves som meget værdifuldt for forløbet, at inklusions- og

ressourcepædagogen i forløbet indgår som en ekstra ressource i dagtilbuddet, da det frigør ressourcer til, at det er muligt at afprøve de nye tiltag. Samlet set er det vurderingen, at de forventede virkninger på kort sigt og i nogen udstrækning de forventede virkninger på mellemlangt sigt (jf. forandringsteorien i Figur 2.10), ses i vuggestuerne.

I et dagtilbud beskriver personalet eksempelvis, hvordan de tidligere oplevede megen uro, mange konflikter og forvirring hos børnene i forbindelse med overgange fra en aktivitet til en anden. Personalet troede, at de havde styr på strukturen og rutinerne omkring overgangene, men indså at der var behov for en justering af praksis. På baggrund af en fælles faglig drøftelse med inklusions- og ressourcepædagogen afprøvede de en løsning, hvor børnene blev delt op i mindre grupper – både til samling, i garderoben og i forskellige aktiviteter. Derudover udarbejdede det pædagogiske personale en konkret plan for, "hvem gør hvad" i de praktiske situationer, samt udarbejdede visuelle redskaber til flere af læringsmiljøerne. Oplevelsen er, at de nye tiltag har skabt mere ro på stuen generelt og specifikt i forbindelse med overgangene, hvor der er meget mindre forvirring både for personale og børn. Børnene er desuden glade for den visuelle understøttelse i læringsmiljøerne, som hjælper dem til at forstå, hvad de skal. I dagtilbuddet er det oplevelsen, at forløbet med inklusions- og ressourceteamet har højnet personalets arbejdsglæde og givet dem en større fællesskabsfølelse for den pædagogiske praksis.

Vurderingen er samlet set, at forløbene med inklusions- og ressourcepædagogerne i vuggestuerne er implementeret i praksis. Sytten børnehuse har i programperioden gennemført forløb med inklusions- og ressourcepædagogerne, og indsatsen er justeret løbende. For eksempel er forløbet i nogle børnehuse udvidet fra 3-6 måneder, og der er i programperioden tilført en ekstra medarbejder som ressource til indsatsen. Det, der kan udfordre indsatsen, er, hvis det ikke lykkes at etablere et ejerskab til indsatsen i dagtilbuddet, og udfordringer med at forandre den pædagogiske praksis i vuggestuerne. Dertil kan der være et ressourcepres og høj mødeaktivitet i dagtilbuddene, hvilket kan gøre, at der er tilstrækkeligt med ressourcer til at planlægge og afprøve justeringen af læringsmiljøerne. Dertil kan det internt i de enkelte institutioner opleves som en udfordring, hvis ikke alle stuer får den samme indsats. På tværs af de fagprofessionelle i dagtilbuddene er der et stort ønske om at fortsætte forløbene. Fremadrettet er det desuden et ønske, at der kan gennemføres opfølgende møder 3 måneder efter et endt forløb, dette for i højere grad at understøtte en kontinuerlig evalueringskultur om den faglige praksis, og for at rammer, rutiner og det pædagogiske læringsmiljø på den baggrund løbende justeres.

Figur 2.10 Forandringsteorien for den tidlige indsats med inklusions- og ressource teamet

Note: Forandringsteorien er udarbejdet og videreudviklet ved gennemførelse af fire forandringsteoretiske workshops med ledere og fagprofessionelle involveret i arbejdet med indsatsen.

Kilde: Forandringsteori udviklet af de ledere og fagprofessionelle, der har arbejdet med den tidlige indsats med inklusions- og ressource teamet i vuggestuerne i Bornholms Regionskommune.

2.2.4 Tværgående forandringsteori for dagtilbudsindsatserne

Hensigten med de indsatser i De små børns Bornholm, der er målrettet dagtilbuddene er at understøtte, at børn på Bornholm udvikler sig, trives og lærer – allerede i de tidlige år. Dertil er det hensigten at optimere vejen fra bekymring til handling og gennem tidlige forebyggende indsatser understøtte, at flest mulige børn er inkluderet i de almene tilbud. I regi af programmet De små børns Bornholm er der derfor iværksat indsatser, der med udgangspunkt i den lokale kontekst skal understøtte udviklingen af den professionelle praksis, højne kvaliteten i læringsmiljøerne i dagtilbuddene samt understøtte det tværprofessionelle samarbejde og samarbejdet med forældrene.

På baggrund af forandringsteoriene for hver af indsatserne målrettet dagtilbuddene har VIVE udarbejdet en tværgående forandringsteori, som ser på tværs af de forventede virkninger på kort, mellemlangt og langt sigt, dette for at tydeliggøre sammenhængen mellem virkningerne af indsatserne i dagtilbuddene og de ønskede virkninger på programniveau. Den tværgående forandringsteori for indsatser målrettet dagtilbuddene er skitseret i Figur 2.11.

Figur 2.11 Tværgående forandringsteori for indsatser målrettet dagtilbuddene

Kilde: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

Den tværgående forandringsteori for indsatserne målrettede dagtilbuddene er udarbejdet på baggrund af de indsatsnære forandringsteorier for de enkelte indsatser, som er skitseret i de foregående afsnit. I og med, at de indsatsnære forandringsteorier er udarbejdet af de ledere og medarbejdere, der arbejder med indsatserne og forandringsteorierne løbende i programperioden er justeret, så de afspejler den nuværende praksis, udgør de et solidt fundament for den tværgående forandringsteori.

Evalueringen viser, at det pædagogiske personale oplever, at virkningerne på kort sigt i forhold kompetenceudviklingen, læringsmiljøerne samt det tværprofessionelle samarbejde i vid udstrækning ses i praksis. Dertil er der tegn på en stor del af de skitserede virkninger på mellemlangt sigt. Dette er både virkninger i forhold til den professionelle praksis, læringsmiljøerne og samarbejdet med både forældre og andre fagprofessionelle. Disse virkninger er alle sammen forudsætningen for, at flere børn kommer i forventet trivsel, opnår en tryktilknytning, opnår bedre sprogkompetencer og opnår øgede relationskompetencer, hvilket igen er forudsætningen for, at børnene på længere sigt får en bedre skolestart og bedre skrive- og læsefærdigheder, samt at der er færre udfordringer blandt skolebørn på Bornholm. På den baggrund er det samlet set vores vurdering, at indsatserne målrettede dagtilbuddene bidrager til at skabe forudsætningerne for aktivering af virkningerne på langt sigt og dermed også forudsætningerne for opnåelse af de overordnede mål med programmet De små børns Bornholm.

2.3 Civilsamfundsindsatser

Med programmet De små børns Bornholm er det ønsket at understøtte, at alle børn har positive sociale netværk og har en oplevelse af at indgå i og kunne trække på meningsfulde fællesskaber. I den sammenhæng anses lokalsamfundet som en mindst lige så central aktør som kommunen. Det gælder både det organiserede civilsamfund med lokale idrætsforeninger- og klubber, borgerforeninger og frivillige sociale foreninger.

I programperioden er der arbejdet på at sikre et stærkere samspil mellem almenområdet, myndighedsområdet og civilsamfundets tilbud, så den samlede indsats på småbørnsområdet bliver mere sammenhængende og helhedsorienteret. Fundamentet for arbejdet med at styrke samarbejdet med civilsamfundsindsatserne på Bornholm er, at det kommunale system ikke blot arbejder ud fra en forståelse af, at børnefamiliers problemer og ønsker kan håndteres og sikres alene gennem specialiserede kommunale tilbud og indsatser, men bør komplementeres af den mangfoldighed af ressourcer, der eksisterer i civilsamfundet og i lokalområdet.

Faste samarbejder med civilsamfundsorganisationer

Samarbejdet med civilsamfundet i regi af De små børns Bornholm er flersidet og differentieret. Dels er der indgået specifikke samarbejder mellem civilsamfundsorganisationer og Bornholms Regionskommune, ligesom der er etableret en Børnealliance, og der i regi af programmet er udmålt puljemidler til en række forskellige civilsamfundsindsatser målrettet småbørnsfamilier på Bornholm.

De specifikke samarbejder med civilsamfundsaktører består blandt andet i et samarbejde med Røde Kors' projekt "En god start på livet". Igennem dette projekt har 19 familier modtaget støtte fra en frivillig i deres eget hjem i en periode på mellem 6-12 måneder. Derudover har bornholmske familier deltaget i Røde Kors' Babycamp, og flere familier har søgt om tilskud til fx ferieophold, babyrytmik eller børnefødselsdage.

Der er desuden etableret et samarbejde med Hele Danmarks Familieklub og Red Barnets Småbørnsklub. I regi af samarbejdet med Hele Danmarks Familieklub er der gennemført flere succesfulde familieklubber i både Rønne og Nexø, hvor småbørnsfamilier mødes hver fjortende dag omkring lege og spisefællesskaber. Der er kørt et helt forløb i en Red Barnet Småbørnsklub i 2023 og opstartet yderligere én, og derudover er der truffet aftaler om yderligere to forløb i 2024.

Etablering af Bornholms Børnealliance

For at styrke samarbejdet i civilsamfundet omkring de små børn på Bornholm er Bornholms Børnealliance etableret. I alliancen indgår omkring 60 repræsentanter fra ca. 35 lokale aktører. På fælles workshops for aktørerne faciliteres nye samarbejder både på tværs af de enkelte civilsamfundsaktører og på tværs af civilsamfundsaktørerne og Bornholms Regionskommune. Dette sker omkring specifikke dagsordener eller specifikke projekter for at aktivere småbørnsfamilierne i civilsamfundet.

Puljeudmåling til lokale initiativer

I regi af De små børns Bornholm er der desuden udmeldt en pulje, hvor civilsamfundsaktører har kunnet søge midler til konkrete indsatser. Hensigten med puljeudmålingen har været at understøtte programmets vision om, at De små børns Bornholm skal skabe mulighederne for den bedste start på livet for alle små bornholmere. Der er således udmålt midler til aktører, der ønsker at iværksætte lokale fællesskaber, så færre små børn og deres familier er ensomme og uden for fællesskaberne i lokalsamfundene på Bornholm. Som eksempler er der udmålt puljemidler til etablering af fællesspisninger, etablering

af en lokal legestue, etablering af Tumletorsdag, afholdelse af drage- og cirkusdage, etablering af minifodboldhold og afholdelse af naturoplevelsesaktiviteter. Dertil er der udmålt midler til et samarbejde mellem Ældresagen, dagplejen og biblioteket til projektet "Vi giver læseglæden videre" samt midler til DGI til idrætscertificering af 20 kommunale dagplejere.

Tværgående opsamling på civilsamfundsindsatserne

Som det fremgår af ovenstående, indebærer civilsamfundsindsatsen i regi af De små børns Bornholm samarbejder med en lang række forskellige civilsamfundsaktører. Aktørerne har i deres møde med småbørnsfamilierne forskellige tilgange, virkemidler og målsætninger, og den samlede indsats kan således fremstå fragmenteret. Nogle indsatser er specifikt målrettet de mere sårbare familier, mens andre søger at aktivere de brede fællesskaber. Derfor er det ikke hensigtsmæssigt at udarbejde en samlet forandringsteori for indsatserne i denne del af programmet.

Samarbejdet med civilsamfundsaktørerne udgør en central del af programmet De små børns Bornholm og en aktivering af civilsamfundet de steder, hvor civilsamfundsorganisationerne kan understøtte, at regionskommunens indsatser under De små børns Bornholm kan bidrage til opnåelse af de langsigtede mål med programmet. Dette skal blandt andet ske ved at styrke småbørnsfamiliernes tilknytning til lokalsamfundet og understøtte etableringen af netværk og fællesskaber familierne imellem. Samlet set er det i regi af De små børns Bornholm lykkedes at etablere et bredt funderet samarbejde med aktører, der på forskellig vis kan aktivere småbørnsfamilierne på Bornholm. På den baggrund er det vurderingen, at fundamentet for, at det tværsektorielle samarbejde mellem civilsamfund og kommune kan understøtte det generelle områdeløft på 0-6-årsområdet og derigennem opnåelsen af målene med programmet, som er nævnt i indledningen, er skabt.

3 Konklusion på real-time evalueringen

De i alt ni henholdsvis familierettede og dagtilbudsrettede indsatser samt de skitserede civilsamfundsindsatser udgør tilsammen programmet De små børns Bornholm. Følgende oversigt skitserer indsatserne i regi af De små børns Bornholm (se Tabel 3.1).

Tabel 3.1 Indsatser i De små børns Bornholm

Indsatser	Indsatsernes formål
Familierettede indsatser	
Tættere tværfagligt samarbejde	Fælles konsultationer mellem jordemødre og sundhedsplejen for at systematisere og styrke den tidlige opsporing af sårbare familier og familier i udsatte positioner.
Theraplay-gravidgrupper	Gruppebaseret legeterapi for gravide og vordende fædre for at styrke tilknytning og relationen til babyen og forældrene.
COS-P-forløb	Kursusforløb af otte kursusgange for forældre med henblik på at styrke den tidlige tilknytning og forældrekompetencerne
Fælles hjemmebesøg	Hjemmebesøg forud for opstart i dagtilbud med deltagelse af pædagog og familiens tilknyttede sundhedsplejerske for at underbygge en tryk opstart og en god relation mellem forældre og dagtilbud.
Udvidet familiesamarbejde	Lokalt tilpassede indsatser i dagtilbud med deltagelse af dagtilbud og familierne for at styrke samarbejdet og relationen mellem fagpersoner i dagtilbuddene og familierne.
Fælles forandring	Samarbejde mellem børne- og familieområdet samt beskæftigelsesområdet med henblik på at gentænke myndighedsarbejdet over for de mest udsatte småbørnsfamilier på Bornholm.
Indsatser målrettet dagtilbud	
SprogTrappen	Implementering af screeningsredskabet SprogTrappen for at give vuggestuer og dagplejere et redskab til at arbejde med børns trivsel, læring og udvikling.
Kompetenceløft i dagtilbud	Uddannelsesforløb for dagtilbud tilrettelagt af Københavns Professionshøjskole for at understøtte udviklingen af læringskultur i dagtilbud.
Tidlig indsats med inklusions- og ressourceteamet	Lokalt tilpasset indsats fra et team af medarbejdere med specialkompetencer i dagtilbud for at styrke de fagprofessionelles refleksion over den daglige praksis i vuggestuerne samt tidligt at opdage og agere på børn i udsatte positioner.
Civilsamfundsindsatser	
Samarbejder med civilsamfunds aktører, Bornholms Børnealliance og puljeudmåling til lokale aktører	Forskellige indsatser iværksat af forskellige civilsamfundsaktører med henblik på at styrke småbørnsfamiliernes tilknytning til lokalsamfundet og understøtte etableringen af netværk og fællesskaber familierne imellem.

Som udgangspunktet for evalueringen er der indledningsvist udarbejdet en forandringsteori for hver af de enkelte indsatser i programmet. Forandringsteoriene er efterfølgende i en iterativ proces løbende anvendt som værktøj til evaluering af indsatserne. Dette er sket på workshopper med ledere og medarbejdere, der har dokumenteret udviklingen og den lokale tilpasning af indsatserne ved at opdatere forandringsteoriene. Over programperioden er der foretaget færre og færre ændringer og justeringer i forandringsteoriene for de enkelte indsatser, hvilket er en tydelig indikation på, at forandringsteoriene i højere og højere grad afspejler den gældende praksis i det konkrete arbejde med indsatserne.

Evalueringen viser, at de ni indsatser i deres nuværende form i vid udstrækning er implementeret og virker i praksis. Det er tilmed erfaringen fra det formative evalueringsarbejde, at medarbejderne har taget den forandringsteoretiske evalueringstilgang til sig og selv arbejder videre i en forståelse af, at indsatserne fortsat skal tilpasses den løbende læring, der kontinuerligt vil være i arbejdet med indsatserne. Derfor kan indsatserne ikke betragtes som færdigudviklede eller endeligt implementerede.

Med udgangspunkt i de enkeltstående forandringsteorier har vi formuleret to tværgående forandringsteorier, der gennem en skitsering af virkningskæderne forbinder de enkelte indsatsers virkninger på kort og mellemlangt sigt med de langsigtede mål med programmet. Evalueringen viser, at medarbejderne i de enkelte indsatser ser tegn på virkninger på både kort og mellemlangt sigt, hvilket er en tydelig indikation på, at virkningskæderne i indsatserne er aktiverede. Dette er grundlaget for, at vores overordnede vurdering er, at programmet, som det foreligger på nuværende tidspunkt, har potentialet for at kunne gøre den forskel for de små børn og deres familier på Bornholm, som er hensigten med programmet, og dermed også at de langsigtede målsætninger for programmet realiseres.

4 Hvem er de små børn på Bornholm, og hvad karakteriserer dem?

Dette kapitel indeholder en deskriptiv præsentation af målgruppen for programmet De små børns Bornholm, som den ser ud ved udgangen af 2022. Det vil sige en beskrivelse af familier til børn, der i 2022 var mellem 0 og 6 år. Målgruppebeskrivelsen har til formål at give en indsigt i de socioøkonomiske forhold omkring de småbørnsfamilier, som indgår i programmet, og skal derfor ikke læses som resultater af indsatserne. Der er tidsmæssig forskydning i, hvornår registerdata er tilgængelige, hvorfor de potentielle resultater af De små børns Bornholm, som de er behandlet i den forudgående del af afrapporteringen, først kan aflæses i registerdata på længere sigt.

Målgruppebeskrivelsen besvarer følgende tre undersøgelsesspørgsmål:

- Hvordan er målgruppen for programmet De små børns Bornholm afgrænset?
- Hvad karakteriserer målgruppen?
- Adskiller målgruppen sig fra børn i samme aldersgruppen i de øvrige kommuner i Danmark?

Målgruppen for programmet er børn i alderen 0-6 år. I 2022 identificerer vi 2.325 børn i denne aldersgruppe, som bor i Bornholms Regionskommune. Vi finder, at børnene i målgruppen i Bornholms Regionskommune i gennemsnit sammenlignet med børn i samme aldersgruppe i øvrige kommuner:

- I højere grad har etnisk dansk oprindelse
- I højere grad har forældre med et lavere uddannelses- og indkomstniveau
- I højere grad har mødre, som ikke er i arbejde eller under uddannelse
- I højere grad har forældre med en psykiatrisk diagnose
- Flytter mere
- I lavere grad er indskrevet i et dagtilbud

- Anbringes og modtager forebyggende foranstaltninger i samme grad
- Har samme udgangspunkt fra fødslen, når vi ser på fødselsvægt, og hvorvidt de er tidligt født.

Boks 4.1 Data og metode

Data anvendt i kapitlet

Målgruppebeskrivelsen bygger på registerdata fra Danmarks Statistik. Anvendelsen af disse data har den fordel, at vi har oplysninger på individniveau. Derudover har det den fordel, at vi har data både om børnene i Bornholms Regionskommune og om børnene i Danmarks øvrige kommuner. Dette gør, at vi kan sammenligne børnene i målgruppen i Bornholms Regionskommune med børn i samme aldersgruppe i de øvrige kommuner i Danmark.

Fordi vi alene anvender data fra Danmarks Statistik, er analyserne afhængige af, hvor nyligt opdaterede registrene er. I flere tilfælde er der et vist tidsforskydning i oplysningerne, hvilket betyder, at analyserne i nogle tilfælde bygger på oplysninger fra 2021 og i få tilfælde fra 2018.

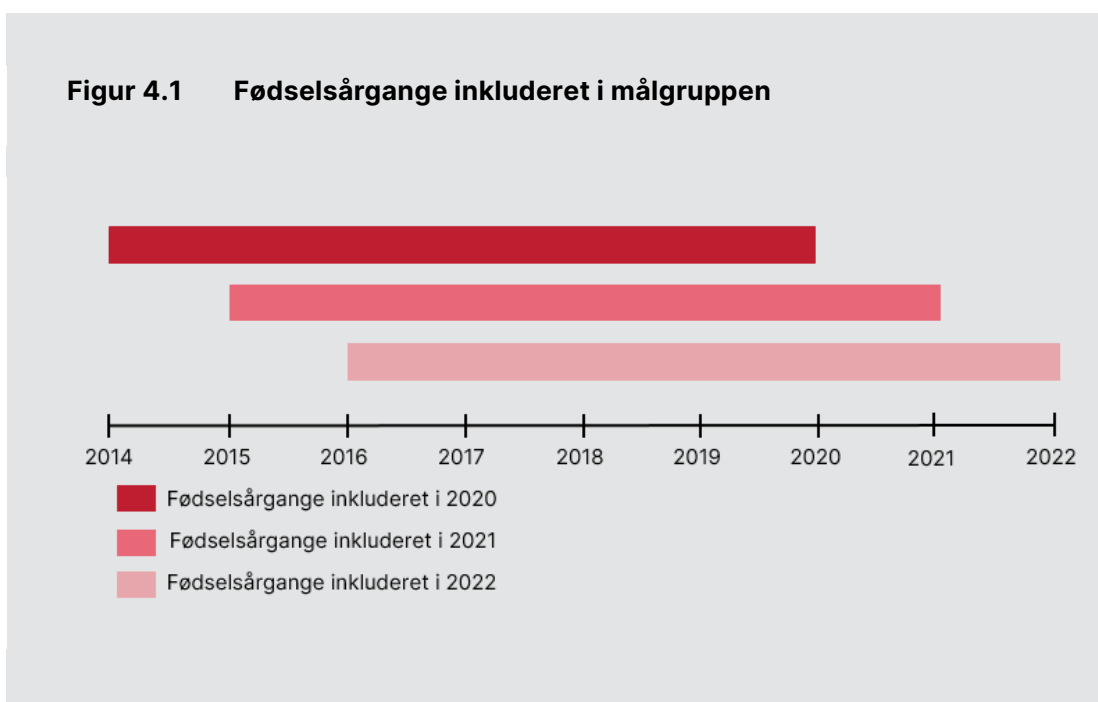
Metode anvendt i kapitlet

Vi undersøger, hvad der kendetegner målgruppen, ved at se på forskellige karakteristika relateret til børnenes socioøkonomiske baggrund. Vi beregner andelen af børnene, som har disse karakteristika. Det kan eksempelvis være andelen, hvis forældre har en lang videregående uddannelse. I sammenligningerne med børnene i samme aldersgruppe i øvrige kommuner i Danmark tester vi med en t-test, hvorvidt forskellen mellem grupperne er statistisk sikker (også benævnt statistisk signifikant).

4.1 Afgrænsning af målgruppen

Dette afsnit giver et overblik over, hvilke fødselsårsgange der er del af målgruppen, efterhånden som programmet skrider frem, samt hvor mange børn der er en del af målgruppen i 2022, og som er genstand for målgruppebeskrivelsen.

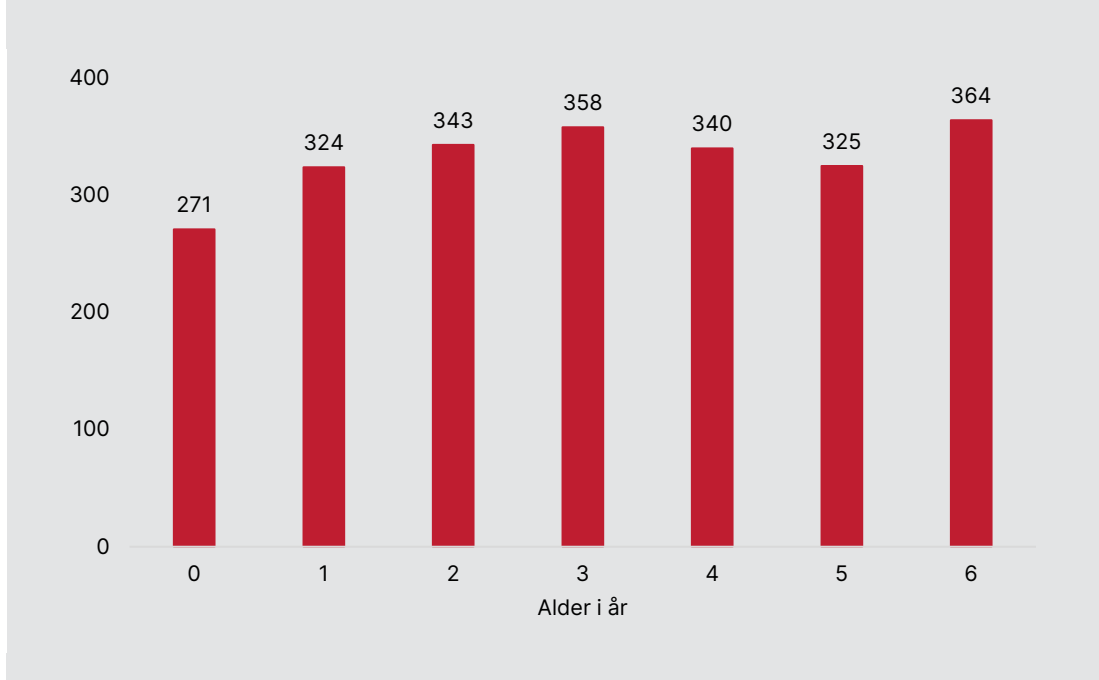
I programmet indgår børn i alderen 0-6 år. Registerdata strækker sig fra 2020 til og med 2023. Det vil sige, at ved programmets start i år 2020 indgår børn, som er født i årene 2014-2020. Dette er illustreret ved den øverste mørkerøde bjælke i Figur 4.1. I de følgende år udvides målgruppen løbende med nye årgange, mens ældre årgange falder uden for målgruppen, fordi de fylder 6 år. I 2021, programmets andet år, består målgruppen af børn født i årene 2015-2021, som er mellem 0 og 6 år, mens børn, der er født i år 2014, er faldet ud af målgruppen. Målgruppen for indsatsen i programmets andet år er illustreret af den næstøverste bjælke i Figur 4.1. Den nederste bjælke illustrerer, at i tredje og sidste år af registerstudiet – 2022 – indgår børn født i 2016-2022 i målgruppen. Alle de tre årgange indgår i registerstudiet.

Kilde: VIVE.

I 2022 kan vi identificere 2.325 børn i alderen 0-6 år, som bor i Bornholms Regionskommune. Figur 4.2 viser antallet af børn i alderen 0-6 år, som i 2022 bor i Bornholms Regionskommune fordelt på børnenes alder.

Figur 4.2 Aldersfordeling blandt børn 0-6 år i Bornholms Regionskommune. Antal.

Anm.: Figuren er baseret på 2.325 børn i alderen 0-6 år, som i 2022 bor i Bornholms Regionskommune.

Kilde: VIVEs egne analyser på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik.

Figur 4.2 viser, at målgruppen af børn i alderen 0-6 år i Bornholms Regionskommune i 2022 består af mellem 271 og 364 børn på hvert alderstrin. Der er flest børn på 6 år (364 børn), mens der er færrest børn på 0 år (271 børn).²

4.2 Børnene i Bornholms Regionskommune

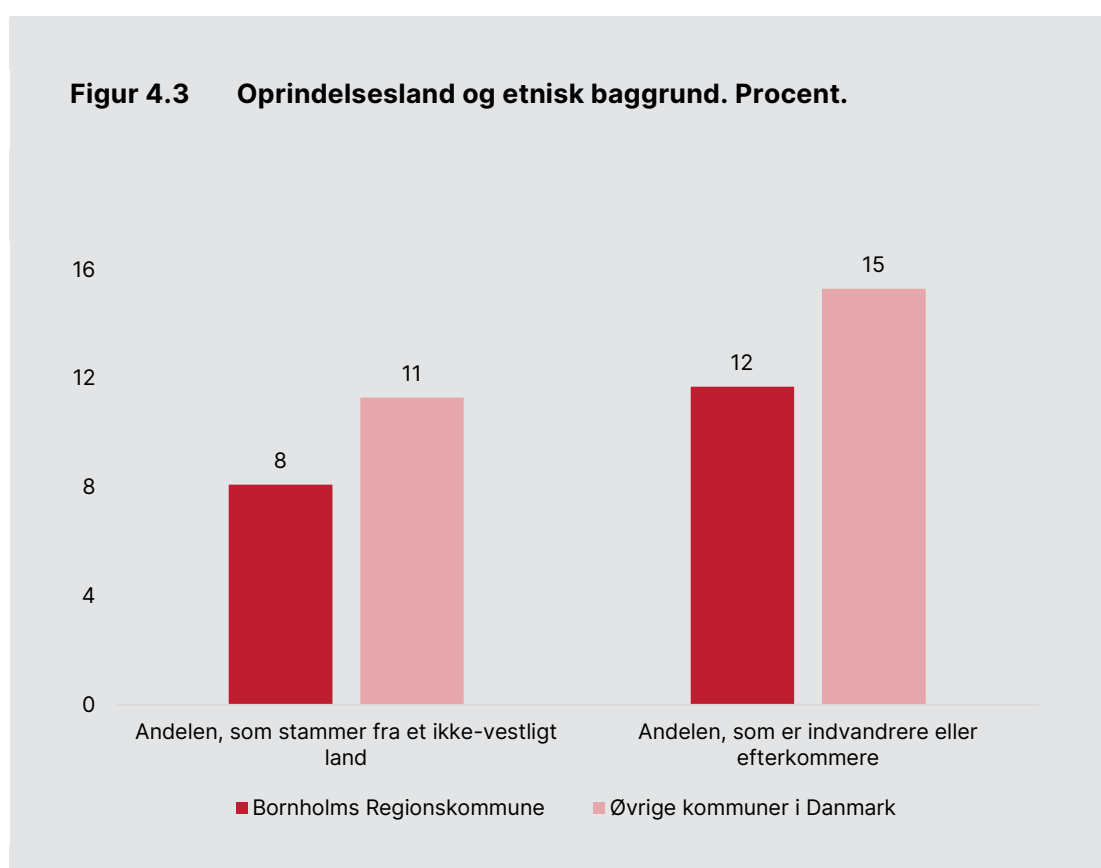
Med målgruppen defineret og afgrænset i Afsnit 4.1 ser vi i dette afsnit nærmere på, hvad der karakteriserer målgruppen bestående af 0-6-årige i Bornholms Regionskommune. Vi beskriver målgruppen på en række områder og sammenligner samtidig med, hvad der karakteriserer målgruppen af 0-6-årige i resten af Danmark. Dette giver både et billede af målgruppen i Bornholms Regionskommune og

² Disse tal viser ikke antallet af fødte i 2016-2022, da børnene, som tælles med i 2022, kan være født i en anden kommune og siden tilflyttet, ligesom der kan være børn, som er født i Bornholms Regionskommune, men som i 2022 ikke længere bor i regionskommunen, og som derfor ikke regnes med i den nuværende målgruppe.

et billede af, om denne gruppe af børn er anderledes end i resten af Danmark. Vi besvarer i dette afsnit dermed de to sidste undersøgelsesspørgsmål.

4.2.1 Mindre etnisk diversitet blandt børnene i målgruppen end i resten af landet

I dette afsnit undersøger vi børnenes oprindelse. Vi undersøger både andelen af børn i målgruppen, der stammer fra et ikke-vestligt land, og andelen, som er indvandrere eller efterkommere. Begge dele er illustreret i Figur 4.3, der viser, at børnene i målgruppen for De små børns Bornholm er mindre etnisk diverse end børn i samme aldersgruppe i resten af Danmark.

Anm.: Figuren er baseret på 2.325 0-6-årige i målgruppen for programmet De små børns Bornholm og 438.266 0-6-årige børn i de øvrige kommuner i Danmark i 2022. Forskellen mellem børnene i målgruppen i Bornholms Regionskommune og øvrige kommuner i Danmark er statistisk signifikant på 5-pct.s niveau for begge karakteristika.

Kilde: VIVEs egne analyser på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik.

Figur 4.3 viser, at der blandt børnene i målgruppen for programmet i Bornholms Regionskommune er 8 %, som kommer fra et ikke-vestligt land. Det er en signifikant lavere andel sammenlignet med 0-6-årige i resten af Danmark, hvor 11 % kommer fra et ikke-vestligt land. Andelen, som er indvandrere eller efterkommere,

er også lavere i Bornholms Regionskommune end i resten af landet. Tolv % af 0-6-årige i Bornholms Regionskommune i 2022 er enten indvandrere, dvs. at de er født i udlandet, og ingen af deres forældre er danske statsborgere eller født i Danmark, eller efterkommere, dvs. at de er født i Danmark og ingen af deres forældre er danske statsborgere og/eller født i Danmark. Det er signifikant færre end i resten af Danmark, hvor 15 % af 0-6-årige er indvandrere eller efterkommere.

4.2.2 Samme udgangspunkt fra fødslen

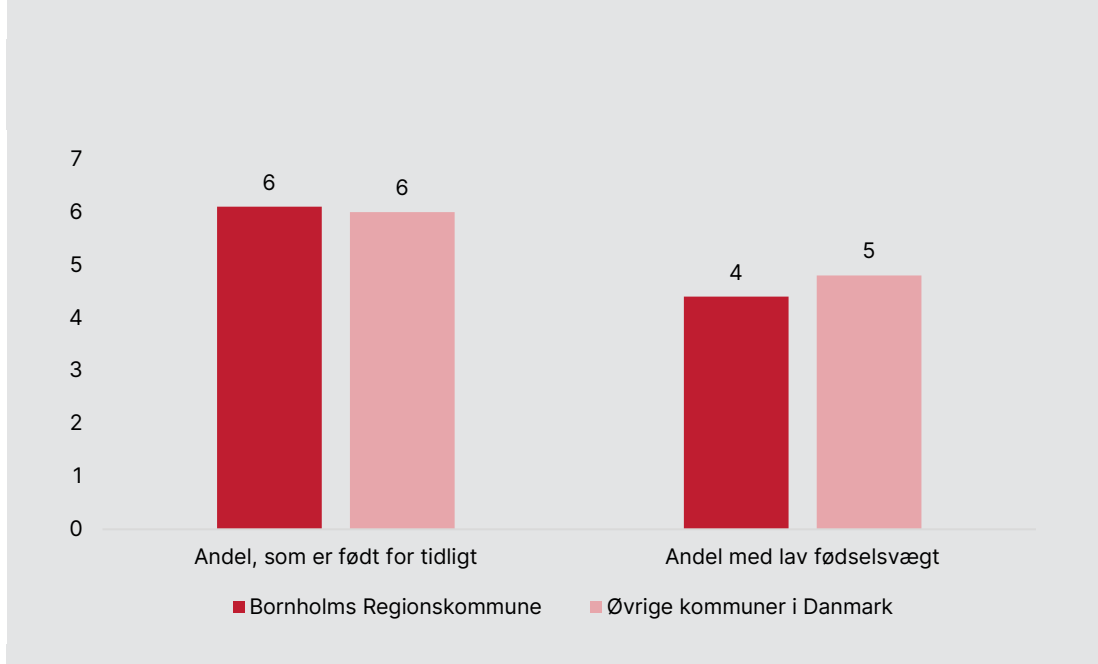
Dette afsnit omhandler karakteristika vedrørende barnets fødsel. Vi undersøger moderens alder ved fødslen, moderens BMI i starten af graviditeten, barnets vægt ved fødslen og endelig, om barnet er for tidligt født. Især barnets vægt ved fødslen er interessant, fordi denne sammen med andre faktorer kan ses at påvirke udfaldet helt hen i voksenlivet, fx indkomst, uddannelse og IQ (Black et al., 2007).

Moderens alder ved barnets fødsel kan være med til at tegne et billede af det socioøkonomiske miljø, som barnet vokser op i. Unge mødre er, sammenlignet med kvinder, der har højere alder på fødselstidspunktet, bl.a. kendetegnet ved, at de i mindre grad får en kompetencegivende uddannelse (Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, 2021). Vi definerer unge mødre som mødre, der er 25 år eller derunder på fødselstidspunktet. Mødrene til 12 % af børnene i målgruppen i Bornholms Regionskommune var på fødselstidspunktet 25 år eller derunder. Det er en højere andel end blandt mødre til 0-6-årige børn i de øvrige kommuner i Danmark i 2022, hvor denne andel er 8 %.

Der er cirka 945 børn i målgruppen i Bornholms Regionskommune, som vi kender gestationsalder (fostrets alder) og fødselsvægt på. Disse oplysninger stammer fra Fødselsregisteret (MFR), som senest er opdateret med børn født i 2018. Det er derfor kun børn født i 2016-2018, der indgår i de følgende analyser.

Figur 4.4 viser andelen af disse, som er for tidligt født, dvs. børn, som er født før udgangen af 37. graviditetsuge (Sundhed.dk, 2022a), og andelen, som ved fødslen havde en lav vægt defineret som under 2.500 gram (Rigshospitalet, 2018).

Figur 4.4 For tidligt fødte og fødte med lav fødselsvægt. Procent.

Anm.: Figuren er baseret på børn født i 2016-2018, da registret, som oplysningerne stammer fra, ikke længere opdateres. Derfor er figuren baseret på ca. 945 børn i målgruppen i Bornholms Regionskommune og ca. 177.000 børn i resten af Danmark. Forskellen mellem børnene i målgruppen i Bornholms Regionskommune og børn i øvrige kommuner i Danmark i samme aldersgruppe er ikke statistisk signifikant.

Kilde: VIVEs egne analyser på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik.

Af de 945 børn i målgruppen, som vi kan finde oplysninger om, er 6 % for tidligt født. Det viser Figur 4.4. Denne andel ligger på helt samme niveau som i de øvrige kommuner i Danmark.

Vi undersøger også moderens BMI. Dette kan vi finde for 858 af børnene i målgruppens mødre. Det er i gennemsnit højere blandt mødre til børn i målgruppen i Bornholms Regionskommune end blandt mødre til 0-6-årige i resten af landet. Blandt mødre til børnene i målgruppen ligger det gennemsnitlige BMI på 26,2, hvilket betyder, at mødrene i gennemsnit har et BMI, der placerer dem i den gruppe, der karakteriseres som overvægtige. Mødre til børn i samme aldersgruppe i resten af Danmark har et gennemsnitligt BMI på 24,8, der betyder, at de i gennemsnit er normalvægtige. Grænsen mellem normalvægtig og overvægtig ligger på 25 (Sundhed.dk, 2022b).

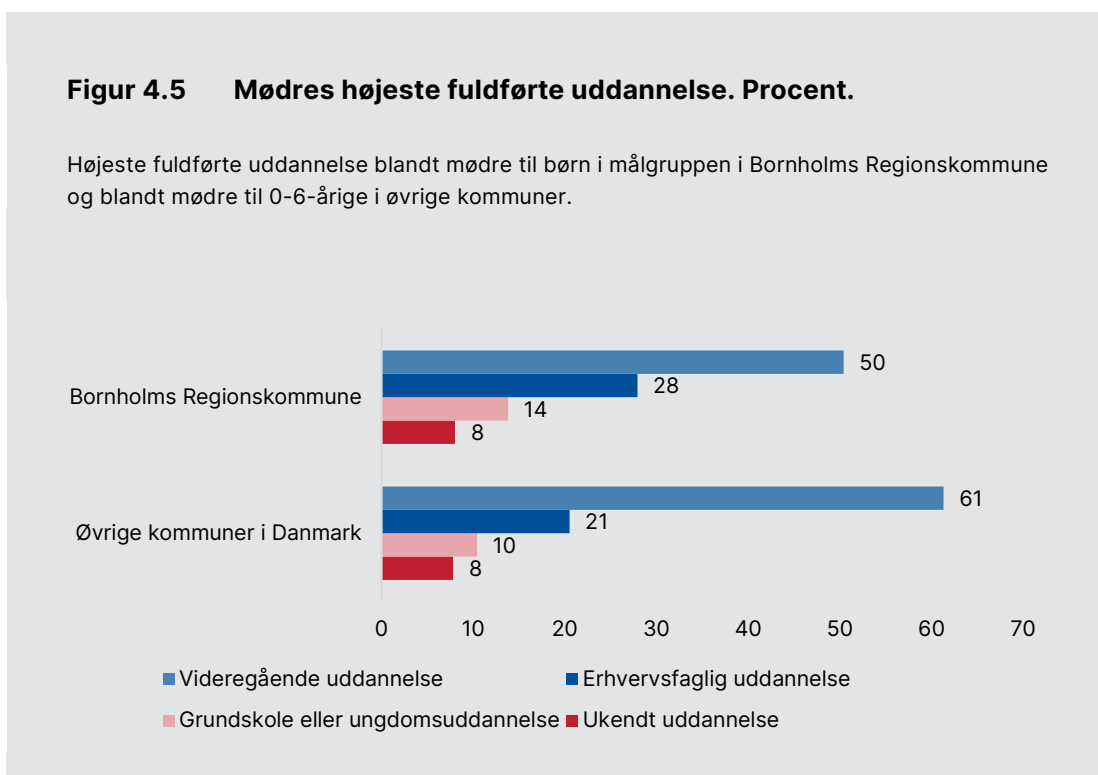
4.2.3 Forældrene har et lavere uddannelsesniveau

Vi undersøger den højeste fuldførte uddannelse blandt forældrene til børnene i målgruppen og sammenligner med, hvad den højeste fuldførte uddannelse er

blandt forældre til børn i alderen 0-6 år i resten af Danmark i 2022. Forældrenes højeste fuldførte uddannelse er relevant, da familiebaggrund kan have en stærk påvirkning på et barns muligheder gennem hele livet (Heckman & Landersø, 2022). Vi ser på forældrenes højeste fuldførte uddannelse i 2022.

Den højeste fuldførte uddannelse opdeles i tre grupper: 1) grundskolen eller en ungdomsuddannelse, 2) en erhvervsuddannelse eller 3) en videregående uddannelse. Videregående uddannelser dækker både over korte, mellemlange og lange videregående uddannelser samt ph.d.- og forskeruddannelser.

Figur 4.5 viser fordelingen af højeste fuldførte uddannelse blandt mødre til børn i målgruppen i Bornholms Regionskommune og blandt mødre til børn i samme aldersgruppe i de øvrige kommuner i Danmark.

Anm.: Figuren er baseret på 2.325 mødre til 0-6-årige børn i målgruppen i Bornholms Regionskommune og på 438.266 mødre til børn i samme aldersgruppe i de øvrige kommuner. Forskellen mellem mødre til børn i målgruppen i Bornholms Regionskommune og mødre til børn i samme aldersgruppe i øvrige kommuner i Danmark er statistisk signifikant på 5-pct.s signifikansniveau for hvert uddannelsesniveau.

Kilde: VIVEs egne analyser på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik.

Generelt er uddannelsesniveaut blandt mødre til 0-6-årige i Bornholms Regionskommune lavere end i resten af landet.

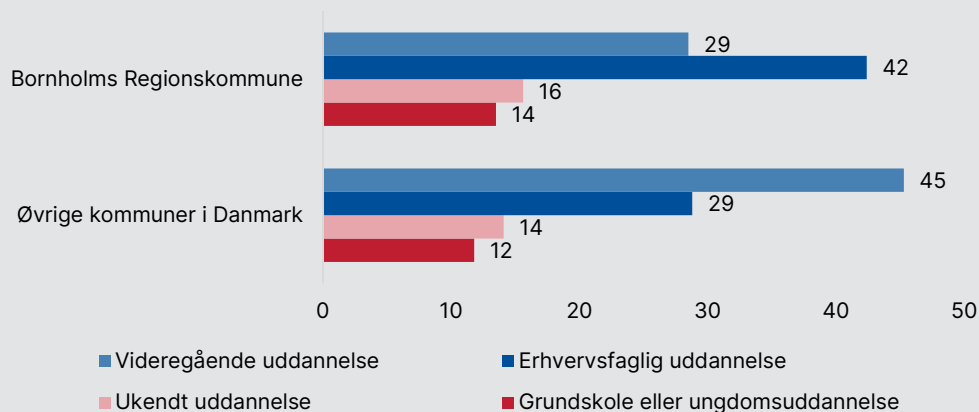
Figur 4.5 viser, at en højere andel af mødre i Bornholms Regionskommune har grundskolen, en ungdomsuddannelse eller en erhvervsfaglig uddannelse

som højeste fuldførte uddannelse (22 %) sammenlignet med øvrige kommuner (18 %). Samtidig er andelen med videregående uddannelse lavere. Halvtreds procent af mødrene til børnene i målgruppen i Bornholms Regionskommune har en videregående uddannelse, mens dette gør sig gældende for 61 % i de øvrige kommuner.

Forskellen i andelen med en videregående uddannelse er endnu større, når vi ser på fædre til børnene i målgruppen og sammenligner disse med fædre i de øvrige kommuner. Figur 4.6 viser, at 45 % af fædre til børn i målgruppen i Bornholms Regionskommune har en videregående uddannelse, mens dette gør sig gældende for 29 % af fædre til børn i målgruppen i Bornholms Regionskommune.

Figur 4.6 Fædres højeste fuldførte uddannelse. Procent.

Højeste fuldførte uddannelse blandt fædre til børn i målgruppen i Bornholms Regionskommune og blandt fædre til 0-6-årige i øvrige kommuner.

Anm.: Figuren er baseret på 2.325 fædre til 0-6-årige børn i målgruppen i Bornholms Regionskommune og på 438.266 fædre til børn i samme aldersgruppe i de øvrige kommuner. Forskellen mellem fædre til børn i målgruppen i Bornholms Regionskommune og fædre til børn i samme aldersgruppe i øvrige kommuner i Danmark er statistisk signifikant på 5-pct.s. signifikansniveau for hvert uddannelsesniveau.

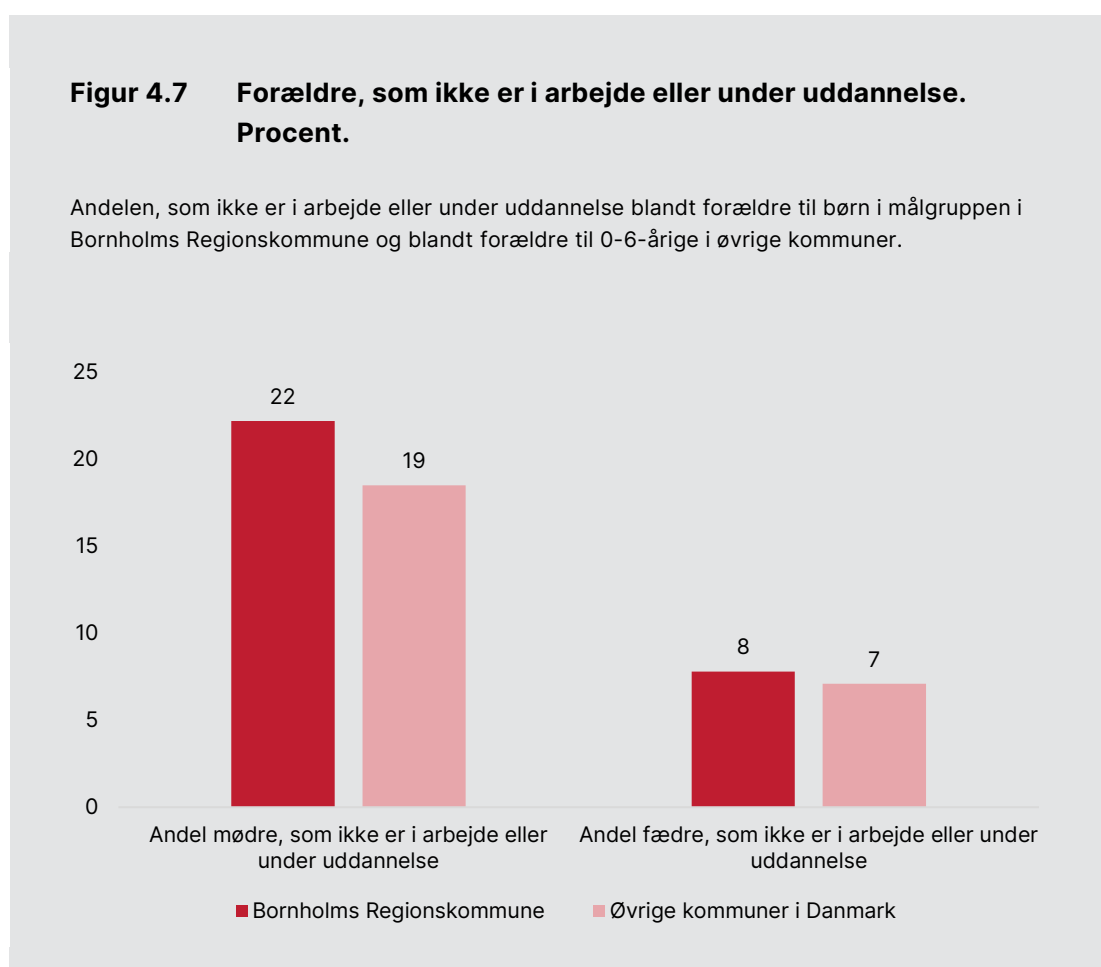
Kilde: VIVEs egne analyser på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik.

Figur 4.6 viser desuden, at blandt fædre til børnene i målgruppen har den største andel en erhvervsfaglig uddannelse (42 %). Blandt fædre til 0-6-årige i resten af Danmark er det derimod en videregående uddannelse, som den største andel har, mens 29 % har en erhvervsfaglig uddannelse.

4.2.4 Andelen af mødre, som ikke er i arbejde eller under uddannelse, er højere i Bornholms Regionskommune

Ligesom uddannelsesniveau er, hvorvidt forældrene er i beskæftigelse, en indikation på børnenes socioøkonomiske baggrund. Når vi ser på forældrenes beskæftigelse, tager vi udgangspunkt i oplysninger om deres væsentligste indkomstkilde eller beskæftigelse i 2021, da det er det seneste år, hvor disse oplysninger er tilgængelige i Danmarks Statistiks registre. Baseret på disse oplysninger opdeler vi forældrene i to grupper, alt efter om de arbejder eller er studerende, eller om de ikke arbejder eller er studerende, dvs. ikke er i beskæftigelse.

Figur 4.7 viser andelen af mødre og fædre til børnene i målgruppen i Bornholms Regionskommune og til børnene med samme alder som i målgruppen i de øvrige kommuner i Danmark, som *ikke* er i arbejde eller under uddannelse.

Anm.: Figuren er baseret på 2.325 mødre og fædre til 0-6-årige børn i målgruppen i Bornholms Regionskommune og på 438.266 mødre og fædre til børn i samme aldersgruppe i de øvrige kommuner. Der er statistisk signifikant forskel på andelen, der ikke er i arbejde eller under uddannelse blandt mødrene i Bornholms Regionskommune sammenlignet med de øvrige kommuner (5-pct.s signifikansniveau). Forskellen mellem fædre er signifikant på 10-pct.s niveau.

Kilde: VIVEs egne analyser på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik.

Figur 4.7 viser, at andelen af mødre, som ikke er i arbejde eller under uddannelse, er højere i Bornholms Regionskommune end i resten af Danmark. Blandt mødrene til børnene i målgruppen er der 22 %, som ikke er i arbejde eller under uddannelse, mens dette gør sig gældende for 19 % af mødrene til børn i alderen 0-6 år i landets øvrige kommuner. Blandt fædrene er andelen, som ikke arbejder eller er under uddannelse, kun en smule højere i Bornholms Regionskommune end i de øvrige kommuner. Andelen af fædre, som ikke er i arbejde eller under uddannelse, er 8 % i Bornholms Regionskommune, mens den er 7 % i de øvrige kommuner.

4.2.5 Forældrenes indkomst er lavere i Bornholms Regionskommune

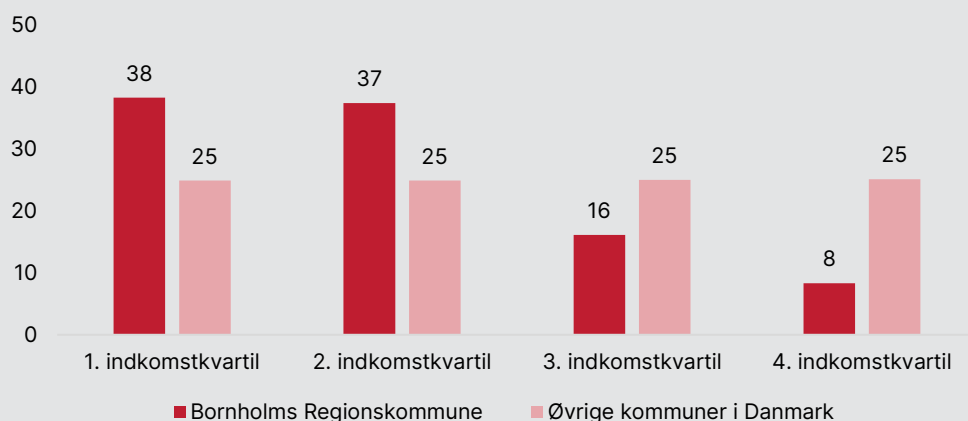
Indkomst kan måles på mange måder. Vi ser på forældrenes disponible indkomst, som er indkomsten efter skat og renteudgifter tillagt beregnet lejeværdi af egen bolig. Vi anvender denne måde at måle indkomst på, da den er et godt mål for, hvor meget der er tilbage til forbrug eller opsparing mv. (Danmarks Statistik, u.å.). Vi anvender den disponible indkomst i 2021, da det er senest tilgængelige data hos Danmarks Statistik.

Vi tager udgangspunkt i gruppen af børn i alderen 0-6 år i hele Danmark inkl. Bornholms Regionskommune og opdeler henholdsvis deres mødre og fædres disponible indkomster i fire dele af omtrent lige stor størrelse. Den disponible indkomst opdeles med andre ord i kvartiler, hvor den første kvartil er de 25 % med de laveste disponible indkomster, mens den fjerde kvartil er de 25 % med de højeste disponible indkomster.

Figur 4.8 viser indkomstfordelingen for fædre til børnene i målgruppen for programmet De små børns Bornholm og fædre til børn på tilsvarende alder i de øvrige kommuner.

Figur 4.8 Indkomstfordeling, fædre. Procent.

Figuren viser fordeling af disponibel indkomst blandt fædre til henholdsvis børnene i målgruppen i Bornholms Regionskommune og 0-6-årige i de øvrige kommuner i Danmark.

Anm.: Figuren er baseret på 2.060 fædre til 0-6-årige børn i målgruppen i Bornholms Regionskommune og på 400.831 fædre til børn i samme aldersgruppe i de øvrige kommuner, hvor vi kan identificere deres disponible indkomst. Forskellen mellem fædre til børn i målgruppen i Bornholms Regionskommune og fædre til børn i samme aldersgruppe i øvrige kommuner i Danmark er statistisk signifikant på 5-pct.s niveau for alle fire indkomstkvartiler.

Kilde: VIVEs egne analyser på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik.

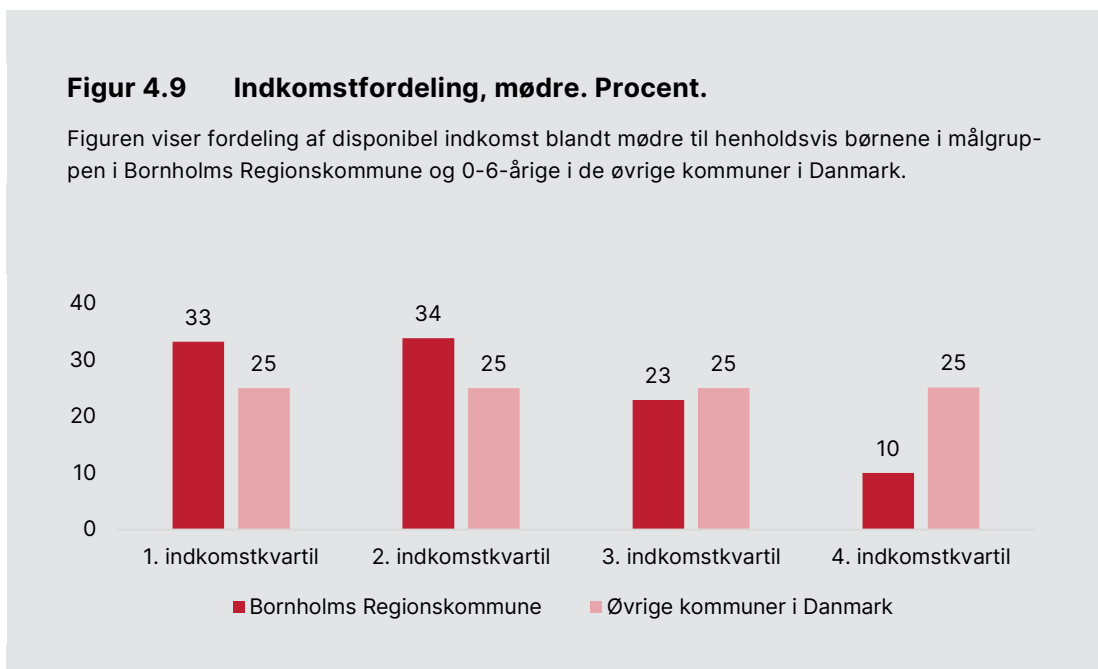
Af Figur 4.8 kan det ses, at fædrene i Bornholms Regionskommune generelt har en lavere disponibel indkomst end fædrene i de øvrige kommuner. Af fædrene i Bornholms Regionskommune har 76 % en disponibel indkomst i de to nederste indkomstkvartiler, mens det gør sig gældende for 50 % i de øvrige kommuner. Der er kun 8 %, som har en disponibel indkomst i øverste indkomstkvartil. Det er en markant lavere andel i de øvrige kommuner, hvor det gør sig gældende for 25 %³.

For fædrene er den gennemsnitlige disponible indkomst 269.365 kr. i Bornholms Regionskommune, mens den er 352.899 kr. blandt fædre til børn i samme aldersgruppe i de øvrige kommuner – altså næsten 100.000 kr. mere. Noget af dette kan forklares af de jobs, de har, og det færdighedsniveau, disse jobs kræver. I Bornholms Regionskommune har 25 % af fædrene et håndværkspræget arbejde, mens det gør sig gældende for 16 % i de øvrige kommuner. Toogtyve procent af fædrene i Bornholms Regionskommune har et arbejde, som forudsætter viden på højeste niveau inden for deres felt, mens det gør sig gældende for 35 % i de øv-

³ Opdelingen af den disponible indkomst i fire kvartiler på baggrund af alle i Danmark (opdelt på mænd og kvinder) betyder, at der for hele landet vil være 25 % i hver kvartil. Vi kan derfor sammenholde fordelingen i en enkelt kommune som Bornholms Regionskommune med landet som helhed.

rige kommuner (Bilagstabel 2.1). Et arbejde, som forudsætter viden på højeste niveau, indeholder arbejdsfunktioner, der kræver en videregående uddannelse (Danmarks Statistik, 2011).

Ser vi på mødrene og deres indkomstfordeling i Figur 4.9, tegner det samme billede sig.

Anm.: Figuren er baseret på 2.261 mødre til 0-6-årige børn i målgruppen i Bornholms Regionskommune og på 427.566 mødre til børn i samme aldersgruppe i de øvrige kommuner, hvor vi kan identificere deres disponible indkomst. Forskellen mellem mødre til børn i målgruppen i Bornholms Regionskommune og mødre til børn i samme aldersgruppe i øvrige kommuner i Danmark er statistisk signifikant på 5-procents niveau for alle fire indkomstkvartiler.

Kilde: VIVEs egne analyser på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik.

Figur 4.9 viser, at mødrene til børnene i målgruppen i Bornholms Regionskommune i højere grad har en disponibel indkomst i 1. og 2. indkomstkvartil (67 %) sammenlignet med mødrene til børn i alderen 0-6 år i de øvrige kommuner (50 %). I Bornholms Regionskommune er der også en markant lavere andel i 4. indkomstkvartil (10 %) sammenlignet med resten af landet (25 %). Den gennemsnitlige disponible indkomst blandt mødrene i Bornholms Regionskommune i 2021 er 233.2534 kr., mens den er 276.323 kr. blandt mødrene de øvrige kommuner. Ser vi på de jobs, mødrene har, er 45 % jobs med arbejdsfunktioner, der forudsætter viden på højeste niveau inden for deres felt, mens dette er tilfældet for 51 % af mødrene i de øvrige kommuner. Niogtyve procent af mødrene har service- og salgsarbejde i Bornholms Regionskommune, mens det gør sig gældende for 18 % i de øvrige kommuner (se Bilagstabel 2.2).

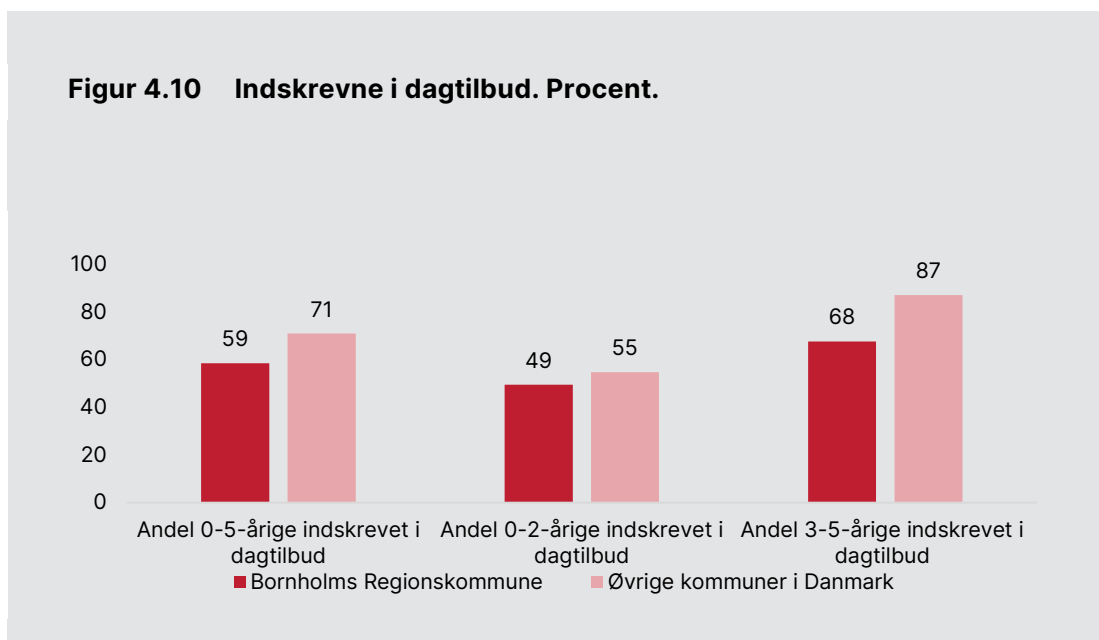
Samlet set tegner der sig et billede af, at forældre til børn i alderen 0-6 år i Bornholms Regionskommune generelt har en lavere disponibel indkomst end

forældre til børn i alderen 0-6 år i resten af landet. Disse forskelle ser ud til at kunne forklares af de jobs, de besidder.

4.2.6 En lavere andel er indskrevet i et dagtilbud i Bornholms Regionskommune

I dette afsnit undersøger vi andelen af børn i målgruppen, som er indskrevet i et dagtilbud, enten hos en dagplejer eller i en daginstitution (kommunal eller selv-ejende), da det giver indblik i børnenes hverdag. Registeret, som oplysningerne om dagtilbud stammer fra, indeholder information om børn i alderen 0-5 år, og registeret er senest opdateret med oplysninger om indskrevne børn i 2021. Det betyder, at vi ikke kan sige noget om, hvorvidt børnene, der er født i 2022, er indskrevet i et dagtilbud, og disse indgår derfor ikke i analyserne. Da vi er interesseret i at beskrive målgruppen, som i 2022 bor i Bornholms Regionskommune, tager vi udgangspunkt i disse, og om de var indskrevet i et dagtilbud i 2021, men vi tager i analyserne ikke hensyn til, i hvilken kommune de eventuelt var indskrevet i 2021.

Figur 4.10 viser andelen af børn født i årene 2016-2021, som er indskrevet i et dagtilbud.

Anm.: Figuren er baseret på 2.054 børn i Bornholms Regionskommune (heraf er 1.025 0-2-årige og 1.029 3-5-årige) og på 379.653 børn i de øvrige kommuner (heraf er 189.697 0-2-årige og 189.956 3-5-årige), som er født i 2016-2021, og som i 2022 bor i hhv. Bornholms Regionskommune eller en af de øvrige kommuner, og som i 2021 var indskrevet i et dagtilbud (i 2021 var børnene 0-5 år gamle). Børn født i 2022 indgår ikke i figuren, da oplysninger om, hvorvidt de er indskrevet i et dagtilbud, er fra 2021 og dermed fra, før de er født. Børn indskrevet i private dagtilbud indgår ikke. Forskellen mellem Bornholms Regionskommune og øvrige kommuner er statistisk signifikant på 5-pct.s signifikansniveau.

Kilde: VIVEs egne analyser på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik.

Figur 4.10 viser, at andelen af 0-5-årige, som er indskrevet i et dagtilbud, er lavere blandt børnene i Bornholms Regionskommune end i de øvrige kommuner. På tværs af aldersgruppe er 59 % af de børn, som bor i Bornholms Regionskommune i 2022, som i 2021 var i alderen 0-5 år, indskrevet i et pasningstilbud, mens dette var gældende for 71 % af børn i samme aldersgruppe i de øvrige kommuner. Opdeler vi på aldersgruppe, er forskellen mellem Bornholms Regionskommune og de øvrige kommuner størst for de ældste børn i alderen 3-5 år. I Bornholms Regionskommune er der 68 % af disse, som er indskrevet i et dagtilbud, mens det gør sig gældende for 87 % i de øvrige kommuner. For børn i alderen 0-2 år er forskellen ikke helt så markant. 49 % af de 0-2-årige i 2021 var indskrevet i et dagtilbud i Bornholms Regionskommune. Denne andel er 55 % i de øvrige kommuner.

4.2.7 Anbringelser uden for hjemmet og forebyggende foranstaltninger er på niveau med de øvrige kommuner

I dette afsnit undersøger vi andelen af børn i målgruppen for programmet, som i løbet af deres levetid og frem til og med 2021 på et tidspunkt har været anbragt uden for hjemmet, eller som har modtaget forebyggende foranstaltninger⁴. Disse to faktorer er interessante at se på, fordi de i høj grad giver et indblik i, hvordan forholdene er i hjemmet. Den gennemsnitlige alder for første anbringelse er 11 år og 4 måneder (KL, 2020). Da børnene i målgruppen for De små børns Bornholm er i alderen 0-6 år, vil der sandsynligvis være børn, som ikke er anbragt, men bliver det i fremtiden.

Vi identificerer anbragte børn som børn, for hvilke en anbringelse på et tidspunkt – uanset type – er blevet iværksat. I Bornholms Regionskommune er der blevet iværksat en anbringelse for 0,6 % af børnene i målgruppen. Dette er marginalt signifikant anderledes end i resten af landet, hvor der for 0,4 % af børnene født i samme periode som børnene i målgruppen er blevet iværksat en anbringelse⁵.

Heller ikke andelen, der har modtaget forebyggende foranstaltninger, er markant anderledes blandt børnene i målgruppen i Bornholms Regionskommune end i de øvrige kommuner. Tre procent af børnene i målgruppen i Bornholms Regionskommune og af børnene født i samme år som dem i målgruppen i de øvrige kommuner i landet har modtaget forebyggende foranstaltninger. Forebyggende foranstaltninger dækker over social støtte i form af tiltag eller midler, der ydes som hjælp til udsatte børn og unge og deres familier. De forebyggende foranstaltninger kan både være rettet mod barnet/den unge eller være familierettede (Social-, Bolig- og Ældreministeriet, u.å.). Begge typer foranstaltninger er medtaget i analysen.

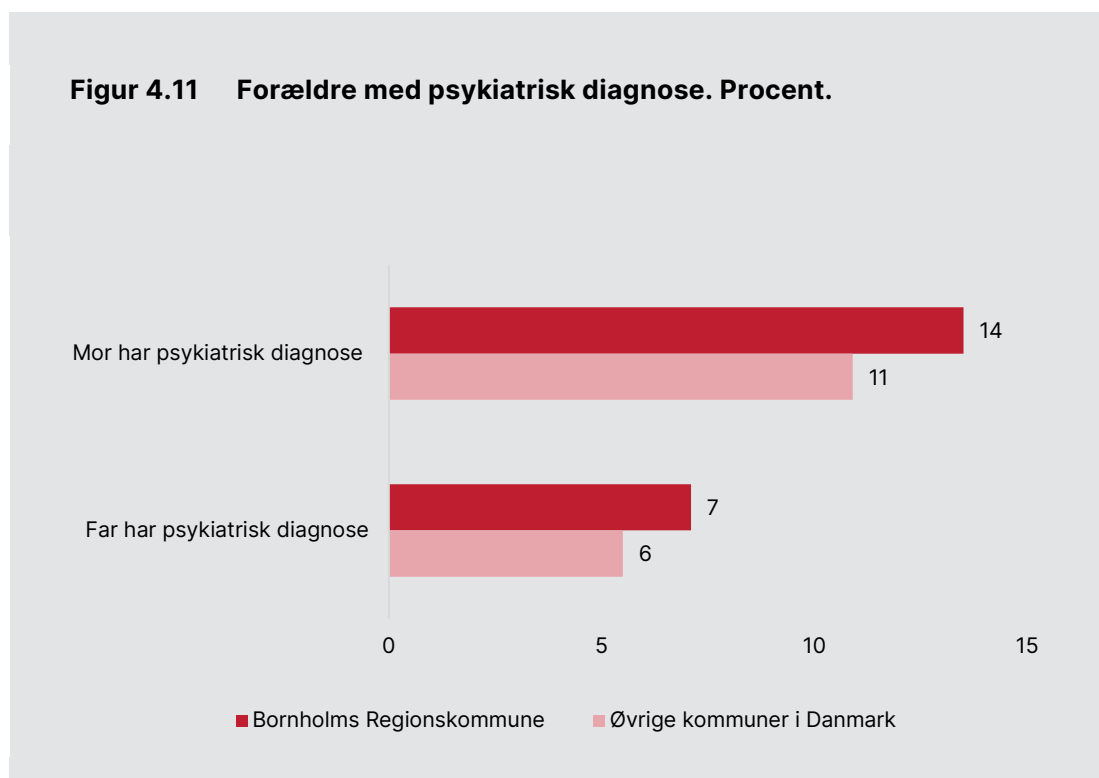
⁴ Analyserne inkluderer ikke børn født i 2022, da registeret senest er opdateret med data fra 2021.

⁵ Forskellen er signifikant på 10-pct.s signifikansniveau. Det vil sige, at der er 10 % sandsynlighed for, at forskellen skyldes tilfældigheder i data.

4.2.8 Forældre har i højere grad en psykiatrisk diagnose i Bornholms Regionskommune

I dette afsnit undersøger vi andelen af forældre til børnene til målgruppen, som på et tidspunkt frem til og med 2018 er blevet diagnosticeret med en psykisk lidelse⁶. Det gør vi, fordi børn kan mærke, når deres forældre har det skidt, og bliver påvirket af det og oplever utryghed og bekymring. Derudover ved man, at børn og unge i familier med psykisk sygdom har en øget risiko for selv at udvikle psykiske problemer (Psykiatrifonden, u.å.). Vi anvender diagnoser fra Landspatientregisteret til at identificere en lang række psykiske diagnoser. Grupperingen af diagnoser følger Mortensen et al. (2020)⁷.

Figur 4.11 viser andelen af henholdsvis mødre og fædre til børnene i målgruppen i Bornholms Regionskommune og til børnene i samme aldersgruppe i de øvrige kommuner, som på et tidspunkt er blevet diagnosticeret med psykisk sygdom.

Anm.: Figuren er baseret på 2.319 mødre og 2.238 fædre til børn i Bornholms Regionskommune og på 437.428 mødre og 426.048 fædre til børn i de øvrige kommuner. I analyserne indgår psykiatriske diagnoser givet til og med 2018. Der er statistisk signifikant forskel på andelen, der har en psykiatrisk diagnose blandt hhv. mødrene og fædrene i Bornholms Regionskommune sammenlignet med de øvrige kommuner (5-pct.s signifikansniveau).

Kilde: VIVEs egne analyser på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik.

⁶ 2018 er det senest tilgængelige år.

⁷ Diagnoserne dækker organiske psykiske lidelser som følge af hjerneskade, dysfunktion, psykotiske lidelser (skizofreni), affektive sindslidelser (bipolar), moderat eller svær depressiv episode, periodisk depression, vedvarende affektive tilstande, forbi/angst, reaktioner på svær belastning og tilpasningsreaktioner, dissociative tilstande og forstyrrelser, andre nervøse tilstande og uspecificeret psykisk sygdom eller forstyrrelse.

Figur 4.11 viser, at andelen, som på et tidspunkt frem til 2018 har fået en psykiatrisk diagnose er signifikant højere blandt forældrene til børnene i målgruppen i Bornholms Regionskommune end blandt forældre til børn i alderen 0-6 år i de øvrige kommuner i Danmark. Blandt mødre til børnene i målgruppen i Bornholms Regionskommune er der 14 %, der på et tidspunkt har fået en psykiatrisk diagnose, mens det gælder for 11 % af mødrene til børn i alderen 0-6 år i de øvrige kommuner. Generelt er andelen af fædre, som på et tidspunkt har fået en psykiatrisk diagnose, lavere end blandt mødrene. Syv procent af fædrene til børnene i målgruppen i Bornholms Regionskommune har på et tidspunkt frem til 2018 fået en psykiatrisk diagnose, mens det gør sig gældende for 6 % af fædrene til 0-6-årige børn i landets øvrige kommuner.

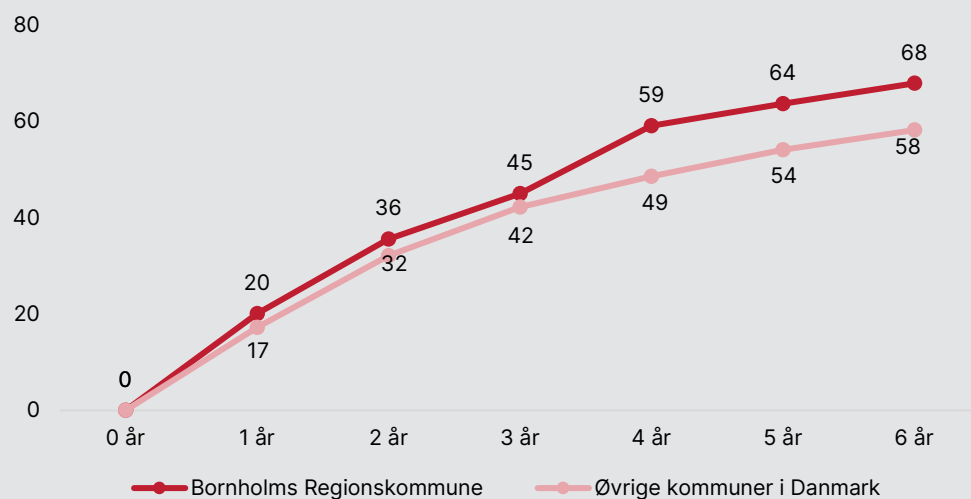
4.2.9 Flere flytninger

I dette afsnit undersøger vi det antal gange, som børnene i målgruppen har flyttet bopælsadresse i løbet af deres levetid. Det er interessant at se på antallet af flytninger, da det siger noget om den stabilitet, som barnet oplever i sin opvækst. Vi undersøger derfor, om børnene er flyttet fra ét år til et andet, uanset om de er flyttet inden for kommunen eller til en ny kommune. Med de data, vi har tilgængelige, er det ikke muligt at se flytninger, der sker inden for samme år. Vi kan se, om de er flyttet fra det ene år til det næste. Det vil sige, at de maksimalt kan være flyttet seks gange i den måde, vi opgør antal flytninger på, og at vi potentielt underestimerer antallet af flytninger. Det betyder også, at børnene som er født i 2022, endnu ikke kan have flyttet, da vi observerer dem første gang i det år, hvor de er født.

Figur 4.12 viser andelen, som er flyttet mindst én gang, fordelt på alder blandt de 0-6-årige i målgruppen i Bornholms Regionskommune og blandt 0-6-årige i de øvrige kommuner.

Figur 4.12 Flytninger fordelt på alder. Procent.

Figuren viser andelen, som er flyttet mindst én gang fra det ene år til det næste, fordelt på alder.

Anm.: Figuren er baseret på 2.325 børn i alderen 0-6 år i Bornholms Regionskommune og 438.266 børn i alderen 0-6 år i de øvrige kommuner. Forskellen i andelen, som er flyttet mindst én gang, er statistisk signifikant for børn i alderen 4-6 år.

Kilde: VIVEs egne analyser på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik.

Figuren viser, ikke overraskende, at andelen, som er flyttet mindst én gang, stiger med børnenes alder. Figuren viser da også, at andelen, som flytter i Bornholms Regionskommune, generelt er højere end i de øvrige kommuner. Det er dog kun for børn i alderen 4-6 år, at forskellen mellem Bornholms Regionskommune og de øvrige kommuner er tilstrækkelig stor til, at den er statistisk signifikant.

Ser vi på tværs af alder, er der ligeledes en højere andel af børnene i de øvrige kommuner, som *ikke* er flyttet, fra de er 0-6 år (64 %), end i Bornholms Regionskommune (57 %).

5 Survey-resultater: trivsel i forælderrollen

Formålet med surveyen i forbindelse med evalueringen af De små børns Bornholm har været at give et indblik i hverdagen hos småbørnsfamilierne på Bornholm. I dette afsnit beskriver vi trivsel, stress i forælderrollen og oplevelse af praktisk og følelsesmæssig støtte fra sit netværk hos mødre til småbørn i Bornholms Regionskommune. Det sker på baggrund af en spørgeskemaundersøgelse, som er sendt til mødre i Bornholms Regionskommune, året efter at de har fået et barn. Vi sammenligner resultaterne fra mødre fra Bornholms Regionskommune med resultaterne fra en større forløbsundersøgelse blandt forældre til småbørn, SPOR – Børns udvikling og trivsel gennem livet.

5.1 Respondentgruppe og dataindsamling

I programperioden fra 2020-2023 er der løbende udsendt spørgeskemaer til mødre⁸, som har fået et barn i 2020-2022, og som er bosat i Bornholms Regionskommune. Mødrene har modtaget et spørgeskema én gang årligt, hvor første gang er i året, efter at deres barn er født, dvs. i enten 2021, 2022 eller 2023. Mødrene, som har fået et barn i 2020, modtager et spørgeskema i de tre efterfølgende år, mødrene, som har fået et barn i 2021, modtager et spørgeskema i de to efterfølgende år, og endelig modtager mødrene, som har fået et barn i 2022, kun en enkelt skema i 2023, året efter at barnet er født.

Læs mere om dataindsamlingen i Afsnit 8.4.

På tidspunkt for besvarelsen af det første spørgeskema er børnene i alderen 3 måneder til 20 måneder. Hovedparten, 60 %, af børnene er i alderen 9 måneder til og med 14 måneder og 30 dage, da deres mor besvarer spørgeskemaet. Sytten procent er i alderen 3 måneder til og med 8 måneder og 30 dage, og 23 % er i alderen 15 måneder til og med 20 måneder og 30 dage.

Fordi vi på grund af det lave antal besvarelser ikke kan sige noget om udviklingen, sammenligner vi i stedet besvarelserne blandt mødrene, som har besvaret spørgeskemaet i Bornholms Regionskommune, med besvarelser på de samme spørgsmål i forløbsundersøgelsen SPOR – Børns udvikling og trivsel gennem livet. I denne undersøgelse har forældre til mere end 50.000 spæd-

⁸ Spørgeskemaerne er udelukkende sendt til mødre. Vi har valgt kun at sende spørgeskemaet til den ene forælder for at spare børnefamiliernes tid, og erfaringerne fra en tidligere lignende undersøgelse viser, at svarprocenterne er markant højere blandt mødre end fædre (Rayce et al., 2021).

og småbørn i alderen 9 måneder, 2 år eller 3 år svaret på spørgsmål omkring barnets udvikling, deres egen trivsel og familiens daglige liv i hjemmet⁹, hvilket også er nogle af de ting, som mødrene i denne undersøgelse er blevet spurgt til. Det er derfor ikke alle spørgsmål, som indgår i spørgeskemaet til mødrene, der bliver afrapporteret i følgende analyser, men dem, hvor vi har mulighed for at sammenligne med resultaterne af SPOR.

Udsigelseskraft

Analyserne, som præsenteres i de følgende afsnit, er alene et udtryk for oplevelsen blandt de mødre i Bornholms Regionskommune, som har besvaret spørgeskemaet. Vi kan således ikke sige noget om alle mødre til børn i alderen 0-6 år.

For de mødre, som har modtaget et spørgeskema første gang i hhv. 2021 og 2022, har vi haft mulighed for at koble med registerdata. Derved kan vi få en ide om, hvad der karakteriserer de mødre, der har besvaret spørgeskemaet, og om de på en række socioøkonomiske karakteristika er anderledes end de mødre, som ikke har besvaret spørgeskemaet. Denne information hjælper med at forstå, hvilken kontekst besvarelserne skal ses i.

De mødre, som har besvaret skemaet har et højere uddannelsesniveau og en højere indkomst end de mødre, der ikke har svaret. Dette indikerer, at det i gennemsnit er de mere ressourcerstærke mødre, som har besvaret spørgeskemaet.

5.2 Større andel bornholmske mødre i risiko for at udvikle stress eller depression

Spæd- og småbørns udvikling og trivsel er afhængig af, hvordan deres forældre har det. Når forældre oplever mentale helbredsproblemer, fx depression, er der risiko for, at de i mindre grad interagerer med deres barn og er mindre tilbøjelige til at reagere på deres behov på en hensigtsmæssig måde (Field,

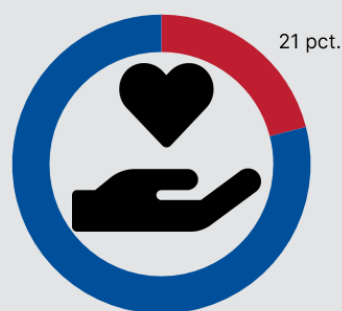
⁹ De børn og deres forældre, der deltager i SPOR, er i høj grad repræsentative for alle børn i samme alder og deres forældre på en række socioøkonomiske karakteristika.

2010). Det kan påvirke den positive interaktion mellem barn og forælder, der er så vigtig for barnets udvikling og trivsel.

Vi måler mødrenes trivsel ved hjælp af det internationalt validerede måleredskab WHO-5 (WHO, 1998). Måleredskabet består af fem spørgsmål, der spørger til, hvordan man har haft det de seneste 14 dage, fx om man 'har været glad og i godt humør' og 'har følt sig rolig og afslappet' (se Bilagstabel 2.3 for alle fem spørgsmål). Den samlede score går fra 0 til 100, hvor en høj score betyder bedre trivsel. Hvis man scorer lavere end 50, har man lav trivsel og er i øget risiko for at udvikle stress eller depression.

Blandt de mødre, som har besvaret spørgeskemaet, er den gennemsnitlige score 64. 21 % af mødrene, som har besvaret spørgeskemaet, har en score på under 50 og er således i øget risiko for at udvikle stress eller depression. Det viser Figur 5.1. Denne andel er 8 procentpoint højere sammenlignet med SPOR, hvor 13 % af mødrene placerede sig i risikozonen for at udvikle stress eller depression (se Figur 5.1 i Rayce et al., 2021).

Figur 5.1 Andel i øget risiko for at udvikle stress eller depression

Anm.: Figuren er baseret på 103 besvarelser fra mødre til børn født i 2020, 2021 eller 2022 i Bornholms Regionskommune.

Kilde: VIVE.

5.3 Mødrene adskiller sig ikke i forhold til stress i forælderrollen

Stress i forælderrollen er oplevelsen af ikke at være god nok eller slå til i forhold til de krav, forælderrollen stiller (Deater-Deckard, 1998). Hvorvidt forældrene oplever at være stressede i forælderrollen, er relateret til børns mentale trivsel (Păsărelu et al., 2022).

Vi har derfor spurgt mødre til den stress, de oplever i forælderrollen, ved hjælp af måleredskabet the Parental Stress Scale (PSS) (Berry & Jones, 1995). PSS består af en række spørgsmål om positive og negative aspekter af forælderrollen. Flere studier, heriblandt to danske valideringsstudier af PSS blandt

henholdsvis spædbørnsmødre (Pontoppidan et al., 2018) og 2-18-årige (Nielsen et al. 2020), har fundet, at stress i forælderrollen består af to dimensioner: 1) stress i forælderrollen og 2) manglende tilfredshed med forælderrollen. Vi tager udgangspunkt i disse to dimensioner, der med udgangspunkt i de to valideringsstudier måles med henholdsvis ni (stress i forælderrollen) og syv spørgsmål (manglende tilfredshed i forælderrollen) fra PSS.

Målet for stress i forælderrollen omfatter ni forskellige udsagn, fx 'At have et barn/børn gør det svært at få mine forskellige ansvar og forpligtigelser til at gå op', og 'Den største kilde til stress i mit liv er mine børn' (se alle spørgsmål i Bilagstabel 2.4). Svarene 'meget enig', 'enig' eller 'hverken enig eller uenig' på disse spørgsmål defineres som indikation på forældrestress og kodes 1, mens de resterende svarkategorier 'meget uenig' og 'uenig' kodes 0. En samlet score på 9 er således udtryk for, at der er indikation på stress i forælderrollen for alle ni spørgsmål, mens en score på 0 betyder, at der ikke er indikation på stress i forælderrollen.

Den gennemsnitlige score på forældrestress blandt de 104 mødre til børn i Bornholms Regionskommune som har besvaret spørgsmålene er 3,5. Det vil sige, at de på 3,5 ud af 9 spørgsmål viser indikationer på stress i forælderrollen. I SPOR identificeres de 10 % mødre, som oplever mest stress i forælderrollen. Disse har en score på 7 eller derover (se Figur 5.3 i Rayce et al., 2021). Blandt mødrene i Bornholms Regionskommune er der 13 %, som har indikationer på forældrestress i 7 eller flere indikatorer. Der er altså tale om en relativt lille forskel på 3 procentpoint mellem de adspurgte mødre i Bornholms Regionskommune og mødrene, som deltog i SPOR.

Ud over stress i forælderrollen blev mødrene bedt om at svare på, hvor enige eller uenige de er i syv positivt formulerede udsagn omhandlende deres tilfredshed i forælderrollen, fx 'At være forælder tilfredsstiller mig' og 'Jeg nyder at tilbringe tid sammen med mit barn/mine børn'. (se alle spørgsmål i Bilagstabel 2.4). Svarkategorierne 'meget uenig', 'uenig' og 'hverken enig eller uenig' defineres som indikation på en manglende tilfredshed i forælderrollen. Mødrene i Bornholms Regionskommune udviser generelt manglende tilfredshed i forælderrollen på meget få af de syv udsagn. Otteogtres procent af mødrene udviser ikke manglende tilfredshed i forælderrollen på et eneste udsagn. Det samme gør sig gældende for 73 % af mødrene i SPOR (se Figur 5.5 i Rayce et al., 2021). Her der altså en forskel på 5 procentpoint, men det er stadig størstedelen af mødrene, som *ikke* udviser manglende tilfredshed i forælderrollen. De resterende 32 % udviser manglende tilfredshed i forælderrollen på højst tre af de i alt syv spørgsmål, og 25 % af mødrene udviser manglende tilfredshed i forælderrollen på en enkelt indikator.

Til trods for at forældrerollen kan være stressende, oplever de adspurgte mødre i Bornholms Regionskommune således en relativt stor tilfredshed i forældrerollen.

5.4 Samme adgang til praktisk og følelsesmæssig støtte

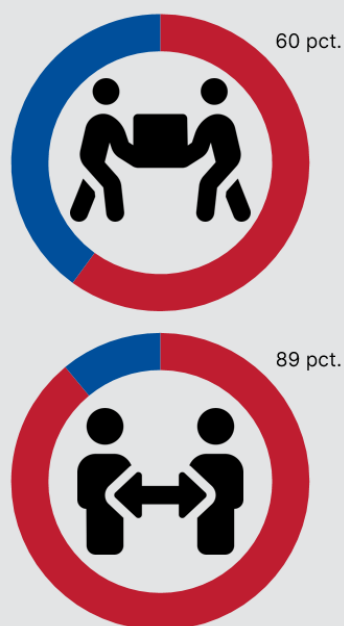
Et socialt netværk er forbundet med mental sundhed (Santini et al., 2020). Et godt socialt netværk handler ikke kun om *antallet* af sociale relationer, men i høj grad også *funktionen* af de sociale relationer (Due et al., 1999). Støttende sociale relationer, som man kan søge hjælp hos, kan bidrage til, at stressende situationer eller livsbegivenheder opleves mindre stressende, og kan både have karakter af hjælp til at klare praktiske gøremål og følelsesmæssig støtte.

Vi har derfor spurgt ind til mødrenes netværk. Det gør vi ved hjælp af følgende to spørgsmål, der adresserer henholdsvis praktisk og følelsesmæssig støtte: 'Er der nogle i dit netværk (fx familie eller venner), der kan hjælpe dig praktisk i hverdagen, hvis du har brug for det?', og 'Har du mindst én anden voksen, som du kan tale godt med, hvis du har bekymringer eller problemer?' Svarkategorierne er 'altid', 'ofte', 'af og til', 'sjældent' og 'aldrig'.

Figur 5.2 viser, at 60 % af mødrene, som har besvaret spørgeskemaet, har et socialt netværk (fx familie og venner), som ofte eller altid kan hjælpe dem med praktiske ting. Det betyder også, at 40 % af mødrene har et socialt netværk, som af og til eller sjældnere kan hjælpe med praktiske ting. Dette stemmer

Figur 5.2 Socialt netværk

Den øverste cirkel viser andelen, som ofte eller altid har nogle i sit netværk til at hjælpe dem med praktiske ting. Den nederste cirkel viser andelen, som ofte eller altid har en anden voksen de kan tale godt med om bekymringer eller problemer.

Anm.: Figuren er baseret på besvarelser fra 103 mødre til børn født i 2020, 2021 eller 2022 i Bornholms Regionskommune.

Kilde: VIVE.

nogenlunde overens med resultaterne fra SPOR, hvor 37 % af de adspurgte mødre højest af og til har et socialt netværk, som kan hjælpe med praktiske ting (se Figur 5.6 i Rayce et al., 2021). Ser vi på følelsesmæssig støtte, så svarer 89 % af mødrene i undersøgelsen, at de ofte eller altid har en anden voksen, de kan tale godt med, hvis de har bekymringer eller problemer (jf. Figur 5.2). 11 % af mødrene svarer omvendt, at de højest af og til har en anden voksen, de kan tale godt med, hvis de har bekymringer eller problemer. Det gælder både blandt mødrene i Bornholms Regionskommune og blandt mødrene i SPOR (se Figur 5.8 i Rayce et al., 2021).

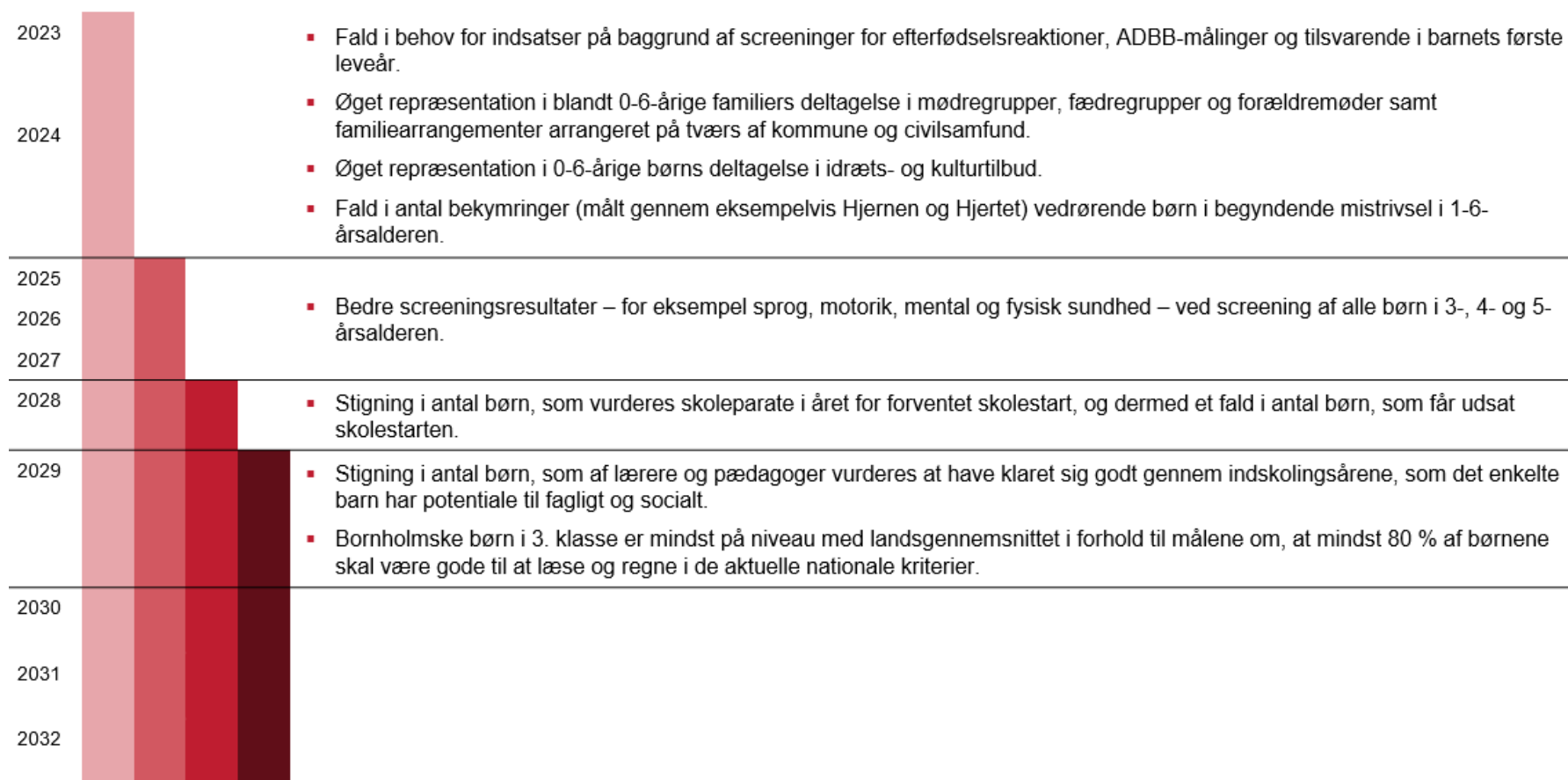
6 Opfølgning på de langsigtede mål med programmet

Som skitseret har det med programmet De små børns Bornholm været hensigten at skabe langsigtede varige forandringer for borgerne på Bornholm. Dette skal som beskrevet ske ved igennem en tidlig indsats at skabe de bedste forudsætninger for, at små børn på Bornholm trives, lærer og udvikler sig, som de skal, med en forventning om, at denne tidlige indsats vil skabe positive forandringer for børnene helt ind i deres voksenliv. Det lange sigte har været det helt centrale omdrejningspunkt i tilrettelæggelsen af programmet, hvilket også afspejles i de langsigtede mål, der er formuleret for programmet.

Der er oprindeligt formuleret otte mål for programmet, som tidsligt vedrører forskellige stadier i børnenes liv. Mens nogle af målene vedrører børnene, mens de er helt små, vedrører andre mål børnene, når de når skolealderen. Af dette følger, at der vil være forskel på, hvornår der tidsligt kan følges op på, hvorvidt målene er nået. I Tabel 6.1 er målene rangeret efter, hvornår i børnenes liv det kan opgøres, om de er nået. I tabellen har vi ligeledes estimeret, hvornår der forventeligt vil kunne følges op på målene. Dette også taget i betragtning, at selve udviklingen af indsatserne i programmet har fundet sted i en stor del af den forgangne programperiode, hvorfor de små børn på Bornholm og deres familier først i sidste halvdel af indeværende programperiode har mødt det fulde program. Den fulde virkning af programmet vil først vise sig over tid, og når der skal følges op på de langsigtede mål, er det derfor vigtigt at følge udviklingen i data over en årrække.

Anbefalingen på baggrund af ovenstående er, at opfølgningen på de langsigtede mål sker med udgangspunkt i børn fra årgang 2022 og frem, mens børn fra årgang 2020 og 2021 kan anvendes som sammenligningsgrundlag (baseline). Estimeringen er endvidere, at opfølgningen på data for de første mål kan påbegyndes i 2023, og at opfølgningen på data for de sidste mål kan påbegyndes i 2029 (se Tabel 6.1)

Tabel 6.1 Estimat over, hvornår opfølgning på de langsigtede mål kan påbegyndes

Kilde: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

Da opfølgningen på de langsigtede mål har en længere tidshorisont, er det vores anbefaling, at Bornholms Regionskommune og herunder programledelsen i det videre arbejde med programmet arbejder med at operationalisere de langsigtede mål ved at formulere delmål. Ved at opstille delmål for opnåelsen af de langsigtede mål med programmet bliver det muligt at følge op på målene på den kortere bane og derigennem følge, hvorvidt man bevæger sig i den ønskede retning med programmet.

Det er yderligere en anbefaling, at Bornholms Regionskommune inden påbegyndelsen af næste programperiode tages stilling til, hvordan de langsigtede mål opgøres. Hovedparten af de langsigtede mål kan følges med data, som allerede foreligger i det kommunale system. Dog bør der tages stilling til, hvordan man vil opgøre en øget repræsentation af 0-6-årige børns deltagelse i idræts- og kulturtilbud, en øget repræsentation blandt familiers deltagelse i forældremøder og familiearrangementer samt stigningen i antal børn, som af lærere og pædagoger vurderes at have klaret sig godt gennem indskolingsårene.

Dertil bør det overvejes, hvorvidt målet om fald i behov for indsatser på baggrund af screeninger for efterfødselsreaktioner, ADBB-målinger og tilsvarende i barnets første leveår samt målet om fald i antal bekymringer vedrørende børn i begyndende mistrivsel i 1-6-årsalderen afspejler hensigten med programmet. Som beskrevet er hensigten med programmet at sætte tidligt ind over for de børn og forældre, der er i begyndende mistrivsel, og en række af de udviklede indsatser i programmet har netop til hensigt mere systematisk tidligt at opspore mistrivsel med henblik på at sætte ind med en tidlig indsats. Forventningen på den baggrund vil være, at man i en årrække vil se en stigning snarere end et fald i henholdsvis behovet for indsatser i barnets første leveår og antallet bekymringer vedrørende børn i mistrivsel. Disse to mål kan Bornholms Regionskommune derfor med fordel overveje at reformulere.

7 Konklusion

Evalueringsdesignet består af tre delelementer, der samlet set har to formål. Den primære del af evalueringen er gennemført løbende som en formativ evaluering, med det formål at informere og understøtte indsats- og programudviklingen i programperioden. Registerstudiet og surveyen har derimod en mere deskriptiv karakter og har til formål på længere sigt at udgøre grundlaget for at kunne følge op på de langsigtede mål med programmet.

Hensigten med denne evalueringsrapport er at gøre status over arbejdet med programmet De små børns Bornholm, her halvvejs i programperioden. Som beskrevet i Kapitel 6 er det endnu for tidligt at følge op på programmets langsigtede mål. Med denne evaluering følger vi derfor op på de iværksatte indsatsers udvikling samt virkninger på kort og mellemlangt sigt, dette med udgangspunkt i følgende sidestillede evalueringsspørgsmål:

- Har indsatserne fokus på udfordringerne på Bornholm, som de er afgrænset i den oprindelige ansøgning?
- Er indsatserne udviklet over evalueringsperioden fra idestadie til indsatser, der virker i praksis?

Den formative evaluering viser, at de ni indsatser i deres nuværende form i vid udstrækning er implementeret og virker i praksis. Dertil viser evalueringen, at der er tegn på de forventede virkninger af indsatserne både på kort og mellemlangt sigt. Ved at forbinde de enkelte indsatsers virkninger på kort og mellemlangt sigt med de langsigtede mål med programmet i to tværgående forandrings teorier er det belyst, at virkningskæderne både i de enkelte indsatser og på tværs af indsatserne er aktiverede. På den baggrund er det vores vurdering, at programmet har potentialet til at kunne gøre den forskel for småbørnsfamilierne på Bornholm, som er ønsket med programmet.

Samlet set er det således vores vurdering, at programmet, som det foreligger på nuværende tidspunkt i programperioden, har potentialet til at kunne imødekomme de udfordringer på Bornholm, som de er afgrænset i den oprindelige programansøgning. Forventningen er således, at man på Bornholm er lykkes med at styrke, gentænke og videreudvikle den samlede kommunale og tværsektorielle indsats for småbørnsfamilier på Bornholm. Dermed kan indsatserne potentielt gøre den positive forskel for de små børn og småbørnsfamilierne på Bornholm, som var hele hensigten med programmet. Hvorvidt indsatserne kommer til at have den forventede langsigtede virkning, afhænger både af en fortsat drift af de indsatser, der er iværksat under programmet, og af, at medarbejdere og ledere fortsætter videreudviklingen og den lokale tilpasning af

indsatserne på baggrund af den læring der opstår i arbejdet med indsatserne. På programniveau er det endvidere centralt, at programledelsen fortsætter det strategiske arbejde med, at skabe og sikre sammenhæng på tværs af indsatser og understøtter medarbejdere og ledere i de enkelte indsatser i den fortsatte udvikling og implementering af indsatserne. I løbet af den forgangne programperiode er der, som en del af den formative evaluering, opbygget en øget evalueringskapacitet i programledelsen. Dette udgør et godt fundament for, at programmet også fremadrettet læringsunderbygges i den videre udvikling. For nuværende er evalueringskapaciteten centreret på få hænder i programledelsen, det vil derfor fremadrettet være hensigtsmæssigt, at det som en del af det strategiske arbejde konceptualiseres, hvordan udviklingen af programmet fremadrettet understøttes af løbende evaluering (se også Bilag 1 for en mulig ramme for den fremadrettede evaluering).

I surveyen og registerstudiet, som det er beskrevet i Kapitel 4, dokumenteres det, at de forhold omkring småbørnsfamilierne på Bornholm, der ved programmets indledning er beskrevet i programansøgningen, stadig gør sig gældende. Dette bekræfter den fortsatte relevans af programmet og indsatserne under det, da det med denne evaluering netop er belyst, at programmet har potentialet for at kunne gøre en positiv forskel for familierne på Bornholm.

Den lyttende og lærende tilgang, som er anvendt i udviklingen af programmet De små børns Bornholm, har været og er en anderledes tilgang til udvikling af kommunal praksis end oftest set. Udviklingen af programmet har hvilet på systematisk lytning til småbørnsfamiliernes fortællinger om deres liv og hverdag, faglige 'lyttelabs', hvor de fagprofessionelle tværfagligt har reflekteret sammen om familiernes fortællinger og iværksættelse af systematiske afgrænsede afprøvninger af indsatser i praksis, der hurtigt har skabt konkrete erfaringer at bygge videre på. Med støtte fra Egmont Fonden har det været muligt at tilgå opgaveløsningen med tålmodighed og fokus på løbende udvikling, implementering og tilpasning. I en tid, hvor der er fokus på de vilde problemer, som udfordrer vores velfærdssamfund (Bukdahl, 2021), er der en øget erkendelse af, at de traditionelle velfærdsløsninger er udfordrede (Nielsen, 2021). Med programmet De små børns Bornholm anerkender Bornholms Regionskommune, at løsningen på komplekse udfordringerne skal findes i tværfaglige og tværprofessionelle indsatser, som kræver tålmodighed og løbende udvikling samt lokal tilpasning og implementering for at virke i praksis og derigennem skabe varige forandringer. Derfor er det også centralt, at andre kommuner, der vil lade sig inspirere af De små børns Bornholm, ikke implementerer programmet en-til-en, men derimod lader sig inspirere af den tilgang og det mindset, der karakteriserer programmet. Vurderingen er, at programmet De små børns Bornholm kan tjene som inspiration til andre kommuner i forhold til at løse udfordringer med afsæt i den lokale kontekst og ved at anvende den ekspertviden og de konkrete erfaringer i mødet med borgerne, som de fagprofessionelle i kommunerne besidder.

DEL 2

Dokumentation

8 Data og analyse

Dette bilag præsenterer evalueringsdesign, data og metoder detaljeret.

Som beskrevet i Kapitel 1 består evalueringen af både summative og formative (læringsorienterede) elementer, hvor de formative dele af evalueringen har været en løbende proces med afvikling af workshoper og feedback til Bornholms Regionskommune. De summative dele af evalueringen er surveyen og registerstudiet, der afrapporteres i denne rapport.

I de følgende afsnit beskrives datakilderne og den måde, hvorpå data analyseres. Indledningsvist præsenteres evalueringsdesignet og den særlige evaluatorrolle, som VIVE har indtaget i forbindelse med evalueringen af De små børns Bornholm.

8.1 Evalueringsdesign

En evalueringsmodel er et sæt af principper, der styrer en evaluering og hjælper med at besvare spørgsmål om, hvordan evalueringen skal tilrettelægges. Evalueringsmodellen udpeger et perspektiv for evalueringen og et afgrænset antal spørgsmål til besvarelse. I dette tilfælde vælges virkningsevaluering (Dahler-Larsen, 2013), som også er kendt som den teoribaserede evaluering (Chen, 1990; Pawson & Tilly, 1999; Weiss, 1997; Donaldson, 2007).

Evalueringen har formativt bidraget med læring og er i de summative dele opsamlende på status og udvikling for Bornholm som helhed og særligt for de små børn på Bornholm. Dermed har evalueringen understøttet udviklingen af programmet, samtidig med at de opsamlende evaluerer, om programmet har igangsat positive udviklinger, der kan bidrage til de indledningsvist formulerede målsætninger.

I en lærings- og udviklingsorienteret evaluering fokuseres der helt bevidst på at identificere de aspekter af en indsats, der er diskutabel og ikke fungerer optimalt, uanset om der er tale om en ellers ganske velfungerende indsats. I evalueringen af De små børns Bornholm er der dermed fokuseret på at stille spørgsmål, der ellers ikke ville blive stillet, og derigennem give Bornholms Regionskommune et kvalificeret grundlag for at udvikle programmet. Denne formative evaluering skal dermed ikke alene vurderes på sit slutprodukt, altså denne afrapportering. I bedste fald og i princippet har denne evaluering forinden overflødiggjort meget af det, der skulle have stået i denne afrapportering, fordi resultaterne allerede er leveret som feedback, og indsatserne derigennem er blevet tilpasset.

De formative dele af evalueringen har givet mulighed for at følge op på programmet og enkeltdele og dermed fokusere på, hvor der sker innovation, og hvordan programledelsen bedst muligt kan understøtte spredningen af dette. Feedback er blevet givet både i forbindelse med workshops, hvor forandringsteoriene løbende er taget op til revision, og i den løbende dialog med programledelsen i form af statusmøder og statusrapportering.

Et vigtigt element i den summative evaluering af den første del af programmets levetid er også for VIVE at understøtte den videre evaluering af programmet, såfremt programmet videreføres. Dette er blevet gjort ved, at VIVE har designet og drevet et registerstudie på Danmarks Statistiks forskerordning, hvor data løbende er blevet bearbejdet.

8.2 Evalueringsspørgsmål

Evalueringen af De små børns Bornholm fokuserer på to sidestillede evalueringsspørgsmål:

- Har indsatserne fokus på udfordringerne på Bornholm, som de er afgrænset i den oprindelige ansøgning?
- Er indsatserne udviklet over evalueringsperioden fra idestadie til indsatser, der virker i drift?

Evalueringsspørgsmålene er formuleret således, at det første forholder sig til, hvordan indsatserne kan ses som potentielle løsninger på udfordringerne på Bornholm, som de er skitseret indledningsvist. Desuden rummer dette spørgsmål også behovet for at opdatere blikket på disse udfordringer, som det gøres i registerstudiet tilknyttet til evalueringen.

Det andet evalueringsspørgsmål forholder sig til udviklingen af indsatserne, og hvordan denne udvikling understøtter en løbende tilpasning af indsatserne til den virkelighed, medarbejderne arbejder i. Dette er vigtigt af to årsager – for det første fordi konteksten bevæger sig over evalueringsperioden, og for det andet fordi indsatserne, som de er beskrevet i den oprindelige ansøgning, ikke endnu var implementerbare. Fokus her er også, hvorvidt indsatserne kan fortsætte driften, uden at der kontinuerligt er fokus på implementeringen fra centralt hold. Dermed menes ikke, at indsatserne skal være i ensartet drift. Den løbende tilpasning af indsatserne er central for den bæredygtige drift af indsatserne.

8.2.1 Registerstudie

Til den summative del af evalueringen er der blevet indsamlet og behandlet kvantitative data. Formålet med denne indsamling og behandling har været at udarbejdet en målgruppebeskrivelse, der præsenterer fødselsårgangene deskriptivt og giver et tæt kendskab til målgruppen, og hvilke fællestræk der er relevante at fokusere på i forbindelse med videreudviklingen af programmet. Målgruppebeskrivelsen fungerer som et input til videreudviklingen af programmet. Registerstudiet kan fremadrettet også udgøre en baseline, som senere i programperioden kan være grundlag for opfølgning på målene med programmet. Registerstudiet er nærmere beskrevet i afsnit 8.3.

8.2.2 Survey-undersøgelse

Der er i forbindelse med evalueringen udsendt et årlig survey til alle mødre til børn i målgruppen. Spørgeskemaundersøgelsen er udsendt gennem borgernes digitale postkasse af Bornholms Regionskommune. VIVE har indsamlet data i en online-survey. VIVE har anvendt en eksisterende spørgeramme, der består af en kombination af validerede redskaber til måling af barnets udvikling og trivsel, forældre-barn-relation, forældrens trivsel, det daglige liv i hjemmet samt dagtilbud og pasning. Surveyen er nærmere beskrevet i afsnit 8.4.

Formålet med surveyen har været at give et indblik i hjemmemiljøet for de små børn på Bornholm. Surveyen er udelukkende udsendt til mødrene i familierne for at spare tid i børnefamilierne. Dette valg blev truffet som del af det indledende design til evalueringen af De små børns Bornholm. Valget med udelukkende at udsende skemaet til mødrene betyder, at resultaterne af surveyen skal tolkes som mødrenes vurderinger af hjemmemiljøet og børnene og ikke forældrenes vurdering af dette.

8.2.3 Real-time evaluering

Real-time evaluering (RTE) har udgjort den evalueringsteoretiske tilgang for evalueringen af De små børns Bornholm. Dermed har evalueringsdesignet løbende kunnet tilpasses udviklingen af De små Børns Bornholm og har løbende kunnet give feedback. Et af de særegne karakteristika ved RTE, er at evalueringen gennemføres sideløbende med udvikling og implementering af programmer, frem for retrospektivt ved et programs afslutningen (Polastro, 2014). I de hastigt skiftende omgivelser, som De små børns Bornholm er udviklet i, er RTE blevet anvendt til at identificere udfordringer og løsninger, både i relation til specifikke indsatser og i relation til mere organisatoriske implementeringsforhold.

RTE er i sin grundform formativ og er inspireret af den evaluatrorolle, som også Michael Quinn Patton har beskrevet i fx *Utilization Focused Evaluation* (2008) og *Developmental Evaluation* (2010). Her er evaluator ikke en ekstern aktør, men derimod løbende involveret i programmet for at understøtte udviklingen af det. VIVE vil i denne evaluatrorolle være i stand til at følge programmet tæt og sætte ind der, hvor der sker interessante udviklinger og innovationer, der kan spredes til hele programmet. Evalueringen tilrettelægges som en proces, hvor hvert skridt informerer det næste, der således hviler på den nyeste og mest relevante viden.

8.3 Registerstudie

Registeranalysen bygger på registerdata fra Danmarks Statistik. Data er behandlet og analyseret via Danmarks Statistiks forskerordning, og det er dermed ikke muligt at identificere enkeltpersoner i datasættene. Registerdata er data indsamlet af myndigheder med et administrativt formål, og de indeholder oplysninger på individniveau i pseudonymiseret form.

Vi identificerer børn i alderen 0-6 år ved begyndelsen af sidste kvartal af 2022. Disse børn opdeler vi i to grupper: Den ene gruppe er de børn, som bor i Bornholms Regionskommune, og den anden gruppe er de børn, som bor i de øvrige kommuner i Danmark. Ud over børnene identificerer vi også deres forældre for at kunne beskrive børnenes sociale og økonomiske baggrund, også kaldet den socioøkonomiske baggrund.

8.3.1 Anvendt data

8.3.1.1 Uddannelse, indkomst og fagklassifikation

I beskrivelsen af børnenes socioøkonomiske baggrund ser vi for det første på begge forældres uddannelsesniveau. Vi identificerer forældrenes højeste fuldførte uddannelse og kategoriserer denne i én af fire grupper: grundskole eller ungdomsuddannelse, erhvervsfaglig uddannelse, videregående uddannelse og ukendt uddannelse. Den første gruppe, grundskole og ungdomsuddannelse, dækker over grundskolen, forberedende uddannelser, erhvervsfagligt grundforløb og gymnasiale ungdomsuddannelser. Den anden gruppe, erhvervsfaglige uddannelser, dækker over erhvervsfaglige uddannelser og arbejdsmarkedsuddannelser (AMU). Den tredje gruppe er videregående uddannelser, som både dækker over korte, mellem-lange og lange videregående uddannelser samt ph.d.-uddannelser. Derudover har vi en fjerde gruppe, hvor vi ikke kan identificere deres uddannelse.

For det andet ser vi på forældrenes indkomst. Der findes mange måder at opgøre indkomst på. Vi anvender forældrenes disponible indkomst, som opgøres som indkomst efter skat og renteudgifter tillagt beregnet lejeværdi af egen bolig (Danmarks Statistik, u.å.). Vi sorterer alle fædre til børn i alderen fra højeste til laveste disponible indkomst og opdeler dem i fire lige store grupper, også kaldet kvartiler. Vi gør det samme for mødrene. Den 1. indkomstkvarartil indeholder de 25 % af hhv. mødre og fædre til børn i alderen 0-6 år som har den laveste disponible indkomst, mens den 4. indkomstkvarartil indeholder de 25 %, som har den højeste disponible indkomst.

For det tredje undersøger vi, hvilken fagklassifikation forældrenes arbejde hører under. Klassifikationen er et redskab til at organisere stillinger i nogle grupper på baggrund af de opgaver, der udføres i stillingen. Til dette anvendes DISCO-08 (Danmarks Statistik, 2011), som gør det muligt at sammenligne personer med samme arbejdsfunktion uanset medarbejderens formelle titel og uddannelse. Se Bilagstabel 2.1 og Bilagstabel 2.2 for den opdeling af fagklassifikationer, vi anvender.

For det fjerde ser vi på, om forældrene er i arbejde eller under uddannelse. Til dette anvender vi Danmarks Statistiks socioøkonomiske klassifikation, SOCIO13. Denne angiver, på baggrund af den væsentligste indtægtskilde eller beskæftigelse, om personen er selvstændig erhvervsdrivende, medarbejdende ægtefælle, lønmodtager, arbejdsløs (nettoledige, inkl. jobparate kontanthjælpsmodtagere) eller uden for arbejdsstyrken, herunder pensionist, kontanthjælpsmodtager (inkl. kontanthjælpsmodtagere i aktivering) eller under uddannelse.

8.3.1.2 Psykiatri

Vi identificerer, hvorvidt forældrene til børnene på et tidspunkt er blevet diagnosticeret med en psykisk lidelse. Vi anvender diagnoser fra Landspatientregisteret til at identificere en lang række psykiatriske diagnoser. Grupperingen af diagnoser følger Mortensen et al. (2020) og dækker organiske psykiske lidelser som følge af hjerne-skade, dysfunktion, psykotiske lidelser (skizofreni), affektive sindslidelser (bipolar), moderat eller svær depressiv episode, periodisk depression, vedvarende affektive tilstande, fobi/angst, reaktioner på svær belastning og tilpasningsreaktioner, dissociative tilstande og forstyrrelser, andre nervøse tilstande og uspecificeret psykisk sygdom eller forstyrrelse.

8.3.1.3 Etnicitet

Børnenes etnicitet belyses på to måder. Den ene måde handler om, hvorvidt børnene er indvandrere, efterkommere eller har dansk oprindelse. Indvandrere er født i udlandet, og ingen af forældrene er både danske statsborgere og født i Danmark.

Efterkommere er født i Danmark, men ingen af forældrene er både danske statsborgere og født i Danmark. Personer med dansk oprindelse er personer, der har mindst én forælder, der både er dansk statsborger og født i Danmark. Den anden måde, vi belyser etnicitet på, er ved at se på børnenes oprindelsesland, og hvorvidt dette er et ikke-vestligt land eller ej.

8.3.1.4 Indskrevet i dagtilbud

Vi identificerer andelen af børn, som er indskrevet i dagtilbud, på baggrund af registret BOERNFB, der indeholder oplysninger om indskrevne børn i alderen 0-5 år. Registret indeholder kun oplysninger om indskrevne børn i kommunale og selvejende dagtilbud. Vi har således ikke oplysninger om børn indskrevet i private daginstitutioner.

Analyserne tager udgangspunkt i de børn, som bor i Bornholms Regionskommune i 2022. Registret er senest opdateret med oplysninger om indskrevne børn i 2021. Det betyder, at vi ikke kan sige noget om de børn i målgruppen, som er født i 2022, og som er 0 år gamle. Vi ser derfor på, om de børn, som i 2022 er i alderen 1-6 år, i 2021, da de var 0-5 år, var indskrevet i et dagtilbud, uanset hvilken kommune de på det tidspunkt boede i og eventuelt var indskrevet i et dagtilbud i.

8.3.1.5 Flytninger

Vi identificerer, om børnene er flyttet, på baggrund af deres adresse i det enkelte år. Analyserne tager udgangspunkt i de børn, som i 2022 bor i Bornholms Regionskommune eller i en anden kommune i Danmark. For disse to grupper af børn ser vi på, om deres bopælsadresse ændrer sig fra det ene år til det næste. Vi kan ikke se, om børnene flytter inden for samme år. Det betyder, at antallet af flytninger formentlig er højere end det af rapporterede, og at vi for børn, som i 2022 er 6 år gamle, kan identificere en flytning maksimalt seks gange, mens vi for børn, som er født i 2022, ikke kan identificere flytninger.

8.3.1.6 Anbringelser og forebyggende foranstaltninger

Anbringelser identificerer vi på baggrund af registret BUAF og forebyggende foranstaltninger på baggrund af registret BUFO. Begge registre indeholder oplysninger til og med 2021, og vi har således ikke oplysninger om anbringelser og forebyggende foranstaltninger for børn født i 2022. For børn født i 2016-2021 har vi oplysninger til og med 2021.

I anbringelsesregistret, BUAF, kan vi identificere forskellige hændelser i anbringelsessager, fx at der bliver iværksat en ændring af anbringelsessted, at der er ændring fra tvangsanbringelse til frivillig anbringelse, eller at der er iværksat en anbringelse. Vi anvender oplysninger om, hvorvidt der er iværksat en anbringelse, til at identificere de børn, som er anbragt.

I registret indeholdende oplysninger om forebyggende foranstaltninger, BUFO, kan vi identificere, efter hvilken paragraf i Lov om Social Service (tidligere Bistandsloven) støtten (den forebyggende foranstaltning) er givet. Vi anvender oplysninger om, hvorvidt der er blevet givet en forebyggende foranstaltning, uanset typen, til at identificere børn, som har modtaget støtte i form af forebyggende foranstaltninger.

8.3.1.7 Oplysninger fra fødslen

Oplysninger om fødselsvægt og gestationsalder stammer fra registret MFR – levedefødte fra det medicinske fødselsregister. Registret opdateres ikke længere og indeholder kun fødsler til og med 2018. Det betyder, at analyserne kun kan laves på børn født fra 2016 til 2018. For børn født i 2019-2022 har vi således ikke oplysninger fra fødslen.

8.3.2 Dataanalyser

Vi anvender registerdata til at lave simple beskrivende analyser. Med beskrivende analyser menes der her afrapportering af andele. Det kan fx være andelen af børn med etnisk dansk oprindelse. Metoden er anvendelig til at karakterisere børnene i målgruppen, idet man både kan forholde sig til niveauet, som fx andelen med dansk oprindelse, og en eventuel forskel mellem grupper, her mellem børnene i alderen 0-6 år i Bornholms Regionskommune og børn i alderen 0-6 år i de øvrige kommuner.

8.3.2.1 Statistisk test for forskelle mellem grupper

I de tilfælde, hvor vi sammenligner børnene i alderen 0-6 år i Bornholms Regionskommune og børn i alderen 0-6 år i de øvrige kommuner, tester vi med en t-test, hvorvidt forskellen mellem de to grupper er statistisk sikker (også benævnt statistisk signifikant). Når vi vurderer, om en forskel mellem de to grupper er statistisk signifikant, beregner vi en p-værdi. P-værdien udtrykker sandsynligheden for, at vi finder en forskel mellem de to grupper, selvom der faktisk ikke er nogen forskel. Det vil sige, at når noget er statistisk signifikant på 5-pct.s signifikansniveau, så er der 5 % sandsynlighed for, at den forskel, vi observerer, faktisk ikke findes. Derfor vil et lavere signifikansniveau betyde, at vi er mere sikre på, at forskellen er systematisk og ikke bare en tilfældighed.

I denne undersøgelse kommenterer vi på alle forskelle, der er statistisk signifikante på 5-pct.s signifikansniveau eller på 10-pct.s niveau (marginal statistisk signifikans).

8.4 Survey-undersøgelse blandt mødre til børn født i 2020-2022

I programperioden fra 2020-2023 er der løbende udsendt spørgeskemaer til mødre, som har fået et barn i 2020-2022, og som er bosat i Bornholms Regionskommune.

8.4.1 Dataindsamling og svarprocenter

Mødrene har modtaget et spørgeskema én gang årligt, hvor første gang er i året, efter at deres barn er født, som illustreret i Tabel 8.1. Det vil sige, at mødre til børn født i 2020 har modtaget første spørgeskema i 2021 og et skema igen i 2022 og 2023, mens mødre til børn født i 2021 har modtaget første skema i 2022 og et skema igen i 2023, og mødre til børn født i 2022 har modtaget ét spørgeskema i 2023. Det vil sige, at der i alt har været seks spørgeskemaudsendelser. I 2021 er spørgeskemaet udsendt til 293 mødre, som har fået et barn i 2020. I 2022 er skemaet sendt til i alt 568 mødre, hvoraf de 290 er mødre til børn født i 2021, som modtager skemaet første gang, og de 278 er mødre til børn født i 2020, som modtager skemaet anden gang. I 2023 er skemaet sendt til i alt 832 mødre, hvoraf de 263 er mødre til børn født i 2022, som modtager skemaet første gang, de 280 er mødre til børn født i 2021, som modtager skemaet anden gang, og de 289 er mødre til børn født i 2020, som modtager skemaet tredje gang. Antal mødre til børn født i samme år varierer en smule over tid, idet mødre, som er flyttet væk fra Bornholms Regionskommune i løbet af programperioden, ikke har modtaget et skema, efter at de er flyttet, ligesom mødre, som er flyttet til Bornholms Regionskommune i løbet af programmet, men ikke boede her fra starten, har modtaget skemaet.

Tabel 8.1 Oversigt over udsendte spørgeskemaer

	2021	2022	2023
Mødre til børn født i 2020	293	278	289
Mødre til børn født i 2021		290	280
Mødre til børn født i 2022			263

Kilde: VIVE.

Spørgeskemaerne er udsendt af Bornholms Regionskommune via e-Boks, således at Bornholms Regionskommune var afsender af meddelelsen, som mødrene modtog. I invitationsbrevet var formålet med undersøgelsen og anonymiteten for deltagerne forklaret, ligesom det blev grundigt forklaret, at det er VIVE, der modtager data, og ikke Bornholms Regionskommune. Det sidste er for at understøtte svarprocenten.

VIVE har i samarbejde med programledelsen igangsat forskellige tiltag i løbet af programperioden for at få en så høj svarprocent som muligt. Et af disse tiltag er, at der er udsendt en informationspjece om spørgeskemaundersøgelsen til alle relevante fagpersoner i regionskommunen. Informationspjece indeholder alle relevante oplysninger om undersøgelsen såsom formål, populationsafgrænsninger og GDPR-regler. Endelig indeholder pjecen også kontaktoplysninger på kontaktpersoner i Regionskommunen og hos VIVE, således at fagpersoner eller mødre umiddelbart kan tage kontakt. Et andet tiltag er, at synligheden af undersøgelsen understøttes ved at omtale undersøgelsen på alle workshops og aktiviteter. Dermed sikres det, at spørgeskemaundersøgelsen er præsent for alle fagpersoner, hvis de bliver spurgt om den af mødre. Ligeledes opfordres fagpersonerne til at være opsøgende i forhold til mødre og omtale vigtigheden af, at de besvarer spørgeskemaet.

På trods af de nævnte tiltag ender vi med en svarprocent på mellem 9 og 22 (jf. Tabel 8.2). Dette er generelt meget lave svarprocenter.

Tabel 8.2 Svarprocenter

	2021	2022	2023
Mødre til børn født i 2020	22 % (64 fulde eller delvise besvarelser)	16 % (44 fulde eller delvise besvarelser)	10 % (29 fulde eller delvise besvarelser)
Mødre til børn født i 2021		18 % (53 fulde eller delvise besvarelser)	9 % (24 fulde eller delvise besvarelser)
Mødre til børn født i 2022			12 % (32 fulde eller delvise besvarelser)

Anm.: Svarprocenterne er beregnet på baggrund af antal fulde eller delvise besvarelser på spørgeskemaet ud af antal udsendte jf. Tabel 8.1.

Kilde: VIVE.

Det lave antal besvarelser betyder også, at det er svært at følge de samme mødre over tid. Af de 64 mødre til børn født i 2020, som enten delvist eller helt har besvaret det første spørgeskema i 2021, er der kun 20, som har besvaret spørgeskemaet igen i 2022, og af disse 20 er der 10, som har besvaret skemaet tredje gang i 2023. Det er så få, at vi ikke kan udlede noget om udviklingen over tid.

I denne afrapportering anvender vi alene svarene fra det *første* spørgeskema, som mødrene besvarer. Det gør vi, fordi vi ud fra dette kan sige noget om mødrenes udgangspunkt, fra deres børn er helt små. Derudover er det i det første skema, at vi har flest besvarelser. I alt har vi 149 delvise (46) eller fulde besvarelser (103) svarende til en svarprocent på 18 % på det første spørgeskema udsendt til tre årgange, hvilket vi betragter som en relativt lav svarprocent. På det efterfølgende skema, når børnene er et år ældre, er der blot 68 besvarelser, hvor kun de 45 er fulde besvarelser, og der er endnu færre besvarelser, hvor det er de samme mødre, som har besvaret begge gange. Det er derfor ikke muligt at sige noget om udviklingen over tid for de samme mødre.

8.4.2 Indhold i spørgeskemaet

Vi anvender en eksisterende spørgeramme anvendt i SPOR – Børns udvikling og trivsel gennem livet (Rayce et al., 2021), der består af en kombination af validerede redskaber til måling af barnets udvikling og trivsel, forældre-barn-relation, forældrerens trivsel, det daglige liv i hjemmet samt dagtilbud og pasning.

Tabel 8.3 indeholder en oversigt over de måleredskaber og items, som anvendes i spørgeskemaet til mødre i året, efter at deres barn er født, i forbindelse med De små børns Bornholm.

Tabel 8.3 Oversigt over måleredskaber anvendt i survey sendt til mødre, året efter at barnet er født

Domæne	Tema	Måleredskab/items
Barnets udvikling og trivsel	Gestationsalder	Enkelt item
	Kronisk sygdom eller handicap	To items fra 'Børn og Unge i Danmark'
	Socioemotional udvikling	Ages and Stages Questionnaire-Social Emotional 2 (ASQ:SE-2)
	Temperament	En item fra evaluering af 'Familieiværksætterne'
Forælder-barn-relation og forældretil	Forældrefærdigheder og viden	Socio-Emotional Assessment/Evaluation Measure (SEAM) forældreprofil
Forældres trivsel	Stress i forælderrollen	The Parental Stress Scale (PSS)
	Trivsel	WHO-5
	Tilfredshed i parforholdet	Fire items fra The Couples Satisfaction Index (CSI)
	Samarbejde mellem skilte forældre	Enkel item
	Praktisk og følelsesmæssig støtte	To items fra the Copenhagen Social Relations Questionnaire (CSRQ)
Det daglige liv i hjemmet	Amning	Fire items fra evaluering af 'Familieiværksætterne'
	Deleordning blandt skilte forældre	Fem items inspireret af 'BørnUngeLiv.dk' og 'Børn og Unge I Danmark'
	Børns skærmtid	To items inspireret af studie af Cheung et al. 2017
	Sprog talt i hjemmet	To items fra 'Børn og Unge I Danmark'
	Arbejde og ugentlige arbejdstimer	To items fra evaluering af 'Familieiværksætterne'
	Selvoplevet økonomi	En item fra 'Børn og Unge I Danmark'
	Forældres forhold til mobiltelefon	To items inspireret af the Smartphone Addiction Scale (SAS)
	Stimulerende aktiviteter	Fire items fra det irske studie 'Preparing for Life'
Dagtilbud og pasning	Type af pasning	Tre items
	Antal timer i dagtilbud	En item fra 'Børn og Unge i Danmark'
	Alder ved start i dagtilbud	En item

Kilde: VIVE og Rayce et al., 2021.

8.4.3 Dataanalyse

I analyserne, hvor vi anvender survey-data, bruger vi både delvise og fuldt gennemførte besvarelser på det første spørgeskema, som sendes til mødre til børn født i hhv. 2020, 2021 og 2022, året efter barnet er født. På baggrund af disse data laves simple beskrivende analyser. Med beskrivende analyser menes der her afrap-

portering af andele. Det kan fx være andelen af de mødre, som har besvaret spørgeskemaet, og som på baggrund af deres besvarelser er i risikozonen for at udvikle stress og depression. Fordi vi som tidligere beskrevet har fået besvarelser til at kunne sige noget om udviklingen over tid, sammenligner vi de fundne resultater med resultater fra SPOR (Rayce et al., 2021). Vi afrapporterer derfor kun på udvalgte spørgsmål, hvor vi kan sammenligne med SPOR, og vi kan ikke teste, om eventuelle forskelle mellem besvarelserne i de to undersøgelser er statistisk signifikante.

8.5 Real-time evalueringen – workshopper

I følgende afsnit beskrives workshopperne, som de er udført i forbindelse med RTE. Disse udgør hoveddelen af den formative evalueringsindsats, både som datakilde og til feedback og læring.

I workshopperne har vi haft fokus på identifikationen af de forventede virkende mekanismer i indsatserne som grundlag for at formulere virkningskæderne i forandringsteoriene for de enkelte indsatser. En mekanisme er det, der forventes at aktivere sammenhængen mellem et kerneelement i en indsats og indsatsens virkning. En mekanisme er således ikke identisk med hverken selve indsatsen eller kerneelementet i indsatsen, men er derimod den respons, som kerneelementet iværksætter hos målgruppen (her fx borgere, medarbejdere, frivillige). Det afgørende på workshoppen har således været at få identificeret de antagelser, der ligger bag de forventede virkninger af de enkelte kernelementer i indsatsen i forhold til den specifikke målgruppe.

I de efterfølgende iterationer af workshopperne har fokus netop været på den fælles undersøgelse af, hvilke virkende mekanismer der har kunnet ses empirisk (i form af erfaringer fra deltagerne), og hvilke der ikke er blevet aktiveret. De virkende mekanismer, der ikke har kunnet genfindes empirisk, har affødt opmærksomhedspunkter og tilhørende tilpasninger, da det er tegn på, at der er udfordringer i rationalerne for indsatserne. Dette kan både skyldes, at indsatsen ikke er implementeret som ønsket, at der eksisterer en alternativ forandringsteori, eller at indsatsen faktisk ikke har nogen virkning for målgruppen, hvilket således har defineret det videre justerings- eller udviklingsarbejde.

En vigtig præmis for alle de afholdte workshopper er, at det er deltagerne, der er bærere af viden om indsatserne og disses virkning i praksis. Vi som evaluatore har ageret facilitatorer for præsentation af denne viden og har gennem indsigter på workshopperne kunnet give kvalificeret feedback om drivere og barrierer af indsatserne og mulige tilpasninger.

I alt har VIVE afholdt 35 workshops i programperioden for at følge udviklingen i de 10 indsatser,¹⁰ og der er udarbejdet tre-fire versioner af forandringsteorien for hver af de 10 indsatser. I nedenstående Tabel 8.4 ses den samlede oversigt over gennemførte workshops i indsatserne i programperioden.

Tabel 8.4 Oversigt over gennemførte workshops i programperioden

Indsatser	Oktober 2020	December 2020	Maj 2021	Juni 2021	November 2021	Januar 2022	Maj 2022	September 2022	December 2022	Marts 2023	April 2023	Antal
Familierettede indsatser												
Tættere tværfagligt samarbejde	X								X		X	3
COS-forløb				X			X		X		X	4
Theraplay				X	X					X		3
Fælles hjemmebesøg		X			X				X		X	4
Udvidet familiesamarbejde		X			X				X		X	4
Fælles forandring							X	X		X		3
Indsatser målrettet dagtilbud												
SprogTrappen		X					X			X		3
Kompetenceløft i dagtilbud	X					X	X			X		4
Tidlig indsats – inklusions- og ressource team		X			X				X		X	4
Civilsamfundsindsatser												
Civilsamfundsindsatsen			X				X			X		3

8.5.1 Afviklingen af workshopperne

Alle workshops blev så vidt muligt afholdt som fysiske workshops på Bornholm. Dog gav covid-19 og de dertilhørende forskellige restriktioner udfordringer i forhold

¹⁰ Ud over de 9 indsatser under Familierettede og dagtilbudsrettede indsatser er der også afholdt workshops og arbejdet med forandringsteorier for civilsamfundsindsatserne.

til dette, hvorfor en del workshopper blev udskudt eller afviklet virtuelt i perioden marts 2020 til maj 2021.

Den fysiske afvikling af workshoppen har givet en nærhed til deltagerne og deres udvikling, som ikke vil have været muligt at opnå gennem virtuel afvikling af workshopperne.

8.5.2 Deltagere på workshopperne

Indledningsvist var deltagerne på workshopperne primært de ledere, der var med til at udvikle indsatsene. Dermed blev det muligt at definere forandringsteorier ud fra de forventede virkninger af indsatserne. På de første workshopper startede forandringsteoriene som blanke forandringsteorier, således at indsatsernes aktiviteter kunne forbindes med programmets målsætninger på langt sigt. På den måde var workshopperne med til at sikre, at indsatserne blev tilknyttet de forventede virkninger og ikke havde andre formål.

Over evalueringsperioden er fokus og deltagerkreds til workshopperne ændret. Deltagerkredsen er helt bevidst ændret til i højere udstrækning at være medarbejderne, der udfører indsatserne og dermed har viden om den konkrete implementering og oplevede virkning af indsatserne. Workshopperne har dermed udgjort forandringsteoretiske eftersyn af indsatserne, hvor forandringsteoriene er genbesøgt og tilpasset ud fra medarbejdernes erfaringer. Dette er sket ud fra en italesat devise om, at ingen forandringsteori er endelig, og tilpasning af forandringsteorier sker ud fra den løbende implementering og tilpasning af indsatserne til den kontekst, de skal virke i. På workshopperne har det været et vigtigt fokusområde, at forandringsteoriernes virkningskæder skal kunne forbinde aktiviteterne i indsatserne med målene for De små børns Bornholm. Hvis dette ikke har været muligt, er der på workshopperne fokus på, hvordan aktiviteterne kan tilpasses, og det er adresseret til programledelsen at den konkrete indsats skal tilpasses for at være en del af programmet.

8.5.3 "Den gode historie" og status på indsatserne

I den afsluttende fase af evalueringen har workshopperne indeholdt to yderligere elementer – "Den gode historie" og en status på indsatserne fra medarbejderne.

Figur 8.1 Den gode historie

Vi samler på de gode historier – tænk på en konkret familie/et konkret barn...

Noter indsats:

Hvad karakteriserede familien/barnet/børnegruppen?

Hvad bestod indsatsen af – hvordan arbejdede du/I med familien/barnet/børnegruppen (aktiviteter, varighed mv.)?

Hvilken betydning havde indsatsen konkret for familien/barnet/børnegruppen i hverdagen – hvilken konkret udvikling/virkninger så du/I?

VIVE

Kilde: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

Figur 8.1 viser den definerede ramme for medarbejdernes tilbagemelding med gode historier. Formålet med den gode historie var at få medarbejdernes oplevelser og erfaringer med indsatserne på skrift. Dermed kan disse erfaringer indgå i evalueringen som kvalitative data. Medarbejderne skulle en og en beskrive gode oplevelser med indsatserne med fokus på virkningerne for børnene og/eller familierne.

Figur 8.2 Status på indsatserne

Status på indsatsen:

Hvor er indsatsen på skalaen fra idéstadiet til en indsats der virker i praksis (sæt kryds på linjen herunder)?

1 Idéstadie 2 3 4 5 6 7 8 9 Virker i praksis 10

Hvad er det i indsatsen der virker/hvorfor?

Hvad udfordrer indsatsen og hvad er løsningerne?

Hvad er næste skridt?

VIVE

Kilde: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

Figur 8.2 viser det ark, som medarbejderne på de afsluttende workshoper har udfyldt i forhold til status på indsatserne. Arket indeholder både en kvantitativ vurdering af indsatserne på en skal fra "Idéstadie" til "Virker i praksis" og en kvalitativ del, hvor medarbejderne har vurderet, hvad der virker, og hvad der udfordrer indsatserne. Endelig er medarbejderne blevet bedt om at vurdere, hvad næste skridt eller udvikling på indsatsen kunne være.

Data fra status på indsatserne indgår i afrapporteringen af RTE-evalueringen som kvalitative data for de enkelte indsatser.

Litteratur

- Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (2021). *Uddannelseschancer for unge mødre*. Arbejderbevægelsens Erhvervsråd.
- Berry, J.O. & Jones, W.H. (1995). The Parental Stress Scale: Initial psychometric evidence. *Journal of Social and Personal Relationships*, 12(3), 463–472.
- Black, S., Devereux, P.J. & Salvanes, K.G. (2007). From the cradle to the labor market? The effect of birth weight on adult outcomes. *The Quarterly Journal of Economics*, 122(1), 409-439.
- Bukdahl, D. (2021). *Gode løsninger på svære sociale problemer*. Samfundslitteratur.
- Chen, H.-T. (1990). *Theory-driven evaluations*. Sage Publications.
- Dahler-Larsen, P. (2013). *Evaluering af projekter – og andre ting, som ikke er ting*. Syddansk Universitetsforlag.
- Danmarks Statistik (u.å.). *DISPON_13*: <https://www.dst.dk/da/Statistik/dokumentation/Times/personindkomst/dispon-13>.
- Danmarks Statistik (2011). *DISCO-08: Danmarks Statistiks fagklassifikation*. Danmarks Statistik.
- Deater-Deckard K. (1998). Parenting stress and child adjustment: Some old hypotheses and new questions. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 5(3), 314-332.
- Donaldson, S.I. (2007). *Program theory-driven evaluation science: Strategies and applications*. Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Due, P., Holstein, B., Lund, R., Modvig, J. & Avlund, K. (1999). Social relations: Network, support and relational strain. *Social Science and Medicine*, 48(5), 661-673.
- Field, T. (2010). Postpartum depression effects on early interactions, parenting, and safety practices: a review. *Infant Behavior and Development*, 33(1), 1-6.
- Heckman, J. & Landersø, R. (2022). Lessons from Americans from Denmark about inequality and social mobility. *Labour Economics*, 77, 1-14.
- KL (2020). *Udsatte Børn – Nøgletal 2020*. KL.
- Mortensen, N.P., Andreasen, A.G. & Tegtmejer, T. (2020). *Uddannelsesresultater og -mønstre for børn og unge med funktionsnedsættelser*. VIVE.
- Nielsen, S.W. (2021). *Entreprenørstaten: Hvorfor vælgerne ønsker forsvinder op i den blå luft – og hvordan fikser vi det*. Gads Forlag.

- Nielsen, T., Pontoppidan, M. & Rayce, S.B. (2020). The Parental Stress Scale revisited: Rasch-based construct validity for Danish parents of children 2-18 years old with and without behavioral problems. *Health and Quality of Life Outcomes*, 18(1), 1-16.
- Păsărelu, C.R., Dobrea, A., Florea, I.S. & Predescu, E. (2022). Parental stress and child mental health: a network analysis of Romanian parents. *Current Psychology*, 1-13.
- Patton, M.Q. (2008). *Utilization-Focused Evaluation*, Sage Publishing.
- Patton, M.Q. (2010). *Developmental Evaluation: Applying Complexity Concepts to Enhance Innovation and Use*. Guildford Publications.
- Pawson, R. & Tilly, N. (1999). *Realistic Evaluation*. Sage Publishing.
- Polastro, R. (2014). Evaluating humanitarian action in real time: Recent practices, challenges, and innovations. *Canadian Journal of Program Evaluation*, 29(1), 118-134.
- Pontoppidan, M., Nielsen, T. & Kristensen, I.H. (2018). Psychometric properties of the Danish Parental Stress Scale: Rasch analysis in a sample of mothers with infants. *PlosOne*, 13(11), 1-20.
- Psykiatrifonden (u.å.). *Børn og unge som pårørende*: <https://psykiatrifonden.dk/viden/temaer/boern-unge-paeroerende>
- Rayce, S.B. Hansen, A.T., Mikkelsen, M. & Pontoppidan, M. (2021). *SPOR – Børns udvikling og trivsel gennem livet: Præsentation af undersøgelsen og udvalgte resultater fra første dataindsamling 2017/2018*. VIVE.
- Rigshospitalet (2018). *Videnscenter for tidligt fødte børn: Definitioner*. <https://www.rigshospitalet.dk/afdelinger-og-klinikker/julianemarie/videnscenter-for-tidligt-foedte-boern/om-tidligt-foedte/Sider/Definitioner.aspx>
- Salo, S., Flykt, M., Mäkelä, J., Lassenius-Panula, L., Korja, R., Lindaman, S. & Punamäki, R. (2020). The impact of Theraplay® therapy on parent-child interaction and child psychiatric symptoms: a pilot study. *International Journal of Play*, 9(3), 331-352.
- Santini, D.Z.I., Stougaard, S., Koyanagi A., Ersbøll, A.K., Nielsen, L., Hinrichsen, C., Madsen K.R., Meilstrup, C., Stewart-Brown, S. & Koushede, V. (2020). Predictors of high and low mental well-being and common mental disorders: findings from a Danish population-based study. *European Journal of Public Health*, 30(3), 532–538.
- Social-, Bolig- og Ældreministeriet (u. å.). *Foranstaltninger om særlig støtte*: <https://sm.dk/arbejdsomraader/udsatte-boern-og-unge/saerlig-stoette-og-hjaelp/foranstaltninger-om-saerlig-stoette>
- Sundhed.dk (2022a). *For tidlig fødsel*: <https://www.sundhed.dk/borger/patient-haandbogen/graviditet/sygdomme-og-komplikationer/foedsel/for-tidlig-foedsel/>

Sundhed.dk (2022b). *BMI – kropsmasseindeks*: <https://www.sundhed.dk/borger/patienthaandbogen/hormoner-og-stofskifte/undersogelser/bmi-kropsmasseindeks/>

Sundhedsstyrelsen (2022). *Anbefalinger for svangreomsorgen*. Sundhedsstyrelsen.

Taggart, B. (2019). *Børnehavens betydning: Med Brenda Taggarts egne ord*. Dafolo.

Weiss, C.H. (1997). Theory-based evaluation: Past, present, and future. *New Directions for Evaluation*, 76, 41–55.

WHO. (1998). *WHO (five) Well-Being Index*. World Health Organization Regional Office for Europe.

Bilag 1 **Fremadrettet evaluering af De små børns Bornholm**

I dette bilag skitserer vi, hvordan De små børns Bornholm som program fortsat kan udvikles gennem en real-time evalueringstilgang. Dette sker for at understøtte mulighederne for, at videreudviklingen og implementeringen af programmet også fremadrettet evalueringsunderstøttes, og da det endnu er uafklaret, om der også fremadrettet tilknyttes en evalueringspartner.

Det er gennem fortsat udvikling, drift og implementering, at programmets potentialer for at gøre en forskel for de små børn på Bornholm kan indfris. Bilaget er udarbejdet på baggrund af vores hidtidige erfaringer med evalueringen af De små børns Bornholm og med blik for den nuværende evalueringskapacitet i programmet samt det fremadrettede behov for at evalueringsunderstøtte programmet. Bilaget omhandler primært de evalueringsaktiviteter, vi vurderer, kan understøtte programmet fremadrettet, og har ikke fokus på ressourcer eller bemanning.

Evalueringsaktiviteter fremadrettet

For at fortsætte den positive udvikling i programmet foreslås det at videreføre evalueringstilgangen med real-time evaluering. Udviklingen af den lokalt tilpassede tilgang er sket over programmets første leveår og er set som et fast fundament for den løbende udvikling og tilpasning af programmet. Her er evalueringen blevet tilrettelagt som en proces, hvor hvert skridt informerer det næste og således står på den nyeste og mest relevante viden.

Den konkrete udmøntning af evalueringen er sket i de løbende workshopper, hvor de deltagende medarbejdere har bidraget med deres perspektiver og ekspertviden omkring status, virkninger og mulige videreudviklinger af indsatserne under programmet. Workshopperne har gennem et fokus på forandringsteoriene bygget bro fra indsatser til programmets mål. På workshopperne og i det efterfølgende praksisarbejde med at tilpasse og videreudvikle indsatserne er der taget udgangspunkt i konkrete behov og muligheder for på den måde løbende at tilpasse indsatserne.

Fremadrettet kan workshopper i indsatserne med faste kadencer med fordel videreføres som grundlaget for en fortsat drift, udvikling og implementering af programmet og indsatserne. Det kræver en kapacitet, der tilrettelægger og faciliterer workshopperne, og som samtidig kan sikre et tværgående perspektiv på indsatserne og sammenspillet mellem disse. Dette er centralt for at bibringe medarbejderne på workshopperne viden om de øvrige indsatser og deres udvikling, samt for at understøtte udviklingen af nye indsatser, når behovet eller nye gode ideer opstår. Det er

vigtigt, at workshopperne udgør en organiseret evalueringsaktivitet, og at de tilrettelægges, så de har et strategisk sigte på fremdrift i retning mod programmets langsigtede mål.

For at understøtte en bæredygtig og løbende udvikling er det vigtigt, at evalueringsopgaven forankres i en medarbejdergruppe således, at den løbende udvikling af programmet ikke bliver personafhængig, men beror på viden, der er til stede i organisationen over tid. For at sikre, at viden og kompetencer bygger på en solid evalueringskapacitet, kan det overvejes, om medarbejdergruppen skal tilbydes sparring fra eksterne erfarne evaluators, der kan være med til at understøtte den løbende udvikling og refleksion. Ved at tilknytte eksterne evaluators kan evalueringen drage fordel af kendetegnene ved både den interne og kontekstnære evaluering og den eksterne evaluering med et udefrakommende blik på programmet. Hensigten er ikke, at en ekstern evalueringspartner skal forestå evalueringsarbejdet, men derimod, at denne skal være til rådighed for løbende sparring eller kunne inddrages i evalueringsarbejdet på nøgletidspunkter.

Fremadrettet dataunderstøttelse

I regi af evalueringen er der indtil videre indsamlet data omkring børn og deres familier på Bornholm gennem survey og indhentning af registerdata ved Danmarks Statistik. Dette kan videreføres for at undersøge den fremadrettede virkning af programmet.

Videreførelsen af survey-undersøgelsen kræver en tilpasning af surveyen, så den til stadighed forholder sig til de gældende mål med programmet. Ligeledes vil vi opfordre til at indsamlingen af survey-data, i lyset af den utilfredsstillende svarprocent, gentænkes, så det kan udgøre et solidt fundament for opfølgningen på programmets virkninger for småbørnsfamilierne.

Hvis surveyen tænkes videreført i sin nuværende form, kræver det en licensaftale på de dele, der er copyrightpålagt, samt en skriftlig aftale med VIVE om at kunne anvende de survey-spørgsmål, som er udarbejdet i regi af VIVEs forløbsundersøgelse SPOR.

Registerundersøgelsen kan ligeledes videreføres, enten gennem en fortsat drift ved VIVE eller ved at indgå en aftale med en anden vidensinstitution med tilladelse til at arbejde med registerdata ved Danmarks Statistik.

Opfølgningen på flere af programmets langsigtede mål kan ske på baggrund eksisterende kommunale data om børn og forældre. Det kan fx være administrative data, men også registreringer i fx Hjernen og Hjertet, fra sundhedsplejen, fra Sprog-Trappen mv. kan bidrage til at dokumentere virkningerne af programmet.

Uagtet med hvilke datakilder man fremadrettet ønsker at anvende i opfølgningen på virkningen af programmet, er det vigtigt, at opfølgningen sker med en fast kadence, og at der på med udgangspunkt i de langsigtede mål formuleres delmål, så der sikres en overensstemmelse mellem målsætninger, udvikling og opfølgning.

Bilag 2 Bilagstabeller

Bilagstabel 2.1 Fagklassifikation, fædre. Procent.

Fagklassifikation	Bornholms Regionskommune	Øvrige kommuner i Danmark
Militært arbejde	3	1
Ledelsesarbejde	3	5
Arbejde, der forudsætter viden på højeste niveau inden for pågældende område	22	35
Arbejde, der forudsætter viden på mellemniveau inden for pågældende område	10	13
Almindeligt kontor- og kundeservicearbejde	5	6
Service- og salgsarbejde	13	9
Arbejde inden for landbrug, skovbrug og fiskeri ekskl. med-hjælp	1	1
Håndværkspræget arbejde	25	16
Operatør- og monteringsarbejde samt transportarbejde	9	6
Andet manuelt arbejde	10	7

Anm.: Tabellen er baseret på 1.563 fædre til børn i alderen 0-6 år i Bornholms Regionskommune og 315.888 fædre til børn i alderen 0-6 år i øvrige kommuner.

Kilde: VIVEs egne analyser på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik.

Bilagstabel 2.2 Fagklassifikation, mødre. Procent.

Fagklassifikation	Bornholms Regionskommune	Øvrige kommuner i Danmark
Militært arbejde	<1	<1
Ledelsesarbejde	1	2
Arbejde, der forudsætter viden på højeste niveau inden for pågældende område	45	51
Arbejde, der forudsætter viden på mellemniveau inden for pågældende område	8	11
Almindeligt kontor- og kundeservicearbejde	8	11
Service- og salgsarbejde	29	18

Fagklassifikation	Bornholms Regionskommune	Øvrige kommuner i Danmark
Arbejde inden for landbrug, skovbrug og fiskeri ekskl. Medhjælp	<1	<1
Håndværkspræget arbejde	2	1
Operatør- og monteringsarbejde samt transportarbejde	1	1
Andet manuelt arbejde	6	5

Anm.: Tabellen er baseret på 1.630 mødre til børn i alderen 0-6 år i Bornholms Regionskommune og 324.380 mødre til børn i alderen 0-6 år i øvrige kommuner.

Kilde: VIVEs egne analyser på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik.

Bilagstabel 2.3 Spørgsmål, der indgår i WHO5-trivselsindekset

Spørgsmål nr.	Spørgsmål
1	I de sidste to uger har jeg været glad og i godt humør
2	I de sidste to uger har jeg følt mig rolig og afslappet
3	I de sidste to uger har jeg følt mig aktiv og energisk
4	I de sidste to uger er jeg vågnet frisk og udhvilet
5	I de sidste to uger har min dagligdag været fyldt med ting der interesserer mig

Kilde: WHO (1998).

Bilagstabel 2.4 Spørgsmål, der indgår i Parental Stress Scale

Spørgsmål nr.	Spørgsmål
Spørgsmål, der indgår i indeks for stress i forælderrollen	
3	Det kræver nogle gange mere tid og energi, end jeg har, at tage mig af mit barn/mine børn
4	Jeg bekymrer mig nogle gange over, om jeg gør nok for mit barn/mine børn
9	Den største kilde til stress i mit liv er mit barn/mine børn
10	At have et barn/børn giver mig begrænset tid og fleksibilitet i mit liv
12	At have et barn/børn gør det svært at få mine forskellige ansvar og forpligtigelser til at gå op
13	Mit barn/børn opfører sig ofte på måder, som gør mig flov eller stresser mig
14	Hvis jeg skulle gøre det om, ville jeg måske vælge ikke at få børn
15	Jeg føler mig overvældet af det ansvar, det er at være forælder
16	At have et barn/børn har betydet, at jeg har haft for få valgmuligheder og for lidt kontrol over mit liv

Spørgsmål nr.	Spørgsmål
Spørgsmål, der indgår i indeks for manglende tilfredshed i forælderrollen	
1	Jeg nyder min rolle som forælder
5	Jeg føler mig tæt forbundet med mit barn/mine børn
6	Jeg nyder at tilbringe tid sammen med mit barn/mine børn
7	Mit barn/mine børn er en vigtig kilde til kærlighed for mig
8	At have barn/børn giver mig et mere trygt og optimistisk syn på fremtiden
17	At være forælder tilfredsstillende mig
18	Jeg har stor glæde af mit barn/mine børn

Kilde: Berry & Jones (1995) og Nielsen, Pontoppidan & Rayce (2020).

VIVÉ